

Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin

I Forumu

- **Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I Forumunun iştirakçılarının toplantısı keçirilmişdir** (*"Park INN" mehmanxanası, 8 mart 2007-ci il*)
- **"Azərbaycan bu gün və sabah" mövzusunda tədbir keçirilmişdir** (*"Park INN" mehmanxanası, 8 mart 2007-ci il*)
- **Dünya Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I Forumunun təntənəli açılışı** (*Heydər Əliyev adına saray, 9 mart 2007-ci il*)
- **Dünya Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I Forumunda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin nitqi** (*9 mart 2007-ci il*)
- **Dünya Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I Forumunda Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğanın nitqi** (*9 mart 2007-ci il*)
- **Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş Üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Nazim İbrahimovun çıxışı** (*9 mart 2007-ci il*)
- **Şimali Kiprin lideri Mehmet Əli Tələtin çıxışı** (*9 mart 2007-ci il*)
- **Qazaxıstanın YUNESKO yanında səfiri, yazıçı Oljas Süleymenovun çıxışı** (*9 mart 2007-ci il*)
- **Litva Respublikası hökuməti yanında Milli Azlıqlar və Miqrasiya Departamentinin baş direktoru Antanas Petrauskasin çıxışı** (*9 mart 2007-ci il*)
- **Özbəkistan beynəlmiləl mədəniyyət mərkəzinin direktoru Nasriddin Muhammadiyevin çıxışı** (*9 mart 2007-ci il*)
- **Estoniya Respublikasının Milli Münasibətlər naziri Paul Eerik Rummonun çıxışı** (*9 mart 2007-ci il*)
- **I Forum iştirakçılarının şərafinə rəsmi ziyafətdə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin nitqi** (*"Gülüstan" sarayı, 9 mart 2007-ci il*)
- **Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Azərbaycan Televiziyasına müsahibəsi** (*9 mart 2007-ci il*)
- **Quzey Qıbrıs Türk Cümhuriyyətinin (QQTC) prezidenti Mehmet Əli Tələtin müsahibəsi** (*9 mart 2007-ci il*)
- **Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyası Preambula** (*9 mart 2007-ci il*)
- **Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I Forumunun Bakı Bəyannaməsi** (*9 mart 2007-ci il*)
- **Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I Forumunun türk xalqlarına Müraciəti** (*9 mart 2007-ci il*)
- **Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I Forumunun Ermənistan - Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münafişəsi ilə əlaqədar dünya ictimaiyyətinə, beynəlxalq təşkilatlara, xarici ölkələrin parlamentlərinə, dövlət və hökumət başçalarına Müraciəti** (*9 mart 2007-ci il*)

- **«Erməni soyqırımı» iddiaları ilə bağlı Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I Forumunun Bəyanatı (9 mart 2007-ci il)**
- **Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatları Koordinasiya Şurasının Azərbaycan Respublikasının prezidenti cənab İlham Əliyevə və Türkiyə Respublikasının prezidenti cənab Abdulla Gülə Müraciəti (27 mart 2008-ci il)**
- **1918-ci ilin mart ayında Azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırımının 90-cı ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları Koordinasiya Şurasının Bəyanatı (27 mart 2008-ci il)**
- **Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları Koordinasiya Şurasının toplantısı Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatları Koordinasiya Şurasının Berlin Bəyannaməsi (27 mart 2008-ci il)**

AZƏRBAYCAN VƏ TÜRK DİASPOR TƏŞKİLATLARI RƏHBƏRLƏRİNİN I FORUMUNUN İŞTİRAKÇILARININ TOPLANTISI KEÇİRİLMİŞDİR

*“Park İNN” mehmanxanası,
8 mart 2007-ci il*

AzərTAc xəbər verir ki, martın 8-də “Park İNN” mehmanxanasında Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumunun iştirakçılarının toplantısı keçirilmişdir.

Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Nazim İbrahimov toplantıda çıxış edərək forumun əhəmiyyətindən və müzakirə olunacaq məsələlərdən, Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan və türk diaspor təşkilatlarının birliyinə nail olunması istiqamətində atdığı addımlardan danışmışdır. Qeyd etmişdir ki, bu forumda “Azərbaycan və türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyası”nın layihəsi müzakirə olunacaqdır.

Prezidentin İcra Aparatının ictimai-siyasi məsələlər şöbəsinin müdiri Əli Həsənov bildirmişdir ki, Azərbaycan Prezidentinin təşəbbüsü ilə keçirilən forumun əsas məqsədi dünyanın müxtəlif ölkələrində fəaliyyət göstərən Azərbaycan və türk diaspor təşkilatlarının mükəmməl birliyinə nail olmaqdır. Forumu hazırlıq işləri dünya azərbaycanlılarının II qurultayında qəbul olunmuş qərar və tövsiyələr əsasında aparılmışdır. Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları dövlətlərimiz arasındakı sarsılmaz dostluq və qardaşlıq əlaqələrindən bəhrələnməli və birgə fəaliyyət göstərməlidirlər.

Amerika Türk Dərnəkləri Federasiyasının başçısı Atilla Pak, Avropa Azərbaycanlıları Konqresinin prezidenti Bahəddin Kaya, Amerika Türk Assosiasiyaları Assambleyasının rəhbəri Nurten Ural, Azərbaycan Amerika Cəmiyyətinin prezidenti Tomris Azəri və başqaları forumun əhəmiyyətindən danışmış, Azərbaycan və türk diaspor təşkilatlarının mükəmməl birliyinə nail olmaq üçün Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi siyasəti dəstəklədiklərini bildirmişlər.

Sonra “Azərbaycan və türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyası”nın layihəsi müzakirə olunmuşdur.

Sənəddə Azərbaycan və türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyətini şərtləndirən tarixi, siyasi, iqtisadi, sosial-psixoloji amillər, əməkdaşlığın prinsip və istiqamətləri, habelə əhatə edəcəyi əsas sahələr üzrə məsələlər əksini tapmışdır.

"AZƏRBAYCAN BU GÜN VƏ SABAH" MÖVZUSUNDA TƏDBİR KEÇİRİLMİŞDİR

*"Park INN" mehmanxanası,
8 mart 2007-ci il*

Martın 8-də "Hyatt Regency-Naxçıvan" mehmanxanasında Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumuna dəvət olunmuş qonaqların, o cümlədən Estoniya, Litva və Latviyadan gəlmiş nazirlərin, hə-min ölkələrin, eləcə də Ukrayna, Lüksemburq və Bolqarıstan parlamentləri deputatlarının iştirakı ilə "Azərbaycan bu gün və sabah" mövzusunda tədbir keçirilmişdir.

Xarici işlər naziri Elmar Məmmədyanov, iqtisadi inkişaf naziri Heydər Babayev dövlətimizin xarici siyasəti, dünyada artan nüfuzu, respublikamızın təşəbbüsü ilə regionda həyata keçirilən layihələr, iqtisadi sahədə qazanılan uğurlar, ölkəmizdə yaradılmış əlverişli investisiya mühiti barədə qonaqlara ətraflı məlumat vermiş, əcnəbi iş adamlarını Azərbaycana dəvət etmişlər.

Qonaqlar ətraflı məlumat üçün minnətdarlıq etmiş, təmsil etdikləri ölkələrin Azərbaycanla əlaqələrinin inkişafında maraqlı olduqlarını bildirmişlər.

**DÜNYA AZƏRBAYCAN VƏ TÜRK DİASPOR TƏŞKİLATLARI
RƏHBƏRLƏRİNİN I FORUMUNU
TƏNTƏNƏLİ AÇILIŞI**

*Heydər Əliyev adına saray,
9 mart 2007-ci il*

Martın 9-da Bakıda dünya Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumu başlanmışdır. Əvvəlcə iştirakçılar Fəxri xiyabana gedərək türk dünyasının böyük oğlu, ulu öndər Heydər Əliyevin məzarını ziyarət etmiş, abidəsi önünə əklil qoymuşlar.

Onlar görkəmli oftalmoloq alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın da məzarını ziyarət etmişlər.

* * *

Sonra forum iştirakçıları Şəhidlər xiyabanına gələrək Azərbaycanın müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədə canlarından keçmiş Vətən övladlarının məzarları üstünə tər qərənfillər düzmüş, «Əbədi məşəl» abidəsini, şəhid türk əsgərlərinin şərəfinə ucaldılmış abidəni ziyarət edərək əklil qoymuşlar.

Əklilqoyma mərasimlərində qonaqları Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Nazim İbrahimov və digər rəsmi şəxslər müşayiət etmişlər.

Həmin gün Heydər Əliyev adına sarayda dünya Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumunun açılışı olmuşdur.

Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev forumda iştirak etmək üçün ölkəmizə səfərə gələn Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğanı və onun xanımını sarayın önündə böyük hörmət və ehtiramla qarşıladı.

Forumda 48 ölkədən ümumilikdə 513 nəfər iştirak edirdi. Ən böyük nümayəndə heyətləri Türkiyə, Almaniya, ABŞ, Rusiya, Ukrayna, Niderland, İsveç, Rumıniya, Norveç və Litvadan gəlmişdi.

Salona toplaşanlar Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevi, Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğanı və Şimali Kiprin lideri Mehmet Əli Tələti və onların xanımlarını hərarətlə qarşıladılar.

* * *

Forumun təntənəli açılışı

Həmin gün Heydər Əliyev adına Sarayda Dünya Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumunun açılışı olmuşdur.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev forumda iştirak etmək üçün ölkəmizə səfərə gələn Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğanı və onun xanımını sarayın önündə böyük hörmət və ehtiramla qarşıladı.

Forumda 48 ölkədən ümumilikdə 513 nəfər iştirak edirdi. Ən böyük nümayəndə heyətləri Türkiyə, Almaniya, ABŞ, Rusiya, Ukrayna, Niderland, İsveç, Rumıniya, Norveç və Litvadan gəlmişdi.

Salona toplaşanlar Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevi, Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğanı və Şimali Kiprin lideri Mehmet Əli Tələti və onların xanımlarını hərarətlə qarşıladılar.

Forumu Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Nazim İbrahimov açdı.

**DÜNYA AZƏRBAYCAN VƏ TÜRK DİASPOR TƏŞKİLATLARI RƏHBƏRLƏRİNİN
I FORUMUNDA
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ İLHAM ƏLİYEVİN
NİTQİ**

9 mart 2007-ci il

- Hörmətli xanımlar və cənablar!

Əziz qonaqlar!

Mən sizin hamınızı Azərbaycanda ürəkdən salamlayıram,
ölkəmizə, öz doğma vətəninizə xoş gəlmisiniz!

İndi nümayiş etdirilən bu kiçik filmdə bir daha gördük ki, Türkiyə-Azərbaycan birliyi nə qədər güclüdür, xalqlarımızın həyatında onun nə qədər böyük əhəmiyyəti var. Biz əsrlər boyu bir yerdə olmuşuq. Amma müxtəlif tarixi hadisələr bizim xalqlarımızı bir-birindən ayrı salmışdır. Yalnız Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpasından sonra bizim birliyimiz də bərpa olundu və bu gün Türkiyə və Azərbaycan - iki qardaş ölkə bərabər addımlayır. Biz bütün tədbirlərdə bərabər iştirak edirik, aramızda ən yüksək fikir birliyi var. Bəlkə də, dünyada ikinci belə ölkələr yoxdur ki, bir-birinə bu qədər bağlı olsun. Həm xalqların etnik mənsubiyyəti baxımından, həm siyasi baxışlar, həm də ortaq maraqlar baxımından. Biz elə etməliyik ki, birliyimiz daha da güclənsin, hərtərəfli olsun. Təbii ki, bu işlərdə xaricdə yaşayan soydaşlarımızın da fəaliyyəti çox əhəmiyyətlidir.

Azərbaycan müstəqilliyinin 15 ilini yaşamışdır. Artıq bu kiçik tarix göstərdi ki, ölkəmiz müstəqil dövlət kimi yaşaya, inkişaf edə bilər. Əgər biz müstəqilliyimizin ilk illərinə nəzər salsaq görürük ki, o vaxt ölkəmizin durumu çox acınacaqlı idi. İqtisadi tənəzzül, siyasi böhran, Azərbaycanda gedən xoşagəlməz proseslər ölkəmizin bütövlükdə müqəddəratını sual altında qoymuşdu. İlk illərdə qardaş Türkiyənin dəstəyi bizim üçün həlledici oldu. Türkiyə Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyan birinci ölkə olmuşdur və ilk illərdən Azərbaycana öz qardaş əlini uzatdı. Buna görə mən Türkiyəyə, bütün türk xalqına Azərbaycan xalqı adından dərin minnətdarlığımı bildirirəm.

Xatırlayıram ki, müstəqilliyimizin ilk illərində Azərbaycan səfirlikləri Türkiyə səfirliklərinin binalarında yerləşmişdi. Bizim binalarımız yox idi, imkanlarımız yox idi. Ancaq bu gün Azərbaycanın müxtəlif ölkələrdə 51 səfirliyi vardır. Bu onu göstərir ki, ölkəmiz çox dinamik şəkildə inkişaf edir. Əgər 1991-ci ildə Sovetlər Birliyində, keçmiş respublikalar arasında Azərbaycan axırıncı yerdə idisə, bu gün ən qabaqçıl yerlərdədir. 15 il ərzində siyasi proseslər normal məcraya düşdü. Azərbaycanda siyasi sabitlik tam şəkildə bərqərar olundu, iqtisadi inkişafa qədəm qoyduq və bu gün Azərbaycan iqtisadi artım baxımından dünyada birinci ölkədir. Artıq üçüncü ildir ki, Azərbaycanın iqtisadiyyatı dünyada ən sürətlə artan iqtisadiyyatdır. 2005-ci ildə iqtisadiyyatımız 26 faiz, 2006-cı ildə 34 faiz artmışdır. Bu il də təxminən buna oxşar rəqəmlər olacaqdır. Bu artım, bu inkişaf Azərbaycanın hər bir bölgəsində özünü göstərir. Ölkəmiz möhkəmlənir, öz iqtisadi

potensialını gücləndirir, siyasi imkanlarımız artır, bölgədə gedən proseslərdə biz daha da fəal iştirak edirik və onlara təsir edirik. Beləliklə, ölkəmizin güclənməsi artıq reallıqdır. Əminəm ki, bizim güclənməyimiz bütün türk dünyasının güclənməsinə böyük dəstək, böyük töhfədir.

Türkiyəni Azərbaycanla birləşdirən tarixi əlaqələr çox güclüdür. Ancaq indiki zamanədə siyasi proseslər, siyasi əlaqələr onu daha da gücləndirir. Həm siyasi, həm də iqtisadi, mədəni, hərbi - bütün sahələrdə bizim aramızda ən yüksək işbirliyi, anlaşma var. Belə forumların keçirilməsi bizim birliyimizi daha da gücləndirir. Bütün türk dünyasının birliyini gücləndirir. Biz böyük qüvvəyik. Gərək elə edək ki, maraqlarımız tam şəkildə təmin olunsun, bizi narahat edən problemlər aradan qaldırılsın, ədalət zəfər çalsın və xalqlarımız rahat yaşasınlar. Biz buna layiqlik və birgə səylərlə, birgə işlərlə buna nail olacağıq. Bu gün Azərbaycana bütün türk dünyasının nümayəndələrinin və qonaqların gəlməsi bu gözəl birliyin əyani sübutudur. Öz maraqlarımızı təmin etmək üçün biz güclü olmalıyıq.

Bizim gücümüz iqtisadi potensialımızdır. Son illər ərzində Türkiyədə aparılan çox ciddi iqtisadi islahatlar ölkədə bir neçə il bundan əvvəl yaşanan iqtisadi böhrana son qoydu. Bu gün Türkiyə ən sürətlə, dinamik inkişaf edən ölkələrdəndir. Bizim birgə enerji layihələrimiz var. Bakı-Tbilisi-Ceyhan və Bakı-Tbilisi-Ərzurum neft və qaz kəmərlərinin uğurla inşa edilməsi bizim bölgədə də, dünyada da önəmimizi artırır. Biz də bundan istifadə etməliyik və edirik. Azərbaycanın zəngin təbii sərvətləri Türkiyə ərazisi ilə dünya bazarlarına çıxarılır. Azərbaycan qazı - "Şahdəniz" yatağından çıxarılan qaz bu yaxınlarda Türkiyəyə və oradan da Avropa ölkələrinə nəql ediləcəkdir. Bu, bizim önəmimizi artırır, siyasi və iqtisadi potensialımızı gücləndirir, xalqlarımızı daha da birləşdirir. Biz iqtisadi imkanlardan istifadə edərək, öz maraqlarımızı daha da dolğun şəkildə təmin etməliyik.

Artıq Türkiyə və Azərbaycanın təşəbbüsü ilə ölkələrimiz və bütövlükdə bölgə üçün önəmli bir sıra layihələr həyata keçirilir. Onlardan biri də Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun tikilməsidir. Uzun illər ərzində bu məsələ bizim ölkələrimizdə, beynəlxalq maliyyə qurumlarında, sadəcə, müzakirə olunurdu. Bu önəmli layihə faktik olaraq, icra edilmirdi. Bizim birgə söylərimiz, Türkiyə, Gürcüstan və Azərbaycan rəhbərliklərinin iradəsi nəticəsində biz bu məsələnin həllinə də nail olmuşuq. Bu yaxınlarda imzalanmış önəmli sənədlər imkan verəcək ki, yaxın zamanlarda tikinti başlansın və beləliklə, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu layihəsi uğurla həyata keçirilsin. Bu bizi Türkiyə ilə dəmir yolu vasitəsilə birləşdirəcəkdir. Türkiyəni Orta Asiya ilə, bizim dəhlizdən keçməklə Asiyayı Avropa ilə birləşdirəcəkdir. Şübhəsiz ki, bunun çox böyük, həm iqtisadi, həm də siyasi önəmi var. Biz bunları edirik.

Bu, bizim gücümüzü göstərir. Onu göstərir ki, bölgədə elə məsələ yoxdur ki, biz onu həll edə bilməyək. Onu göstərir ki, bizim qəbul etdiyimiz qərarlar icra olunur. Baxmayaraq ki, bəzi hallarda müqavimətlə, ədalətsiz təzyiqlərlə rastlaşırıq, biz özümüzü çox inamlı hiss edirik. Bizim gücümüz ondadır ki, bir-birimizə arxalanırıq. Müstəqilliyimizin ilk illərində Azərbaycanın dəstəyə çox böyük ehtiyacı vardı və biz onu yalnız Türkiyədən aldıq. Bu gün isə Azərbaycanın artan imkanları, potensialı, siyasi çəkisi, bölgədə oynadığı rolu və iqtisadi imkanları, öz növbəsində, Türkiyənin mövqelərinə də dəstəkdir. Bu qarşılıqlı qardaşlıq münasibətləri, qarşılıqlı maraq əsasında, dərin tarixi köklər əsasında qurulmuş münasibətlər artıq beynəlxalq siyasətin amilinə çevrilibdir. Biz nə qədər güclü olsaq, aramızda nə qədər möhkəm birlik olsa, maraqlarımızı da bir o qədər təmin

edəcəyik. Maraqlarımız da üst-üstə düşür və biz istəyirik ki, xalqlarımız rifah içində yaşasın. İstəyirik ki, ölkələrimizdə və bölgədə sülh, əmin-amanlıq bərqərar edilsin. Biz istəyirik ki, qonşularla mehribanlıq şəraitində yaşayaq və buna nail oluruq, qonşu dövlətlərlə münasibətlərimiz çox uğurlu şəkildə qurulur. Beləliklə, Azərbaycan-Türkiyə birliyinin güclənməsinin həm ölkələrimiz, xalqlarımız, bütün türk dünyası üçün və həm də bütövlükdə, dünyada gedən proseslər üçün çox böyük əhəmiyyəti var.

Bizim ölkələrimizi fərqləndirən cəhət ondadır ki, ölkələrimizdə çox güclü tolerantlıq, dözümlülük var. Ölkələrimizdə bütün xalqlar bir ailə kimi yaşayırlar, nə dini, nə də etnik baxımdan heç bir ayrı-seçkilik yoxdur. Onu da bilirik ki, heç də hər bir ölkədə belə deyildir. Hətta dünyanın ən inkişaf etmiş ölkələri kimi tanınan dövlətlərdə də dini, yaxud da ki, etnik zəmində qarşıdurmalar var, gərginlik artır. Bir tərəfdən, sivilizasiya olaraq, dialoq məsələsi gündəmə salınıb və geniş müzakirə olunur, digər tərəfdən, qarşıdurma da artır. Bizim örnəyimiz tədqiq edilməli və əsas götürülməlidir. Bu, bizim gücümüzdür və ölkələrimizdə yaşayan bütün xalqlar bizim qardaşlarımızdır. Biz elə etməliyik ki, ölkələrimizin həm siyasi, həm iqtisadi durumu daha da yaxşı olsun ki, burada yaşayan bütün xalqlar özlərini daha da rahat hiss etsinlər.

Avropa ilə, böyük dövlətlərlə münasibətlərdə də bizim baxışlarımız üst-üstə düşür və bu, bizim birləşməyimiz üçün, birgə fəaliyyət planının olması üçün də çox böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Xaricdə yaşayan soydaşlarımızın fəallığı bizi çox sevindirir. Biz də buna çalışırıq və əlimizdən gələni edirik ki, bu proseslər daha da sürətlə getsin. Azərbaycanda iki dəfə - 2001-ci ildə və 2006-cı ildə dünya azərbaycanlılarının qurultayları keçirilmiş və bunların nəticəsi çox müsbət olmuşdur. Təşkilatlanma prosesi sürətlə gedir. Bildiyiniz kimi, azərbaycanlılar başqa ölkələrdə əvvəllər də yaşayıblar. Amma Sovet İttifaqı zamanı xaricdə yaşayan azərbaycanlılar mədəni dərnəklər çərçivəsində fəaliyyət göstərirdilər. Azərbaycan müstəqil ölkə olandan sonra təşkilatlanma prosesi başlanmışdır və indi sürətlə gedir. Azərbaycanlılar yaşayan bütün xarici ölkələrdə təşkilatlanma prosesi gedir və bu gün Azərbaycan diaspor təşkilatları artıq böyük bir gücdür, Azərbaycanla onların çox sıx əlaqələri var. Bütün fəaliyyət planı müzakirə olunur, əlaqələndirilir və biz vahid mövqedən çıxış edirik. Ona görə xaricdə yaşayan soydaşlarımızın fəallığı çox önəmli bir faktır.

İlk növbədə, biz, dövlətlər onların rahat yaşaması üçün əlimizdən gələni etməliyik. Biz nə qədər güclü olsaq, onların da orada yaşaması daha da rahat olacaqdır. Ölkələrimizin çəkisi artdıqca, onlara da münasibət daha yaxşı olacaqdır. Digər tərəfdən, onlar Azərbaycanın və Türkiyənin həqiqətlərini çatdırmalıdırlar və bunu edirlər. Çünki əfsuslar olsun ki, bu günə qədər geniş mənada dünya ictimaiyyətində bizim haqqımızda tam həqiqəti əks etdirən rəy yoxdur. Bunun da səbəbləri var. Bizim əleyhimizə çox güclü erməni lobbisi fəaliyyət göstərir. O, Türkiyə və Azərbaycana düşmənçilik mövqeyindədir və bizi ləkələmək, ölkələrimizdə gedən prosesləri təhrif etmək, yalan, böhtan kampaniyasını aparmaq onların əsas peşəsidir. Biz bunun qarşısına öz siyasətimizi, öz təbliğat mexanizmimizi qoymalıyıq və qoyuruq. Ona görə xaricdə yaşayan soydaşlarımız daha da güclənməlidir, təşkilatlanma prosesi daha da sürətlə aparılmalıdır. Onlar yaşadıkları ölkələrin siyasi dairələrinə, siyasi təsisatlarına daha da fəal inteqrasiya etməlidirlər. Biz bunu türk diasporunun təmsilində görürük, onların çox böyük uğurları var. Türk qardaşlarımız artıq müxtəlif ölkələrin qanunvericilik orqanlarında təmsil olunurlar, onlardan hökumət nümayəndələri var, ictimai təşkilatlarda fəaldırlar.

Biz də buna çalışırıq. Biz indi ilkin mərhələdəyik, xaricdə yaşayan azərbaycanlıların təşkilatlanma prosesi hələ davam edir. Bildiyiniz kimi, bu məqsədlə 2002-ci ildə ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsi yaradılıb və bu komitə bütün diaspor təşkilatlarının fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi ilə məşğuldur.

Bir sözlə, fəallıq göstərmək, siyasi proseslərdə iştirak etmək, biznes aləmində yüksək yer tutmaq və buna nail olmaq üçün bizim imkanlarımızdan faydalanmaq lazımdır. Türkiyənin çox böyük siyasi və iqtisadi potensialı var, Azərbaycanda iqtisadiyyat çox sürətlə inkişaf edir və qardaşlarımız bizim imkanlarımızdan faydalanmalıdırlar. Onsuz da, bizim ölkəmizdə xaricdən çoxlu iş adamları fəaliyyət göstərirlər, çoxlu şirkətlər var. Biznes mühiti Azərbaycanda da, Türkiyədə də çox münasibdir. Bilirsiniz ki, biz bizneslə məşğul olmaq istəyənləri alqışlayırıq və onların fəaliyyətini dəstəkləyirik. Çox istərdim ki, onların arasında, xarici vətəndaşların arasında bizim soydaşlarımızın sayı çoxalsın.

Biz bu yolla onlara dəstək verməliyik, yaşadıkları ölkələrdə onların siyasətini gücləndirməliyik. Müxtəlif tədbirlər keçirilir və keçirilməlidir. Konfranslar, kitabların nəşri, bizim tariximizi, keçmişi və bu günü əks etdirən həqiqətlərin yayılması - bu, daimi proses olmalıdır. Xaricdə fəaliyyət göstərən bütün qeyri-hökumət təşkilatları ilə çox ciddi işbirliyi qurulmalıdır. Bir daha demək istəyirəm, hökumət üzvləri, parlament üzvləri ilə daim bu iş aparılmalıdır. Əgər biz istəyiriksə ki, səsımız daha da ucadan gəlsin, bizi narahat edən problemlər daha da asanlıqla öz həllini tapsın, haqq-ədalət bərpa olunsun, mütləq bunu etməliyik. Xaricdəki türk, Azərbaycan diasporu artıq çox böyük gücə çevrilibdir. Bugünkü forumun ən böyük önəmi və deyə bilərəm ki, tarixi nailiyyəti ondadır ki, artıq biz öz fəaliyyətimizi birləşdiririk. Əminəm ki, bu gündən sonra türk və Azərbaycan diaspor təşkilatları vahid orqanizm kimi çalışacaqlar. Bütün işlərdə öz fəaliyyətini əlaqələndirəcək, bizimlə, dövlətlərlə məsləhətləşmələr aparacaqlar. Xarici siyasət baxımından, ictimai proseslərin inkişafı baxımından daim bu əlaqələr olmalıdır. Düzdür, xaricdə yaşayan insanların böyük əksəriyyəti yaşadıkları ölkələrin vətəndaşlarıdır və bu da təbiidir. Amma onlar türkdürlər, azərbaycanlıdırlar və bizim millətə xas olan vətənpərvərlik, öz vətəninə bağlılıq, öz milli mənəvi dəyərlərinə olan hörmət, ənənələrin qorunması, əlbəttə ki, onların milli mənsubiyyətini qoruyub saxlayacaqdır. Bilirik ki, bəzi hallarda assimilyasiya prosesləri də gedir. Buna imkan vermək olmaz. Biz bunun qarşısını necə ala bilərik? Ancaq vətənlə güclü əlaqələrin saxlanması ilə, Türkiyədən, Azərbaycandan Avropaya və başqa ölkələrə mütəmadi qaydada heyətlərin - iş adamlarının, siyasətçilərin, parlament üzvlərinin, incəsənət xadimlərinin göndərilməsi ilə. Bu əlaqələr çox güclü olmalıdır ki, xaricdə yaşayan soydaşlarımız öz vətənləri ilə əlaqələrini kəsməsinlər. Onların başqa ölkələrdə dünyaya gələn, yaşayan övladları, uşaqları, nəvələri də bizə bağlı olsunlar. Bu, çox ciddi məsələdir və bunun üzərində biz birgə çalışmalıyıq. Əminəm ki, birgə söylər nəticəsində biz bütün bu məsələlərə nail olacağıq.

Bizi narahat edən problemlər də var. İlk növbədə, bir daha demək istəyirəm ki, bizə - Türkiyəyə, Azərbaycana qarşı çox mütəşəkkil, böyük maliyyə imkanlarına malik olan dünya erməni diasporu, erməni lobbisi işləyir.

Bəlkə də, yeganə ölkəlik ki, bizim əleyhimizə dünyanın istənilən yerində güclü təbliğat maşını, yenə də deyirəm, böhtan, yalan və tarixi təhrif edərək, bizi ləkələmək istəyən qüvvə işləyir.

Bir tərəfdən bu problem, digər tərəfdən, Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqları. Türkiyəyə qarşı əsassız ittihamlar, qondarma “soyqırımının” tanındılması cəhdləri - bütün bunlar bizim xalqlarımıza qarşı yönəldilən əməllərdir. Xocalı soyqırımını törədən vəhşilər bizi soyqırımda ittiham edirlər və bəzi hallarda onların yalan təbliğatı uğurlar gətirir. Bir çox hallarda xarici ölkələrin onlar tərəfindən pulla, rüşvətlə ələ alınmış riyakar siyasətçiləri onların səsinə səs verirlər. Bu, ədalətsizliyin zirvəsidir. Bu, mənəviyyatsızlığın zirvəsidir. Biz buna qarşı mübarizə aparmalıyıq, aparmalıyıq və aparmalıyıq! Türk diplomatlarını qətlə yetirən, onlara qarşı terror aktları törədən erməni terrorist təşkilatları, nədənsə, qınaq obyektinə çevrilmir. Onların məkrli hərəkətləri, nədənsə, qınaq obyektinə çevrilmir. Avropa ölkələrində həbs olunmuş erməni terroristləri, nədənsə, bir müddətdən sonra azadlığa buraxılırlar. Bəs, orada qətlə yetirilən bizim soydaşlarımız insan deyilmi? Biz bu ikili standartlara nə qədər göz yummalıyıq? Biz bununla nə qədər barışmalıyıq? Biz görürük ki, bəzi hallarda ədalət prinsipi tamamilə aradan qaldırılır. Biz bunun qarşısına nəyi çıxarmalıyıq? Ancaq öz gücümüzü, başqa amil yoxdur! Biz güclənməliyik, hərtərəfli - hərbi, iqtisadi, siyasi cəhətdən, bütün cəhətlərdən və birgə fəaliyyət göstərməliyik!

Ermənistan on ildən artıqdır ki, Azərbaycan torpaqlarını işğal edib, indi Azərbaycanı işğal siyasətində ittiham edir. Bizim ata-baba torpağımız olan İrəvan xanlığı, Zəngəzur mahalı, digər torpaqlar indi Ermənistan dövləti üçün torpaq olubdur. Bunlar bizim tarixi torpaqlarımızdır, ancaq biz Ermənistana qarşı torpaq iddiası irəli sürmürük. Halbuki, sürə bilirik. Çünki indiki Ermənistanın yerləşdiyi ərazi qədim türk, Azərbaycan torpaqlarıdır. Əgər onlar öz xalqının gələcəyi haqqında düşünürlərsə, öz siyasətində dəyişiklik etməlidirlər. Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarından qeyd-şərtsiz çıxmalıdırlar və Türkiyəyə qarşı əsassız ittihamlardan əl çəkməlidirlər. Əks təqdirdə, Ermənistanın özünün müqəddəratı sual altına düşə bilər. Azərbaycan heç vaxt Dağlıq Qarabağın itirilməsinə razılıq verməyəcək, nəyin bahasına olursa-olsun, doğma torpaqlarını azad edəcək, ərazi bütövlüyünü bərpa edəcək.

Dağlıq Qarabağ əzəli Azərbaycan torpağıdır. Ermənilər oraya XIX əsrin əvvəllərində köçürülmüşlər. Bir dəfə Azərbaycan, türk torpağında erməni dövləti yaradılıb, burada ikinci erməni dövlətinin yaranmasına biz heç vaxt imkan vermərik. Hüquqi cəhətdən haqq-ədalət bizim tərəfimizdədir, çünki Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bütün dünya tərəfindən tanınır. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Təhlükəsizlik Şurasının 4 qətnaməsi qəbul edilib və orada göstərilir ki, Ermənistanın işğalçı qüvvələri Azərbaycanın zəbt olunmuş torpaqlarından qeyd-şərtsiz çıxmalıdır. Ermənistan buna əməl etmir. Yəni hüquqi əsaslar tam imkan verir ki, Azərbaycan öz dövlət suverenliyini, ərazi bütövlüyünü bərpa etsin.

Biz uzun illər ərzində danışıqlar yolu ilə çalışırıq ki, məsələni həll edək. Amma hələ ki, buna müvəffəq olmamışıq. Biz öz siyasətimizi aparacağıq. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü danışıqlar predmeti deyil, olmayıb və heç vaxt olmayacaqdır. Azərbaycanın suverenliyi, ərazi bütövlüyü bərpa ediləcəkdir.

Əziz dostlar, əziz qardaşlar, mən bu gün çox xoşbəxtəm, çox şadam ki, Azərbaycanda, Bakıda belə mötəbər tədbir keçirilir. Bu Forumun çox böyük əhəmiyyəti var. Çünki ilk dəfədir ki, türk və Azərbaycan diaspor təşkilatları artıq belə geniş formatda bir araya gəlir. Əminəm ki, burada, Bakıda qəbul edilmiş sənədlər, qərarlar qısa müddət ərzində öz bəhrəsini verəcəkdir. Forum dünən öz işinə başlamışdır və bildiyimə görə, çox səmərəli çıxışlar olmuş, müzakirələr aparılmışdır. Bu gün isə Forum öz işini davam etdirəcəkdir. Forumun

nəticəsi olaraq, bizim birliyimiz daha da möhkəmlənəcək, daha da güclənəcək, xaricdə yaşayan soydaşlarımız özlərini daha da rahat hiss edəcəklər. Hər zaman əmin olmalıdırlar ki, onların Türkiyə kimi, Azərbaycan kimi dayağı var. Biz sizin dayağınızıq, sizsə, xaricdə bizim dayağımızsınız.

Forumun bütün iştirakçılara və qonaqlara bir daha öz səmimi salamlarımı yetirmək istəyirəm. Türk və Azərbaycan xalqlarının inkişafı naminə, çiçəklənməsi naminə biz birlikdə işləməliyik və işləyəcəyik.

Yaşasın, Türkiyə-Azərbaycan qardaşlığı!

(Azərbaycan Prezidentinin nitqi böyük diqqətlə dinlənildi və dəfələrlə sürəkli alqışlarla qarşılandı).

**DÜNYA AZƏRBAYCAN VƏ TÜRK DİASPOR TƏŞKİLATLARI RƏHBƏRLƏRİNİN
I FORUMUNDA
TÜRKİYƏNİN BAŞ NAZİRİ RƏCƏB TAYYİB ƏRDOĞANIN
NİTQİ**

9 mart 2007-ci il

-Çox hörmətli Prezident Əliyev və xanımı!

Hörmətli cümhurbaşqanı Tələt və xanımı!

Dəyərli iştirakçılar!

Dəyərli qonaqlar!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Sizin hamınızı bu coşqu, həyəcan və sevinc dolu gündə ən səmimi duyğularla salamlayıram.

Əvvəlcə, qardaşım, hörmətli Prezident İlham Əliyevin qonağı kimi dost və qardaş Azərbaycanda olmaqdan böyük bir məmnunluq duyduğumu xüsusilə ifadə etmək istəyirəm. Biz Türkiyədən Azərbaycana hər gelişimizdə özümüzü ölkəmizin bir guşəsindən digər guşəsinə gəlmiş kimi hiss edirik. Bu gün bunun bəxtiyarlığını bir daha duyuruq. Bu vəsilə ilə dəyərli qardaşım, hörmətli Əliyevə bizlərə göstərdikləri mehriban ev sahibliyi, səmimi münasibət üçün təşəkkür edirəm.

Şimali Kipr Türk Respublikasının cümhurbaşqanı hörmətli Tələtin də bu gün bizimlə birlikdə Dünya Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumunda iştirakından məmnunluq duyduğumu da ifadə etmək istəyirəm.

Təbii, bir məsələni də burada xüsusilə vurğulamaq istəyirəm. Ev sahibi kimi qardaşım İlham Əliyevin hörmətli Tələti bu toplantıya dəvət etməsi bizlər üçün çox əhəmiyyətlidir. Buna görə ona xüsusilə təşəkkür edirəm.

Yurdlarından uzaqda yaşayan Türkiyə və Azərbaycan vətəndaşlarını bir araya gətirən bu forumun gerçəkləşməsində əməyi keçən, başda hörmətli Prezident Əliyev olmaqla, hər kəsə bir daha təşəkkür edirəm.

Türkiyə ilə Azərbaycan arasındakı müstəsna əlaqələr siyasi, hərbi, iqtisadi, ticari, sosial və bütün digər sahələrdə özünü büruzə verməkdə, bölgənin və dünyanın digər dövlətlərinə də örnək olmaqdadır. Mənbəyini ortaq keçmiş din və dil birliyindən alan dərin əlaqələrimiz günlər keçdikcə, ölkələrimizin beynəlxalq aləmdə daha güclü, regional inkişafda daha çox söz sahibi olmasına gətirməkdədir. Bir millətin iki dövləti olan Türkiyə və Azərbaycan arasındakı əlaqələrin memarlarından olan böyük dövlət və siyasət adamı mərhum Heydər Əliyevi qarşınızda bir daha hörmət, ehtiram və rəhmətlə anıram.

Hörmətli iştirakçılar!

Dünyanın 118 ölkəsində 5 milyon Türkiyə vətəndaşı vardır. Bunların böyük hissəsi 1960-cı illərdə işləmək üçün Avropa ölkələrinə gedən vətəndaşlarımızdan və onların ailələrindən ibarətdir. İlk dəfə işçi statusu ilə əlaqədar bu ölkələrə gedən türklərin vəziyyəti 1980-ci illərdə xüsusilə fərqli bir şəkil almışdır.

Vətəndaşlarımız getdikləri yerlərdə fəal olmuş, işçi olmaqdan işverən vəziyyətə gəlmişlər. Üçüncü nəsil isə bu ölkələrdə doğulmuşdur.

Yaşanan sosial, iqtisadi və siyasi proseslər nəticəsində “avropalı türk” adı ortaya çıxmışdır. Artıq bu gün yaşadıkları torpaqların ayrılmaz bir parçası halına gələn, bayaq dediyim kimi, işçi statusundan işverən vəziyyətinə qovuşan türklər çox önəmli layihələri uğurla həyata keçirirlər. Avropada 80 min işverən türk 30 milyard avro məbləğində vəsaitlə ümumilikdə 420 min insanın dolanışığını təmin etməkdədir. Artıq yaşadıkları ölkələrin vətəndaşlıqlarını qazanan, parlamentlərində yer alan türklər Avropanın qərarvermə mexanizmlərində önəmli mövqelərə sahib olmaqdadırlar. Yaşadıqları ölkələrdə siyasi, iqtisadi və mədəni həyatda getdikcə fəal iştirak edən türklər Avropa ilə Türkiyəni bir-birinə bağlayan sağlam dostluq körpüsünü təmsil etməklə, nəzərə alınan bir komandanı və önəmli bir potensialı əks etdirməkdədir. Qabiliyyətinə və əzminə böyük inam duyduğum türk insanı bütün dünyada əldə etdiyi uğurlarla, sadəcə, özlərinə deyil, müştərək məqsədlərimizin gerçəkləşdirilməsinə də kömək göstərməkdədir.

Dəyərli iştirakçılar!

Azərbaycanın müstəqilliyə qovuşması ilə 70 illik həsrətimiz sona çatmış, iki qardaş dövlət bir-biri ilə qucaqlaşmışdır. Bu gün iştirak etdiyimiz bu forumun sayəsində isə dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan eyni millətin övladları həmrəylik ruhu ilə bir araya gəlmiş və fəaliyyətlərində bir-birilərinə dəstək olmaq yolunda böyük bir addım atmışlar. Zamanımız həmrəylik, əməkdaşlıq dövrüdür. Ortaq dəyərlərimizin tanıdılmasında, iqtisadi, siyasi potensiallarımızın aşkara çıxarılmasında, millətimizə qarşı yönəldilmiş haqsızlıqların və iftiraların aradan qaldırılması işində xalqlarımızın üzərinə böyük rollar düşür.

Türkiyə və Azərbaycan tarixlərinin ən çətin dövrlərində bir-birinə dəstək olmağın ən gözəl nümunələrini göstərmişlər. 1918-ci ildə Nuru Paşanın komandanlığı ilə Türk Qafqaz islam ordusunun uzun mübarizələr və müharibələr nəticəsində Bakını xilas etməsi Azərbaycan üçün önəmli dönüş nöqtəsi idi. Eynilə, Anadoluda qazi Mustafa Kamal Atatürkün öndərliyi ilə aparılan milli mücadilə həm də azərbaycanlı qardaşlarımızdan gələn maddi və mənəvi yardımlar nəticəsində müvəffəqiyyət qazanmışdır. Bunu xüsusi vurğulayıram. Həm də qarşılıqlı olaraq, bu yardım və dəstək, sadəcə, qardaşın qardaşa borc verməsi kimi, yox, yalnız yardım etmək düşüncəsi ilə göstərilmişdir. Burada Atatürkün əlaqələrimizin nümunəsini göstərən sözlərini bir daha təkrar etmək istəyirəm. Az öncə, dəyərli qardaşım, hörmətli İlham Əliyev, əslində, mənim düşüncələrimin bir çoxunu söylədiyi üçün onları təkrar etmirəm. Ancaq bəzilərini təkrarlamaq, yəni, azəri türkcəsindən Türkiyə türkcəsinə tərcümə etmək məcburiyyətindəyəm: “Azəri türklərinin dərdləri bizim dərdimizdir, sevincləri bizim sevincimiz olduğu üçün onların arzularına çatmaları, özgür və müstəqil yaşamaları bizi çox sevindirir”. Bu sözlər bu gün də eyni gerçəkliyini saxlayır. Böyük lider Heydər Əliyevin dediyi kimi, Türkiyə-Azərbaycan qardaşlığı əbədidir, sarsılmazdır!

Azərbaycan torpaqlarının hələ də işğal altında qalması, bir milyon vətəndaşın torpaqlarından didərgin düşməsi, qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətində yaşaması Türkiyə xalqının qan axan bir yarasıdır. Keçən il ermənilər guya “referendum” keçirdilər. Dünya bunu qəbul etdimi?! Etmədi! Niyə? Ona görə ki, görülən iş saxta, yanlış, yalan, uydurma idi və qəbulu mümkün deyildi. Haqq, ədalət nə vaxtsa öz yerini tapacaqdır. Biz buna inanırıq. Ermənistanın xüsusiyyəti və təəssüf ki, erməni xalqının da bir qisminin, diasporunun xüsusiyyəti

budur. Hazırda bunu bizə qarşı edirlər. Dünyada “erməni soyqırımı” kampaniyalarını harada keçirirlər?! Əlaqəsi olmayan ölkələrdə lobbilər yaradırlar, oradakı parlamentdə tez-tələsik, yalandan “erməni soyqırımı” ilə bağlı bir qərar çıxarırlar. Bunu kimsə qəbul etməz! Türkiyə və türklər heç vaxt bunu qəbul etməz! Beynəlxalq hüququn ən təməl prinsipləri olan ölkələrin ərazi bütövlüyünün, sərhədlərin zorla dəyişdirilməsinin yolverilməzliyi prinsiplərini Ermənistanın açıqca pozmasına dünyanın diqqətsizlik göstərməsi daha üzüntülüdür. Biz bunu görürük. Türkiyə və Azərbaycan bu günə qədər yaxşı və pis günlərində daim necə bir-birinin yanında olubsa, bundan sonra da bir-birinin yanında olacaqdır.

Dəyərli qardaşlarım, bunu açıqca demək istəyirəm ki, biz tarixi əks etdirən arxivlərimizi açdıq. Ermənistanı dedik ki, siz də açın. Üçüncü ölkələrə müraciət etdik ki, siz də açın. Bu iş, birinci növbədə, siyasətçilərin işi deyildir. Tarixçilər araşdırsın, siyasət biliciləri, arxeoloqlar, hüquqşünaslar araşdırsınlar. Əgər burada bir haqsızlıq varsa, biz lazım olanı edərək. Amma siz bunu etməyə hazırsınızmı?! Hələ də cavab yoxdur. Çünki qarşılıqlı Xocalı qətliamı çıxarılacaqdır. Nə deyəcəklər? Xocalı qətliamı dünənki hadisədir. Onlar Osmanlı dövrünü qarşımıza çıxarmağa çalışırlar. Olmayan hadisələri həqiqət kimi göstərməyə cəhd edirlər. Ancaq bunu bizə sübut edə bilmirlər və bilməyəcəklər də. Yalan üzərində həqiqəti, doğrunu sübut edə bilməzsən!

Dövlət səviyyəsində Azərbaycanla qurduğumuz işbirliyi, imzaladığımız layihələr və xalqlarımız arasındakı könül birliyi Azərbaycan və Türkiyə xaricində yaşayan vətəndaşlarımıza sonsuz ilham verir. Dünya hələ önəmli bir dəyişim dövrünü yaşamaqdadır. Çətin bir dövrdən keçirik, həssas bir bölgədə yaşayırıq. Yaxın çevrəmizdə cərəyan edən hadisələr - İraqda, Yaxın Şərqdə baş verənlər çox diqqətli və ayıq olmağımızı tələb edir. Bu hadisələr, eyni zamanda, Türkiyə və Azərbaycanla birlikdə bütün türk dünyasını maraqlandırır. İraqdakı türkmən qardaşlarımızın vəziyyəti bu gün hamımızı narahat edir. Kipr türklərinin mücadiləsi hələ davam etməkdədir və Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti haqsız və insafsız şəkildə təcridə saxlanılmaqdadır.

Qarabağ qan axan yaramızdır. Balkanda yaşayan soydaşlarımızın qarşılaşdıqları sıxıntıları da yaxından izləyirik. O da bizə ayrıca bir ələmdir. Ancaq sıx işbirliyi və yaxın həmrəyliklə bütün bu çətinliklərin öhdəsindən gələ bilirik. Türkiyə ilə Azərbaycan arasında son illərdə həyata keçirilən və bir zamanlar əfsanə kimi görünən beynəlxalq layihələr bu işbirliyinin və həmrəyliyin ən gözəl örnəkləridir, bizim gücümüzdür. Keçən il Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft boru xəttini istifadəyə verdik. Yaxın zamanda Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri, yəni “Şahdəniz” layihəsi tam şəkildə fəaliyyətə başlayacaqdır. Bu yazda Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xəttinin təməli qoyularaq, inşasına başlanacaqdır. Bütün bunlar ölkələrimizi yaxınlaşdıran, bir-birinə bağlayan sarsılmaz əlaqələri göstərir. Bu, eyni zamanda, Asiya ilə Avropanı, Şərqlə Qərbi bir-birinə yaxınlaşdıran əlaqələndirmə və inkişaf kanallarıdır. Bu kanalları təmin etmək Türkiyə və Azərbaycana dünya miqyasında önəm qazandırmaqdadır.

Bu baxımdan biz məqamı xüsusi vurğulamaq istəyirəm. Dünyanın hər yerində türk millətlərinin maraqlarının qorunması və etibarının yüksəldilməsi uğrunda aparılan mübarizədə qardaşların bir-birinə dəstək olmasından daha təbii bir iş ola bilməz. Biz davam edəcəyinizə inandığımız bu həmrəyliyi sistemli bir hala gətirərək, daha konkret və təsirli nəticələrə nail olmaq üçün göstərilən bütün səyləri təqdirle qarşılayır və dəstəkləyirik. Avropada və Amerika Birləşmiş Ştatlarında, Rusiyada, Astraliyada, Yaxın Şərqdə və dünyanın

digər bölgələrində yaşayan Türkiyə və Azərbaycan insanların bir-birinin gücündən və təcrübələrindən yararlanmalarını gözləyirik. Çünki hədəflərimiz böyük, aradan qaldırmağımız vacib olan əngəllər çoxdur. Bu yolda hamımızın üzərinə önəmli vəzifələr düşür. Siyasətçilərimizin, alimlərimizin, sənətçilərimizin, mətbuat nümayəndələrimizin, sərmayədarlarımızın, bütün iş adamlarımızın - hamımızın üzərinə iş düşür. Əl-ələ, çiyin-çiyinə verəcək, həmrəylik olacaq və bütün türk dünyasını aydın gələcəyə aparacağıq.

Tarix boyunca bir çox sınaqdan uğurla çıxan Türkiyə və Azərbaycan xalqlarının qardaşlığının beynəlxalq miqyasda bu layihəni də həyata keçirməsi hamımız üçün bir qürur mənbəyidir. Bu layihənin, sadəcə, ölkələrimiz üçün deyil, bütün türk dünyası üçün xeyirli olmasını arzu edirik. Ayrıca bunu xüsusilə vurğulamaq istəyirəm. Əgər bu gün türk iş adamları Azərbaycanda birinci sətərə doğru gedirsə, yüksəlsə, bunun ən önəmli səbəbi aramızdakı möhkəm əlaqələrdir. İnşallah, inanıram ki, türk iş adamları Azərbaycana qoyacaqları sərmayələrlə Almaniyadakından da qabağa gedəcəklər. Bunu görürəm. Bu, bizim bir-birimizə olan bağlılığı artıran ən önəmli addımdır.

Sözlərimi tamamlayaraq, Türkiyə və Azərbaycan diaspor təşkilatları rəhbərlərinə fəaliyyətlərində uğurlar diləyirəm. Bu forumun təşkilində başda hörmətli Prezident, qardaşım İlham Əliyevə və əməyi keçən bütün digər qardaşlarıma öz adımdan və millətım adından təşəkkürümü bildirirəm. Bu forumun xeyirlə nəticələnməsini Allahdan təmənnə edirəm.

Yaşasın sarsılmaz birlik və bərabərliyimiz!

(Türkiyə Baş nazirinin nitqi diqqətlə dinlənilmiş və alqışlarla qarşılandı).

**XARİCİ ÖLKƏLƏRDƏ YAŞAYAN AZƏRBAYCANLILARLA İŞ ÜZRƏ
DÖVLƏT KOMİTƏSİNİN SƏDRİ NAZİM İBRAHİMOVUN
ÇIXIŞI**

9 mart 2007-ci il

-Möhtərəm cənab Prezident!

Möhtərəm Türkiyə Cümhuriyyətinin Baş naziri!

Hörmətli forum iştirakçıları!

Əziz qonaqlar!

Xanımlar və cənablar!

Təşkilat komitəsi və Dünya Azərbaycanlılarını Əlaqələndirmə Şurasının İdarə heyəti adından sizi - bütün türkdilli xalqların həyatında böyük əhəmiyyətə malik olan Dünya Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumunun iştirakçılarını salamlayır və bu mötəbər tədbirin baş tutması münasibətilə hər birimizi təbrik edirik.

Türk dünyasının birliyi ideyası yüzillərdən bəri mövcud olsa da, yalnız XX əsrdə bu ideyanın reallaşması istiqamətində konkret addımlar atılmışdır. Bu mənada türk dünyasının iki böyük liderinin - Mustafa Kamal Atatürk və Heydər Əliyevin xidmətləri danılmazdır. Bu gün başımız üzərindən asılmış "Azərbaycanın sevinci sevincimiz, kədəri kədərimizdir" və "Biz bir millət, iki dövlətlik" kəlamları bu böyük şəxsiyyətlərin türk dünyasının birliyinə nə qədər böyük önəm verdiyinin əyani təsdiqidir.

Bu fikirlər həm Türkiyədə, həm də Azərbaycanda iki ölkə arasındakı münasibətlərin tarixini, bu gününü və perspektivlərini özündə dəqiq ifadə edən ən mükəmməl formul kimi qəbul edilməkdədir. Müasir dövrdə Azərbaycan və türk icmalarının üzərinə düşən başlıca vəzifə bu formula əsaslanaraq, xalqlarımızın mənafeləri naminə qarşılıqlı əməkdaşlığımızı daha da genişləndirməkdən ibarətdir.

Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumu türkdilli xalqların diaspor təşkilatları arasında əməkdaşlığın inkişafı, ölkələrimizin milli maraqlarının müdafiəsi, mənəvi dəyərlərimizin, mədəni irsimizin təbliği baxımından çox mühüm vəzifələrin həyata keçirilməsini qarşıya məqsəd qoymuşdur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti zati-aliləri cənab İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə keçirilən bu ali forum türk dünyasının birliyi ideyasının əhəmiyyətini bir daha nümayiş etdirir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti zati-aliləri cənab İlham Əliyevin, Türkiyə Respublikasının Baş naziri zati-aliləri cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın, qardaş Şimali Kiprin lideri cənab Mehmet Əli Tələtin forumda iştirakı toplantının türkdilli xalqlar üçün böyük önəmə malik olduğunu bir daha təsdiqləyir.

Biz indi tarixi bir mərhələnin astanasındayıq. Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumu bu yeni mərhələnin başlanğıcı olacaqdır. Forumda yalnız Azərbaycan və türk icmaları deyil, bütün türkdilli xalqların diaspor təşkilatları arasında əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, sosial-mədəni, ictimai-siyasi əlaqələrin dərinləşdirilməsi ilə bağlı bir sıra məsələlər müzakirə ediləcəkdir.

Dünya Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumunda dünyanın 48 ölkəsindən ümumilikdə 513 nəfər iştirak edir. Onlardan 173 nəfəri Azərbaycan, 150-dən çoxu türk diaspor təşkilatlarının rəhbərləridir. Forumda xarici ölkələrdən 170-dək qonaq dəvət olunmuşdur.

Forumda tanınmış alimlər və ziyalılar, iş adamları, siyasi və ictimai xadimlər iştirak edirlər. Xarici ölkələrin parlament nümayəndələri də foruma dəvət olunanlar arasındadırlar. Belə ki, Latviya, Estoniya, Litva, Ukrayna və Lüksemburq ali qanunvericilik orqanlarının üzvlərinin, Estoniya, Bolqarıstan, Latviya, Litva, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan və digər ölkələrin dövlət və hökumət nümayəndələrinin forumda iştirakı bu toplantıya böyük marağın göstəricisi kimi dəyərləndirilə bilər.

Tədbirdə Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikasının dövlət və hökumət orqanlarının təmsilçilərindən ibarət nümayəndə heyətləri də iştirak edir.

Hörmətli forum iştirakçıları!

Xanımlar və cənablar!

Əminik ki, Dünya Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumu türk dünyasının birliyinə, xalqlarımız arasında əlaqələrin inkişafına yeni məzmun verəcək, diaspor təşkilatlarımızın birgə fəaliyyətinin əsas prinsip və istiqamətlərini müəyyən edəcəkdir.

Dünya Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumunun rəsmi hissəsi açıq elan edilir.

X X X

Türkiyənin və Azərbaycanın dövlət himnləri səsləndirildi.

“Biz bir millət, iki dövlətik” filmi nümayiş etdirildi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan forumda nitq söylədilər.

X X X

Sonra Şimali Kiprin lideri Mehmet Əli Tələt çıxış etdi.

ŞİMALİ KİPRİN LİDERİ MEHMET ƏLİ TƏLƏTİN ÇIXIŞI

9 mart 2007-ci il

-Hörmətli Prezident İlham Əliyev!

Hörmətli Baş nazir Rəcəb Tayyib Ərdoğan!

Hörmətli toplantı iştirakçıları!

Hamınızı sevgi ilə salamlayıram. Sizlərə bütün Kipr türklərinin qucaq dolusu salamlarını gətirmişəm. Cənub bölgəsi isti yerdir, Kipr türkləri də hərarətli insanlardır. Onlar sevgi, dostluq və qardaşlıq istəyən, bunun üçün mübarizə aparan, bunun üçün çalışan bir xalqdır.

Dünyada Kipr türklərinə qarşı müxtəlif təcridlər davam etdiyi bir vaxtda bu mühüm toplantıda Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları nümayəndələri ilə birgə Kipr türklərinin də təmsil edilməsi onların dünyada tək olmadıqlarını göstərir. Bundan böyük bir sevinc duyuruq. Ona görə ki, bu həmrəylik, bu sevgi seli, bu dəstək Kipr türklərini, həqiqətən də, təklikdən qurtaracaq və onları layiq olduqları yerə, barışa, bərabərliyə və qardaşlığa qovuşduracaqdır.

Əziz qardaşlarım!

Bu mübarizədə neçə illərdir ki, bizdən heç nəyi əsirgəmədən, heç bir şərt irəli sürmədən bizə dəstək olan Türkiyə ilə çox yaxın, qardaşlıqdan da artıq əlaqələrimiz olub və bu gün də davam edir. Azərbaycan müstəqilliyini əldə etdikdən sonra türkdilli dövlətlər içərisində bizə ən böyük dəstək verən, ən yaxın olan ikinci ölkədir. Səylərimizdə, mübarizəmizdə dəstəyinə və töhfəsinə görə minnətdarıq.

Bilirsiniz, Kipr kipi rli türklərlə kipi rli yunanların orta q yurdu idi. Sizə tarixi anlatmaq istəmirəm. Bu orta q yurdda kipi rli türklər və kipi rli yunanlar iki icma kimi yaşayırdılar. Həmişə dostluq içində yaşamamış, davaları da olmuşdur. Amma buna baxmayaraq, yenə bir yerdə yaşadılar. İngilis müstəmləkəsi başa çatdıqdan sonra Kiprdə müstəqil dövlət quruldu. Bu dövltədə yunanlarla türklər bərabər hüquqlu idilər. Amma yunanlar bunu qəbul etmədilər və adada bütün hakimiyyəti ələ keçirmək istədilər. Müxtəlif tarixi dövrlərdə adanı Yunanıstana birləşdirmək üçün mübarizə apardılar və yaxud başqa siyasi yollarla adada bütün hakimiyyəti ələ keçirmək istədilər. Nəticədə bu gün də Kiprdə davam edən vəziyyətin səbəbkarı oldular. Onlar Kiprdə türklərlə hakimiyyətin bölüşdürülməsini heç cür qəbul etmirlər. Kipi rli türklərə milli azlıq kimi, ikinci növ vətəndaşlar kimi, hətta indi milli azlıq da deyil, sadəcə, vətəndaş kimi baxırlar. Yəni kipi rli türklər sanki yoxmuş kimi, davranmağa başlamışlar. Ancaq bilirsiniz, Kipr məsələsi 50 ildir, 1954-cü ildən bəri Birləşmiş Millətlər Təşkilatının gündəliyindədir. Başqa sözlə, Kipr məsələsində danışıqlar, müzakirələr, mübahisələr, savaşılar - hamısı olmuş, hamısı yaşanmışdır.

Bu gün BMT çərçivəsində Kipr məsələsinin bilinməyən heç bir şeyi qalmamışdır. Kipr məsələsi çox açıq, çox aydın şəkildə məlumdur və bu 50 il vaxt ərzində ortaya qoyulmuş bir dəstə sənəd vardır. BMT-nin bu günə qədər yaratdığı ən geniş həll planı, BMT-nin baş katibi Kofi Annanın adı ilə bağlı olan planı 200 səhifə

əsas mətnədən, ümumilikdə isə 9 min səhifədən ibarətdir. 9 min səhifə bir neçə ayda hazırlanmadı, 9 min səhifə ən azı son 33 ildə ortaya çıxarılmış bir sənəddir. Mükəmməl bir sənəd deyildi. Kiprli türklərin mövqeyi baxımından böyük fədakarlıq tələb edirdi. Təsəvvür edirsinizmi, əhalimizin üçdə birinin yer dəyişməsinə nəzərdə tuturdu. Sayımız az olsa da, faiz nisbətində götürdükdə, 52 minin nə qədər böyük bir rəqəm olduğunu təxmin edə bilərsiniz. Bundan əlavə, əmlakını da aparmalı olanları götürsək, ümumilikdə bu, 70 min türkün yer dəyişdirməsi demək idi. Amma baxın ki, kiprli türklər bu planı qəbul etdilər. Nə üçün? Bayaq söylədim, artıq çünki dünyada təcrid edilmək istəmirdilər. Dünyaya inteqrasiya etmək istəyirdilər. Bunun üçün bu fədakarlığı qəbul etdi. Hətta onu da deyim ki, yer dəyişdirəcək 70 min insanın 65 faizi bu plana səs verdi.

Özləri yer dəyişdirəcəyi halda, “bəli” dedilər.

Amma Kiprin yunan tərəfində hadisələr çox fərqli oldu. Kiprli yunanların böyük əksəriyyəti, o cümlədən torpaqlarını geri almalı olanlar da eyni səviyyədə “yox” dedilər. Soruşmaq istəyirəm, bunun məntiqi, səbəbi nədir? Amerikalılardan soruşuram, ingilislərdən soruşuram, almanlardan soruşuram, fransızlardan soruşuram, lütfən mənə cavab verin. Ən böyük arzusunun torpağını geri almaq olduğunu söyləyir, amma plana “yox” deyirlər. Nə üçün? Çünki kiprli türklərlə hakimiyyəti bölüşmək istəmirlər. Kiprli türkləri görmək istəmirlər. Məsələ bundan ibarətdir. Bizim sizlərdən istədiyimiz bu sahədə bizə dəstək olmağınızdır. Buna heç bir şübhəm yoxdur.

Biz kiprli türklər haqqımız olmayan heç nə istəmirik. Biz 1960-cı ildə müəyyən edilmiş hüquqlarımızın bərpasını istəyirik. Yəni, kiprli yunanlarla siyasi səviyyədə bərabər olmaq istəyirik. Bundan əlavə, heç bir şey istəmirik. Haqqımızdan artığını istəmirik. Bu baxımdan, bizim ən böyük çatışmazlığımız və referendumda qədər dünyada həqiqətən çox çətin vəziyyətdə olduğumuz lobbichilik fəaliyyəti xaricdəki türklərin dəstəyi ilə bizim lehimizə dəyişdirilməlidir. Çünki anlada bilməyəcəyimiz bir mübarizəmiz yoxdur. Necə ki, Azərbaycan işğal edilmiş torpaqları, qaçqın və məcburi köçkün düşmüş insanları, şəhid olan və soyqırırma uğrayan insanları haqqında həqiqətləri dünyada tanıdarkən bir çətinliklə qarşılaşmırsa, haqlı olduğu açıq-aydın bilinirsə, bizim də haqlı olduğumuz açıq-aydın məlumdur. Bu səbəbdən Türkiyənin bayaq dediyim davamlı, qarşılıqsız dəstəyinə Azərbaycanın dəstəyi də əlavə olunduğu zaman, - hesab edirəm, xaricdə yaşayan azərbaycanlıların sayı xaricdə yaşayan türklərin sayından çox-çox artıqdır, - biz dağları aşırıq.

Xaricdə yaşayan kiprli türklərin sayı Kiprdə yaşayan türklərin sayından çoxdur. Azərbaycan kimi. Nə qədərdir bilmirəm. Amma çoxdur. O insanlarımızın Kiprlə əlaqələri davam edir. Bu əlaqələrin möhkəmləndirilməsi, gücləndirilməsi, ayrıca görəcəyimiz işlərlə daha da irəliyə gedəcəkdir. Ancaq dediyim kimi, bu böyük toplumda Türkiyə və Azərbaycanın əməkdaşlığı ilə həyata keçirilən bu işdə kiprli türklərin də iştirak etməsi bizim üçün əvəzsiz dəstək olacaqdır. Bu istiqamətdə dəstəyinizin artmaqda davam etməsini istəyirəm və bu dəstəyi alacağımızı bilirəm. Buna əminəm.

Sevgili qardaşlarım! Türkiyə-Azərbaycan əməkdaşlığı, qardaşlığı əbədi olacaqdır. Bunu bilirəm. Bu, əbədiyyətə qədər davam edəcəkdir. Yalnız haqlarını əldə etmək uğrunda mübarizə aparan kiprli türklərin də bundan alacağı çox böyük bir dəstək vardır. Sizə, hamınıza bu işdə, bu mübarizədə uğurlar arzulayıram. Bu forumu təşkil edən çox dəyərli təşkilatçılara, ilk növbədə, Prezident İlham Əliyevə və Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğana təşəkkür edirəm. İşlərinizdə uğurlar arzulayıram, sevgilərimi və hörmətimi bildirirəm.

**QAZAXISTANIN YUNESKO YANINDA SƏFİRİ,
YAZIÇI OLJAS SÜLEYMƏNOVUN
ÇIXIŞI**

9 mart 2007-ci il

-Cənab Prezident!

Cənab Türkiyənin Baş naziri!

Cənab Şimali Kiprin lideri!

Əziz dostlar!

Mən buraya bu gün Fransadan gəlmişəm, amma Sizə Qazaxıstandan, qazax xalqı adından atəşin salamlar gətirmişəm.

Məndən Azərbaycan və türk diasporlarının bu toplantısına YUNESKO beynəlxalq təşkilatından salam yetirməyi xahiş etmişlər.

Dünyada 40-dan artıq türkdilli xalq var. Bu gün biz burada filmə baxdıq, coğrafiyanı gördük. Tarix bizi Monqolustandan Aralıq dənizinədək əraziyə yaymışdır. Epoxaların məkanları xalqlarımızı bir-birindən ayırmışdır. Buna baxmayaraq, biz başlıca amalları eyni cür başa düşürük. Eləcə də ümumi bələlərimizi eyni ağırlıqla qavrayır və ümumi sevincimizlə fəxr edirik. Ona görə də bütün türkdilli xalqlar sanki böyük türk superetnosunun, böyük türk dünyasının diasporlarıdır.

Bu yaxınlarda mən tezliklə buraxılacaq gözəl bir kitabın əlyazmasını oxudum. Bu, özümə müəllim hesab etdiyim Heydər Əliyevin bioqrafiyasına həsr olunmuş üçcildlik kitabdır. Orada əvvəllər bilmədiyim olduqca çox yeni materiallar var. Bu, Azərbaycanın bir insanın, böyük bir insanın bioqrafiyası prizmasından görünən, bir növ, ən yeni tarixidir. Bir daha düşündüm ki, əgər 80-ci illərin axırlarında Heydər Əliyev hakimiyyət sükanı arxasında olsaydı, Qarabağ faciəsi baş verməzdi, bir milyon azərbaycanlı didərgin düşməzdi. Bu kitabda 70-ci illərin sözləri, Brejnevın söylədiyi sözlər misal gətirilir. Ona tez-tez istinad etmirlər, amma mən indi sitat gətirirəm. O demişdi: “Azərbaycan iri addımlarla irəliləyir”. Bax, bu addımı, bu əzəmətli addımı onda Azərbaycana Heydər Əliyev vermişdi. Azərbaycan onun zəhməti sayəsində irəliləyirdi. Allaha şükür edirəm ki, Azərbaycan yenidən bu inkişaf yolundadır. Bu illəri o, çətinliklə keçmişdir, indi isə görürəm ki, iqtisadiyyat necə sürətlə inkişaf edir, mədəniyyət necə yüksəlir.

Üç il əvvəl mən Brüsseldə Dədə Qorqudun abidəsinin açılışında iştirak edərkən fəxr edirdim. Avropanın lap mərkəzində bu əfsanəvi müdrik insanın abidəsi açıldı. Bu yaxınlarda, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin gözəl, parlaq dövlət səfəri günlərində qürur duyduq, Azərbaycan bayrağının Parisin baş küçəsində, Zəfər tağında necə dalğalandığını görəndə fəxr etdim.

“Azərbaycan iri addımla irəliləyir” və başa düşürəm ki, Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqının zəngin, tox, firavan, yaxşı, arxayın yaşaması arzusu həyata keçirilə bilən arzudur. Amma xalq onun Vətəninin, respublikanın ərazi bütövlüyü bərpa olunduğu halda, sözün həqiqi mənasında, xoşbəxt ola bilər. Heydər

Əliyevin bax, bu arzusu indi də qalır və şübhəsiz, nə vaxtsa çin olacaqdır. Yadımdadır, altı il əvvəl bax, burada, bu salonda dünya azərbaycanlılarının birinci qurultayı keçirilirdi. Heydər Əliyev qurultayda nitqini indi sizə demək istədiyim bu sözlərlə bitirdi: “Qoy, çaylarımız qurumasın. Qoy, ağaclarımız kəsilməsin. Qoy, çırağımız sönməsin”. Amin, qoy, belə olsun.

**LİTVA RESPUBLİKASI HÖKUMƏTİ YANINDA MİLLİ AZLIQLAR VƏ
MİQRASIYA DEPARTAMENTİNİN BAŞ DİREKTORU
ANTANAS PETRAUSKASİN
ÇIXIŞI**

9 mart 2007-ci il

-Əziz dostlar!

Zati-aliləri cənab Azərbaycan Respublikasının Prezidenti!

Xanımlar və cənablar!

İcazə verin, Litva Respublikasının Baş naziri Gediminas Kirkilasın təbrik məktubunu oxuyum:

“Hörmətli cənab Prezident,

Xanımlar və cənablar!

Forumunuzun iştirakçılarını və qonaqlarını ürəkdən təbrik edirəm. Azərbaycan xalqına və dövlətinə firavanlıq, sabitlik, təhlükəsizlik və tərəqqi arzulayıram. Əminəm ki, ölkələrimiz arasındakı məsafənin uzaqlığına baxmayaraq, Litvanın və Azərbaycanın əlaqələri gələcəkdə daha çoxşaxəli və dinamik olacaqdır.

Dilləri və dini ənənələri müxtəlif olan ölkələrimizin insanlarını ümumi məqsəd - demokratik cəmiyyətin möhkəmləndirilməsi məqsədi birləşdirir. Milli azlıqların identikliyinə qoruyub saxlamaq, etnoslararası münasibətlərin ahəngdarlığına təminat vermək Litva üçün bütün dövrlərdə çox vacib olmuşdur. Bu gün də Litvada türk etnik icmaları - artıq 600 ildən çoxdur öz canı və qəlbi ilə Litva torpağına qaynayıb-qarışan tatarlar və karaimlər inkişaf edirlər. Qeyd etmək fərəhlidir ki, ölkəmizin dirçəlişinin əvvəllərində təşəkkül tapan Litvanın Azərbaycan icması müstəqilliyin bərpası və Avropa dövlətləri ailəsinə qayıtmaq üçün səylər göstərmişlər.

Əminəm ki, bu Forum Litvanın türk icmalarını ümumi fəaliyyət üçün sıx birləşdirəcək, milli dəyərlərin qorunub saxlanılmasına stimül olacaq, Litva mədəniyyətini zənginləşdirəcək, vətəndaş cəmiyyətinin inkişafı proseslərində və bu icmaların tarixi vətənləri ilə Avropa İttifaqı arasında yeni əməkdaşlıq körpülərinin yaradılmasında rolunu artıracaqdır.

Forumunuza uğurlu iş, xaricdə yaşayan azərbaycanlılara və türklərə isə yeni yaradıcılıq planları və başlanmış işlərin yerinə yetirilməsi üçün əzmkarlıq arzulayıram. Qoy, ana dili, türk mədəniyyəti həmişə sizin qüvvət və birliyinizin mənbəyi olsun”.

**ÖZBƏKİSTAN BEYNƏLMİLƏL MƏDƏNİYYƏT MƏRKƏZİNİN DİREKTORU
NASRİDDİN MUHAMMADİYEVİN
ÇIXIŞI**

9 mart 2007-ci il

-Hörmətli cənab İlham Əliyev!

Türkiyə Cümhuriyyətinin Baş naziri cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğan!

Şimali Kipr türk xalqının lideri cənab Mehmet Əli Tələt!

Hörmətli qonaqlar!

Əziz azərbaycanlı dostlar!

Mən ölkəm adından bugünkü forum, mötəbər dostluq və qardaşlıq bayramı münasibətilə hamınızı ürəkdən təbrik edirəm.

Əziz dostlar, Özbəkistan türkcə millətin məmləkətidir. Bu gün məmləkətimizdə yaşayan 27 milyon əhalinin 80 faizini özbəklər, 20 faizini isə 130-dan çox digər millətlərin nümayəndələri təşkil edir. Müstəqilliyimizin ilk illərindən başlayaraq, məmləkətimizin rəhbəri İslam Kərimovun başçılığı ilə aparılan milli siyasət özbəklərlə bərabər, milli azadlıqların hüquqlarının, adət-ənənələrinin qorunması üçün etibarlı zəmin olmaqla bərabər onlar üçün gözəl şərait yaradılmışdır.

Ölkəmizdə Beynəlmiləl Mədəniyyət Mərkəzi fəaliyyət göstərir. Bu ilin yanvarında həmin təşkilatın 15 illiyini qeyd etdik. Bu mərkəz Özbəkistanda fəaliyyət göstərən 140-dan çox milli mədəniyyət dərnəyini özündə birləşdirir. Həmin qurumların 50-dən çoxu türkdilli xalqlara aiddir.

Bugünkü Forumda Özbəkistanda fəaliyyət göstərən Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzləri Assosiasiyasının üzvləri və Axıska Türkləri Milli Mədəniyyət Mərkəzinin rəhbəri Ömər Salmanın başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti də iştirak edir.

Əziz dostlar, Azərbaycan mədəniyyət mərkəzlərinə, eyni zamanda, Azərbaycan-Özbəkistan, Azərbaycan-Türkiyə müştərək mərkəzlərinə hökumət tərəfindən daim diqqət yetirilir. Onların üzvləri hökumətdə təmsil olunur, səmərəli fəaliyyət göstərirlər. Onların fəaliyyəti yüksək qiymətləndirilir. Məsələn Axıska türklərinin lideri Ömər Salman Özbəkistanın "Dostluq ordeni" ilə təltif olunmuş, milli azlıqların daha 7 nümayəndəsi "Özbəkistan qəhrəmanı" mükafatına layiq görülmüşdür.

Bu gün biz azərbaycanlılar və türklər ilə birlikdə Azərbaycanın, Türkiyənin və Özbəkistanın milli müstəqillik bayramlarını birgə qeyd edir, tədbirlər, festivallar, konsertlər keçiririk. Gələcəkdə bu cür tədbirlər davam etdiriləcəkdir.

Dəyərli dostlar, icazənizlə, çıxışımın ardını türk dilində davam etdirmək istəyirəm. Türk xalqlarının böyük şairi Əlişir Nəvai belə demişdir: "Əgər türk boyları yüz, min olsa da, hamısı mənimdir, türk xalqınıdır". Yəni o zaman Nəvainin yazdığını bütün türk xalqları oxuyurdu. Çünki ərəb əlifbası hər yerdə oxunurdu. Odur ki, indi bizim vahid əlifbamızın yaranması mühüm önəm daşıyır. Azərbaycandan sonra Özbəkistanda da latın

əlifbasının tətbiqi planlı şəkildə həyata keçirilməkdədir. İndi Özbəkistanda bütün orta məktəblərin hamısı, ali məktəblərin isə üçüncü kursunadək latın əlifbası ilə oxuyurlar. Onlar üçün kitablar, dərgilər, qəzetlər də latın əlifbasında buraxılır və dövlət səviyyəsində 2010-cu ildə latın əlifbasına keçid tamamlanacaqdır. Mən düşünürəm ki, bu, kitablarımızın, dərgilərimizin, qəzetlərimizin oxunmasına imkan yaradacaqdır.

Əziz dostlar, Türkiyənin keçmiş cümhurbaşqanı, rəhmətlik Turqut Özal XXI yüzilliyin türk xalqlarının əsri olacağını demişdir. İndi bu böyük ideyanı həyata keçirmək hamımızın vəzifəsidir. Bu yolda hamınıza yorulmadan çalışmaq, uğurlar və qələbələr arzulayıram.

Bu böyük Forumu təşkil edən Azərbaycan hökumətinə, şəxsən cənab İlham Əliyevə və Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin əməkdaşlarına və bu işdə əməyi olan bütün insanlara Özbəkistan nümayəndə heyəti adından minnətdarlığımı bildirirəm.

Türk xalqlarının böyük bayramı Novruza az qalıb. Bu imkandan istifadə edərək, hamınızı bu gözəl bayram münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm.

Qarşıdan gələn bahar bayramı Azərbaycan üçün, bütün türk dünyası üçün zəfərli və uğurlu olsun. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

**LATVIYA RESPUBLİKASININ İCTİMAİYYƏTİN İNTEQRASIYASI ÜZRƏ
XÜSUSİ TAPŞIRIQLAR NAZİRİ OSKAR KASTENSİN
ÇIXIŞI**

8 mart 2007-ci il

-Hörmətli cənab Prezident!

Hörmətli Türkiyənin Baş naziri!

Hörmətli nazirlər!

Xanımlar və cənablar!

Möhtəşəm forumun bütün hörmətli qonaqları!

Bu cür vacib tədbirdə olmaqdan böyük şərəf hissi duyuram. Parlament və hökumət üzvlərindən ibarət Latviya nümayəndə heyətinin burada olması təsadüfi deyildir.

Son illər intensiv ikitərəfli əməkdaşlıq, o cümlədən Rıqa ilə Bakı arasında gözəl siyasi və iqtisadi əlaqələr ilə yadda qalmışdır. Ölkələrimiz arasında çoxsaylı səfərlər olmuş, xüsusən də Prezident İlham Əliyevin Rıqaya və Latviya Prezidenti xanım Vayra Vike-Freyberqanın Bakıya səfərləri baş tutmuşdur. Həmin səfərlər və həm Rıqada, həm də Bakıda səfirliklərimizin açılması, paytaxtlarımız arasında birbaşa uçuşlar Azərbaycan ilə Latviyanın qarşılıqlı etimad və əməkdaşlığına əyani misallardır.

Azərbaycan xalqı Avropa İttifaqının və NATO-nun üzvü olan Latviyanın dəstəyinə hər zaman arxalana bilər. Azad iqtisadiyyat, dözümlülük və demokratik əsaslara söykənən cəmiyyətin qurulması kimi dəyərlər üzərində öz gələcəyini təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycanın göstərdiyi səyləri yüksək dəyərləndiririk.

Mən, həmçinin qəti əminəm ki, ölkə hüduqlarından kənardakı diaspor təşkilatları ikitərəfli təmasların təkmilləşdirilməsində vacib rol oynaya bilər. Bizim timsalımızda bunu aydın görmək olar. Qərb ölkələrində yaşayan latışlar Latviyanın Avropa İttifaqına və NATO-ya qəbul olunmasında ölkəmizin maraqlarını müdafiə etmişlər.

Mən Latviyanın Prezidenti xanım Vayra Vike-Freyberqanın söylədiyi sözlərə istinad etmək istəyirəm: “Digər ölkələrdə yaşayan həmvətənlər hər bir millətin sərvətidir”. Latviyada 1700-dən çox azərbaycanlı yaşayır. Bəli, onların sayı böyük deyil, lakin ölkəmizdə olan digər böyük icmalar azərbaycanlılar qədər fəal deyillər.

Bu yaxınlarda Rıqa Şəhər Şurası “Vəhdət” adlı yerli Azərbaycan cəmiyyəti tərəfindən irəli sürülmüş Azərbaycan Dostluq parkının tikilməsi planını təsdiq etmişdir. Gələn aylar ərzində Rıqada azərbaycanlı uşaqlar üçün bazar günü məktəbi açılacaqdır. Mən fərəh hissi ilə qeyd edirəm ki, Latviya hökuməti bütün etnik azlıqların təşəbbüslərini maliyyələşdirir.

Bir neçə il bundan əvvəl, mən parlamentin üzvü olarkən, Azərbaycan- Latviya parlamentlərarası dostluq qrupunun on üzvü var idi. İndi isə, Latviya parlamentinin üçdə bir hissəsi ölkələrimiz arasında dostluğu inkişaf etdirir. Demək istəyirəm ki, eyni vəziyyət Türkiyə ilə bağlı parlamentlərarası münasibətlərdə də müşahidə olunur. Türkiyə səfirliyinin Rıqada açılmasından sonra əməkdaşlığımız daha da intensivləşmişdir.

Çox əfsuslar ki, Riqaya qayıdacağım təyyarənin uçuş vaxtı gec olacaq və mən gözəl Anadolu rəqqaslarının Riqada təşkil olunacaq çıxışına baxa bilməyəcəyəm.

Nəhayət, onu demək istəyirəm ki, ölkənizə gəlməzdən əvvəl, mən Azərbaycan haqqında Latviya mətbuatında nə qədər məqalələrin çap edildiyini öyrənmək üçün qəzetlərin məlumat bazasında axtarış apardım. İlk növbədə, Azərbaycanın adı ilə bağlı tarixi, iqtisadi, idman və digər xəbərlərin çoxluğundan məmnun oldum. Xoşuma gəlmiş məqalənin başlığı isə belə idi: “Azərbaycan - çiçəklənən və qonaqpərvər diyar!”.

Bir sözlə, mən ölkənizə daha böyük rifah arzulayıram, Azərbaycanın gözəlliyinin şahidi olacaq bir çox qonaqların gəlməsini diləyirəm.

**QIRĞIZISTAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN MÜŞAVİRİ
BOLODTBEK ŞƏMŞİYEVİN
ÇIXIŞI**

8 mart 2007-ci il

-Hörmətli Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev!

Hörmətli Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan!

Hörmətli Şimali Kiprin lideri!

Hörmətli qardaş və bacılar!

Qırğızıstandan, 5 milyonluq qırğız xalqı adından sizə salamlar yetirirəm.

Hər bir insan özündən soruşur ki, o, dünyaya nə üçün gəlmişdir. Zənnimcə, mən bu dünyaya ancaq “Manas” dastanı ilə işləmək üçün gəlmişəm. Düşünürdüm ki, mən kinorejissoram, “Ağ gəmi”, “Canavar yuvası” kimi filmlər çəkmişəm. Amma, demə, mən 40 il “Manas” dastanını öyrənmək və yüzilliklər ərzində türkdilli xalqların təqiblərə, yalanlara və dedi-qodulara məruz qalmasından danışmaq üçün yaranmışam. Türkdilli xalqlara daha nə kimi adlar verməmişlər - vəhşi köçərilər, sivilizasiyadan bixəbər adamlar və sair. Sizə demək istəyirəm ki, “Manas” dastanı bəşəriyyətin yaratdığı ən qədim ədəbi-dini abidədir. Məndə bunu deməyə əsaslar, sübutlar var. İndi bir kitab buraxıram. Burada onun üzərində dayanmayacağam.

Zənnimcə, sevib-sevilmək üçün, dostluqdan danışmaq üçün, quruculuq işi barədə düşünmək üçün bütün doğma adamlar buraya toplaşmışlar. Biz kiminləsə düşmənçilik və ya kiməsə nifrət etmək üçün toplaşmamışıq. Bu gün biz bir filmə baxdıq. Qarabağ faciəsinin dəhşətli kadrlarını bir daha gördük. Siz başa düşürsünüz, baş verənlər XVIII-XIX əsrlərin faciəsidir. Bu, müstəmləkəçilik müharibələrinin faciəsidir. Təəssüf ki, o, bizi XX əsrin axırlarında da yaxalamışdır. Amma bir diqqət yetirin, Azərbaycan rəhbərlərinin, bütün Azərbaycan xalqının necə müdrik siyasəti vardı. Onlar heç zaman silah oynatmır, lakin qəti və möhkəm şəkildə bəyan edirlər ki, Azərbaycanın sərhədləri pozulmazdır, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü toxunulmazdır.

Onu da əlavə etmək istəyirəm ki, 1975-ci ildə Helsinki Aktı imzalanmışdır. Sənəddə dünyanın bütün ölkələrinin rəhbərləri ərazi bütövlüyünə və sərhədlərin pozulmazlığına açıq-aşkar öz imzalarını atmışlar. Yeni müstəqil dövlətlərimizin hamısının başçılarının imzaları olan bu Helsinki sazişi nə üçün pozulur.

Heydər Əliyeviçin gözəl bir fikri var: “Bir millət, iki dövlət”. Mənsə demək istəyirəm: “Bir millət, yeddi dövlət”.

Hörmətli, əziz dostlar!

Bir şeyi də başa düşmək lazımdır: Qarabağda baş verənlər münəqişənin “fələstinləşdirilməsi” deməkdir. Çünki Fələstində qanlı münəqişə 60 ildir davam edir. İndi həmin Fələstin münəqişəsini İraqa, Bağdada köçürmüşlər. Orada hər gün partlayışlar törədilir, qan su yerinə axır. Biz buna yol verə bilmərik. Biz erməni xalqını müdrik, alicənab olmağa çağırmalıyıq ki, yenidən danışıqlar masası arxasında əyləşək və bu sərhədləri bərpa edək.

İndi isə mən şəxsiyyətin rolundan danışmaq istərdim. Nə vaxtsa bizə şəxsiyyətə pərəstişi tənqid ideyası deyilən ideya sırımışdılar. Lakin bir nəfər Stalindən danışarkən demişdi: “Bəli, pərəstiş vardı, amma şəxsiyyət də vardı”. Deyə bilərəm ki, türk tarixində şəxsiyyətin böyük əhəmiyyəti var. Məgər indi biz böyük Mustafa Kamal Atatürkün barəsində şəxsiyyətə pərəstiş kimi danışa bilərikmi? Məgər biz Heydər Əliyevin barəsində şəxsiyyətə pərəstiş kimi danışa bilərikmi? Biz deyirik ki, bu şəxsiyyətlər olmasaydı, bəlkə də, xalqlarımız başqa cür yaşayardılar. İndi biz doğru, düzgün yoldayıq və bu yolla da irəliləyirik.

Mənim Heydər Əliyevlə şəxsən tanış olmaq imkanım olmuşdur. O, Qırğızıstana “Manas” dastanının 1000 illik yubileyinə gəlmişdi. Talasda mənim “Manas”a həsr edilən səhnələşdirilmiş tamaşamı gördü. Bu tamaşanın kütləvi səhnələrinə dörd min beş yüz adam, 500 süvari cəlb olunmuşdu. Məni ən çox heyrləndirən o idi ki, onda çox yaşlı bir adam kimi görünən Heydər Əliyevin gözləri sevincdən işıq saçır, o, gözəl insan olan Süleyman Dəmirələ çox mənalı-mənalı baxır, nəsə deyir, əlləri ilə nəyisə göstərirdi. Mən ona təqdim edəndə dedi ki, dastan bizim üçün məhz elə bir kitabdır ki, biz ona mütləq müraciət etməli və ondan öyrənməliyik.

Məsələn, “Koroğlu”, “Dədə Qorqud” və sair. Oljas indi dedi ki, Dədə Qorquda abidə qoymuşlar. Bizim Qırğızıstanda, bütün türkdilli xalqların vətəninə böyük Atatürkə abidə qoymuşuq və qırğız ictimaiyyəti istəyir ki, böyük Heydər Əliyev Əliyevin də abidəsi ucaldılsın. Gələnlər il Heydər Əliyevin 85 illiyi olacaqdır. Mənə elə gəlir ki, biz belə hadisələrdən yan keçməməliyik. Biz Böyük İpək yolu üstündəki bütün türkdilli xalqları qaldırmaq barədə düşünməli, nə isə bir şey yaratmalıyıq. Məsələn, biz Aşqabaddan Talasədək cıdır təşkil etmişdik. Heydər Əliyev və Süleyman Dəmirəl bu münasibətlə xüsusi olaraq gəlmişdilər. Atlılar 1000 Amerika mili, 1600 kilometr məsafəni qət etdilər və bu cıdırı tab gətirdilər. Türk atlarının gücünü, türk ruhunun qüdrətini göstərdilər. İndi istərdik ki, ulu türklərin vətəninə torpağında, - biz yürüşə oradan başlamışdıq, - bu cıdırlarda Azərbaycan atları da, türk atları da iştirak etsinlər ki, mayın 10-da, gözəl insan Heydər Əliyevin doğum günündə biz buraya, Bakıya varid olaq.

Fürsətdən istifadə edərək, yığıncağımızın quruculuq mahiyyətindən danışarkən, konkret təklif etmək istərdim. Bu və ya digər ölkədə açılan hər bir səfirliyin öz mədəniyyət evi ola bilməz. Fövqəladə və səlahiyyətli səfir kimi mən bunun necə çətin olduğunu bilirəm. Filmlər, səfirliyin təmsil etdiyi ölkənin real həyatını göstərmək lazımdır. Amma çox vaxt vəsait çatışmır. Təklif edirəm ki, birgə səylərimizlə, ortaqlıq şərti ilə türk milli mədəniyyət mərkəzləri yaradaq. Təklif edirəm ki, Azərbaycan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Türkmənistan və Türkiyənin payları əsasında Bişkekdə türk mədəniyyət mərkəzi yaradılsın və orada kino, teatr salonları, uşaqların, gənclərin yaradıcılığı üçün yerlər olsun, milli yeməklərdən dadmaq imkanı olsun, özümüzü bu evin sahibləri kimi hiss edək.

Bilirəm, çıxış etmək üçün vaxtım çox azdır. Mən “Manas” dastanını 40 il öyrənmişəm, 35 ildir Bakıda olmamışam, buraya ilk dəfə 1972-ci ildə gəlmişəm. Bilirsinizmi, yeni bir şəhər gördüm, yeni bir millət gördüm. Ən böyük uğurlar, Yer üzündə olan ən böyük səadət arzulamaq istərdim, çünki Bakı qədim türk dilindən tərcümədə səadət şəhəri deməkdir. Səadət hamımızın nəsibi olsun. Diqqətinizə görə sağ olun.

ESTONIYA RESPUBLİKASININ MİLLİ MÜNASİBƏTLƏR NAZİRİ
PAUL EERİK RUMMONUN
ÇIXIŞI

9 mart 2007-ci il

-Cənab Prezident Əliyev!

Cənab Baş nazir Ərdoğan!

Xanımlar və cənablar!

Əziz dostlar!

Mən Sizi Estoniya Respublikası adından salamlayıram. Belə bir mötəbər məclisə dəvət olunmaqdan məmnunluq və şərəf hissi duyuram. Estoniyada ölkənin uğurlarına sanballı töhfələr verən fəal Azərbaycan icması mövcuddur.

Estoniyanın Konstitusiyaya quruluşuna uyğun olaraq, ölkədə hüquqi əsaslarla yaşayan bütün şəxslərə, etnik mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, bərabər yaşama təmin edilir.

Hər kəs Estoniyanın vətəndaşı olmaq və beləliklə, demokratiyanın bərqərar olunmasında iştirak etmək hüququna malikdir. Məsələn, bu gün Estoniya nümayəndə heyətinin üzvü olan, uzun illər ərzində siyasətçi təcrübəsi qazanmış azərbaycanlı Eldar Əfəndiyev Estoniya hökumətinin üzvü olmuş və bu yaxınlarda - bir neçə gün bundan əvvəl o, yenidən Estoniya parlamentinin üzvü seçilmişdir.

Estoniyada Azərbaycana və Azərbaycan xalqına rəğbətlə yanaşırlar. Estoniya NATO-ya üzv olmaq məqsədi ilə mürəkkəb hazırlıq prosesində Türkiyədən dəstək almışdır və indi biz Estoniya ilə Türkiyəni həmin təşkilatda yaxşı tərəfdaşlar kimi görürük.

İndi isə Estoniya Türkiyənin Avropa İttifaqına üzv olması işində öz dəstəyini verməyə hazırdır. Biz fin-uqor və türkdilli xalqlar, tarixi min illərlə ölçülən ulu babalarımızın Avrasiyaya açdığı yollarla və ümumi keçmişimizin telləri ilə bir-birimizə bağlıyıq. Biz bir-birimizi bu gün də dəstəkləyirik.

Estoniya nəinki Osmanlı imperiyasının, o cümlədən Bizans imperiyasının varisi sayılan Türkiyə Respublikasına dəstək verməkdən məmnundur. Bundan əlavə, Kiçik Asiya sivilizasiyaların beşiklərindən biri deyilmi? Müasir Türkiyə Avropanın özünəməxsus bir hissəsidir və Türkiyənin uğuru bütün dünya üçün olduqca vacibdir.

Biz estonlar, NATO çərçivəsində Estoniya hava məkanının təhlükəsizliyinin Türkiyənin hərbi təyyarələri tərəfindən qorunmasını şəxsən hiss edirik. Cənab Ərdoğan, biz Sizə minnətdarıq.

Azərbaycan ilə Estoniyanın taleyi əsrlər boyu bir-biri ilə bağlı olubdur. Bir çox eston hər zaman beynəlxalq şəhər sayılmış Bakıda iki əsr ərzində yaşayıb və eyni zamanda, minlərlə azərbaycanlı Estoniyada yaşayıb, oxuyub və işləyibdir.

XX əsrin əvvəllərində Bakı gözəçarpan iqtisadi artımı ilə seçilən, dünyanın ən sürətlə inkişaf edən şəhəri olmuşdur. Lakin bolşevik rejimi və onun komissarları bu cür gözəl şəhərin normal inkişafını

əngəlləyərək, onu onilliklər boyu tərəqqidən saxlamışdır. İnsanlar öz sərvətlərinin bəhrəsindən, öz zəhmətlərinin nəticəsindən məhrum olmuşlar.

Bu gün Azərbaycan öz taleyini özü həll edir və öz sərvətlərinin sahibidir. Biz çox məmnunuq ki, Azərbaycan keçmiş sovet ölkələri arasında ən sürətlə inkişaf edən ölkədir.

Bir neçə il bundan əvvəl Heydər Əliyev Avropa Şurasına sədrlik etmiş Estoniyanın keçmiş xarici işlər naziri, daha sonra Baş naziri işləmiş və hazırda Avropa Komissiyasının sədr müavini Sim Kallasa Azərbaycanda səfərdə olarkən demişdir: “Azərbaycanın bir ölkə kimi yaşaması və bu gözəl torpağın normal inkişaf etməsi üçün Avropanın dəstəyinə ehtiyacı vardır”. Bu baxımdan, biz sizi dəstəkləyirik.

Biz sizin dövlətçiliyinizin və demokratiyanın, eləcə də iqtisadiyyatınız və mədəniyyətinizin davamlı inkişafına, Azərbaycan ilə Avropanın demokratik ölkələri arasında münasibətlərin genişləndirilməsinə arxalanırıq və ümumi maraqların səmərəli surətdə həyata keçirilməsinə inanırıq.

Hörmətli dostlar, diqqətinizə görə minnətdaram.

X X X

Forumun rəsmi hissəsi bağlı elan olundu.

Fasilədən sonra forum “Park Inn” mehmanxanasında işini davam etdirdi. Mandat Komissiyasının sədri, Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Nazim İbrahimovun məlumatı dinlənildi.

Redaksiya Komissiyasının, Katibliyin tərkibi müəyyənləşdirildi, forumun gündəliyi, reqlamenti və işçi orqanlarının, Dünya Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatlarının Əlaqələndirmə Şurasının tərkibləri təsdiqləndi. Bildirildi ki, Şuranın həmsədrləri Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları tərəfindən bu ilin sonunadək seçiləcək və iclasda təsdiqlənəcəkdir.

Litva parlamenti sədrinin müavini Gintaras Stepanaviçyus, Litva Prezidentinin müşaviri Halina Kobeskayte, Lüksemburq parlamentinin deputatı Jak-İv Henkes, Türkiyə parlamentinin deputatı Dursun Akdəmir çıxış edərək, Azərbaycanın dünyada artan nüfuzundan razılıqla danışdılar, forumun keçirilməsinin diaspor təşkilatları, eləcə də dövlətlərimiz arasında əlaqələrin inkişafında mühüm rol oynayacağını vurğuladılar. Azərbaycanın Avropa İttifaqına inteqrasiyasına dəstək verəcəklərini, digər həmkarlarını və dostlarını da Azərbaycana dəstək olmağa çağıracaqlarını bildirdilər.

Türk Dünyası Dostluq, Qardaşlıq və Əməkdaşlıq Fondunun prezidenti Əbdülxaliq Çay, Makedoniya türk icmasının başçısı Ərdoğan Sarac, Ukrayna Azərbaycanlıları Konqresinin sədri Akif Gülməmmədov və başqaları forumun işini yüksək qiymətləndirdilər, bunun iki qardaş ölkənin, eləcə də bütün türk dünyasının birliyində mühüm mərhələ açdığını söylədilər. Xüsusi vurğulandı ki, bu birlik dünyada ermənilərin qondarma “soyqırımı” təbliğatının, Azərbaycana və Türkiyəyə qarşı ərazi iddialarının qarşısının alınmasında, habelə Xocalı soyqırımının dünya parlamentlərində tanınmasında, əsl həqiqətlərin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılmasında mühüm rol oynayacaqdır.

Çıxışlar zamanı müxtəlif təkliflər səsləndi, gələcək fəaliyyət strategiyası müzakirə olundu.

Sonra “Azərbaycan və türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyası”, “Bakı bəyannaməsi”, “Türkdilli xalqlara müraciət”, “Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə əlaqədar dünya ictimaiyyətinə, beynəlxalq təşkilatlara, xarici ölkələrin parlamentlərinə, dövlət və hökumət başçılarına müraciət”, “1915-ci il hadisələri ilə əlaqədar erməni iddiaları haqqında Dünya Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumunun bəyanatı” qəbul olundu.

Bununla da forum başa çatdı.

**I FORUM İŞTİRAKÇILARININ ŞƏRƏFİNƏ RƏSMİ ZİYAFƏTDƏ
AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ İLHAM ƏLİYEVİN
NİTQİ**

*“Gülüstan” sarayı,
9 mart 2007-ci il*

Xəbər verdiyimiz kimi, martın 9-da “Gülüstan” sarayında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin adından Dünya Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumu iştirakçılarının şərəfinə rəsmi ziyafət verilmişdir.

Prezident İlham Əliyev, Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan, Şimali Kiprin lideri Mehmet Əli Tələt və onların xanımları ziyafətdə iştirak etmişlər.

Dövlətimizin başçısı İlham Əliyev ziyafətdə nitq söyləmişdir.

-Hörmətli xanımlar və cənablar!

Əziz dostlar!

Hörmətli qonaqlar!

Sizin hamınızı Azərbaycanda bir daha ürəkdən salamlayıram.

Türkiyə, Azərbaycan diaspor təşkilatlarının birinci forumu başa çatdı, nəticələr çox uğurludur. Əminəm ki, forumun nəticəsi olan bizim birgə fəaliyyətimiz daha da güclənəcəkdir. Deyə bilərəm ki, bu gün Azərbaycanda çox böyük beynəlxalq tədbir keçirildi. Biz bunu Türkiyə, Azərbaycan diaspor forumu kimi nəzərdə tutmuşduq. Fəqət, bu gün 48 ölkənin nümayəndəsi Azərbaycandadır və geniş mənada, bu gün beynəlxalq birlik Azərbaycandadır, bizim ətrafımızdadır. Bu, bizi daha da zənginləşdirir. Forumda səslənən fikirlər, aparılan fikir mübadiləsi və ən önəmlisi, qəbul edilmiş qərarlar bizim işimizi daha da yüngülləşdirəcəkdir.

Mən əminəm ki, forumda iştirak etmiş bütün insanlar Azərbaycanla bir daha tanış olmaq imkanı əldə ediblər. Əminəm ki, ölkəmizdən ən gözəl təəssüratlarla ayrılacaqlar.

Forumun önəmi ondadır ki, bundan sonra Türkiyə və Azərbaycan diaspor təşkilatları vahid mexanizm kimi çalışacaq, öz fəaliyyətlərini əlaqələndirəcəklər. Forum çərçivəsində yaranan Əlaqələndirmə Şurasının əsas vəzifəsi məhz bundan ibarət olacaqdır. Eyni zamanda, müxtəlif ölkələrdə fəaliyyət göstərən diaspor təşkilatları da bir-biri ilə əlaqə saxlayacaqlar. Əlbəttə, hansısa bir ölkədə Azərbaycan və türk diasporları bir-biri ilə əlaqədədir və birgə fəaliyyət göstərirlər. Amma bu forum gözəl imkan yaradır ki, bütün ölkələrdə fəaliyyət göstərən təşkilatlarımız bir-birini tanısinlar, bir-biri ilə əlaqə saxlasınlar və öz fəaliyyətlərini əlaqələndirsinlər. Ona görə forumun həm praktik nəticələri olacaqdır, eyni zamanda, bizim aramızda olan birliyi daha da möhkəmləndirir.

Türkiyə-Azərbaycan birliyi, qardaşlığı bu forumdan sonra daha yeni, daha yüksək pilləyə qalxıbdir. Biz çalışırıq və çalışacağıq ki, bütün imkanlardan istifadə edib birliyimizi daha da gücləndirək.

Bu gün eyni zamanda, Türkiyə Cümhuriyyəti səfirliyinin yeni binası da açıldı. Bu da çox gözəl tədbir idi. Görün, bir gün ərzində nə qədər gözəl tədbirlər keçirdik, bir-birimizə nə qədər yaxın olduq.

Mən bütün qonaqları bir daha ürəkdən salamlayıram. Ölkəmizə xoş gəlmisiniz. Azərbaycana tez-tez gəlin və belə gözəl işlər, belə gözəl tədbirlər tez-tez keçirilsin və biz daim birlikdə olaq.

Bu badəni Türkiyə-Azərbaycan qardaşlığı şərəfinə, bütün türk dünyasının şərəfinə və bütün qonaqların şərəfinə qaldırıram.

Sağ olun.

X X X

Azərbaycanın incəsənət ustaları konsert proqramı ilə çıxış etdilər.

Sonra Dünya Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumu münasibətilə Milli parkda möhtəşəm atəşfəşanlıq oldu.

Prezident İlham Əliyev, Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan, Şimali Kiprin lideri Mehmet Əli Tələt və onların xanımları, habelə forumun iştirakçıları və qonaqları atəşfəşanlığa tamaşa etdilər.

Ziyafətdə iştirak edən diaspor təşkilatlarının nümayəndələri, Almaniyadan, ABŞ-dan, Rusiyadan, Ukraynadan, Niderlanddan, İsveçdən, Norveçdən, Şərqi Avropadan və Baltikyanı ölkələrdən gəlmiş qonaqlar, ölkəmizin ziyalıları, incəsənət, mədəniyyət xadimləri Azərbaycan Prezidentinə və Türkiyənin Baş nazirinə yaxınlaşaraq səmimi söhbət etdilər, forumun təşkilinə və yüksək səviyyədə keçirilməsinə görə dövlətimizin başçısına təşəkkürlərini bildirdilər. Forumun Azərbaycan və türk diaspor təşkilatlarının sıx qarşılıqlı fəaliyyətinin güclənməsinə yeni təkan verəcəyini söylədilər.

Xatirə şəkli çəkdirildi.

Prezident İlham Əliyev və Mehriban xanım Əliyeva Baş nazir Rəcəb Tayyib Ərdoğanı və ailə üzvlərini böyük hörmət və ehtiramla yola saldılar.

**TÜRKİYƏNİN BAŞ NAZİRİ RƏCƏB TAYYİB ƏRDOĞANIN
AZƏRBAYCAN TELEVİZİYASINA
MÜSAHİBƏSİ**

9 mart 2007-ci il

Xəbər verdiyimiz kimi, martın 9-da Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan Bakıdan yola düşməzdən əvvəl, Heydər Əliyev adına Beynəlxalq hava limanında Azərbaycan Televiziyasının (AzTV) müxbirinə müsahibə vermişdir. AzərTAc həmin müsahibənin mətnini oxuculara təqdim edir.

- Hörmətli Baş nazir, Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin forumundan razısınız mı?

- Hər şeydən əvvəl, ekran qarşısında bizi izləyən bütün azərbaycanlı qardaşlarıma şəxsən öz adımdan və millətim adından ən səmimi salam və sevgilərimi bildirmək istəyirəm.

Antalyada keçirdiyimiz toplantıdan sonra Türkiyə və Azərbaycan diasporlarının ilk dəfə Bakıda foruma toplanması bizim üçün çox əhəmiyyətlidir. Mən bu gün keçirilən tədbirin təşkilindən çox razıyam. Böyük bir salonun tam dolması, dünyanın yüzdən çox ölkəsindən diaspor nümayəndələrinin bu foruma qatılması gələcəyə olan ümidlərimizi artırdı. Bundan çox məmnunam. Təbii ki, gələcəkdə bu təşkilatlanmanın davam etdirilməsinin böyük faydası olacaqdır. Forumun Katibliyinin yaradılmasının da böyük faydası var. Düşünürəm ki, ən azı ildə bir dəfə toplaşmaq faydalı olar. Çünki bütün dünyadakı türkdilli diasporların birliyinin yaradılmasında bunun böyük faydası vardır.

- Cənab Baş nazir, forumun gələcək hədəflərini necə görürsünüz? Yəni hansı nəticələri əldə etmək mümkündür?

- Bayaq dediyim birliyi gerçəkləşdirsək, Katiblik yaxşı çalışarsa, dünyanın harasında olursa-olsun, - bilirsiniz ki, türklərin əleyhinə bir neçə kampaniyalar var, bunlar xüsusilə erməni diasporunun apardığı kampaniyalardır, - bizə qarşı kampaniyalara vahid güc birliyi yaratmaq lazımdır. Onların diasporları necə kampaniya aparırsa, bizim diasporlar da dünyanın müxtəlif yerlərində belə kampaniyalar aparmalıdır. Bunları etmək lazımdır. Təbii ki, bunun siyasi gələcəyi vardır. Bundan başqa, iqtisadi dirçəlişə nail olmaq lazımdır. Öz mədəniyyətimizi, türk xalqlarının mədəniyyətini dünyanın ayrı-ayrı yerlərində təbliğ etmək imkanı var. İnanıram ki, diasporlar yaşadıkları yerlərdə güclənərək, mütəşəkkilləşərək, o ölkələrlə bizim ölkələrimiz arasında bir körpü rolunu oynayaraq, xalqlarımızın bir-biri ilə sıx bağlanmasının təmin edilməsində çox böyük rol oynayacaqdır. Bu baxımdan foruma çox böyük önəm verirəm.

- Cənab Baş nazir, bu gün Azərbaycan və Türkiyənin Avropa Şurasında əlaqələndirmə qrupu var. Bütövlükdə, digər başqa beynəlxalq təşkilatlarda bu cür əməkdaşlıq mümkündür mü? Siz bunu necə qiymətləndirirsiniz və bu, səmərəlidirmi?

- Bu məsələdə məsuliyyətimizi hiss edirik. Necə ki, Türkiyə olaraq biz istər Avropa Parlamentində, istərsə də Avropa Şurasında Azərbaycanla bağlı bəzi məsələlərdə çox ciddi lobbçilik fəaliyyəti göstərdik. Bu lobbçilik fəaliyyətindən kənarda da uğur qazandıq və beləliklə, azərbaycanlı qardaşlarımız haqqında mənfi qərar çıxarmaq istəyən ermənilər uğur qazana bilmədilər. Haqq öz yerini tutdu, ədalət qələbə çaldı. Bundan sonra da biz hər zaman tədbirli olmalıyıq, arxayınlaşmamalıyıq. Çünki ermənilər əməllərini hər zaman edə bilirlər. Amma biz davamlı inkişaf etsək, birlikdə olsaq, haqsızlıqlar baş verdiyi zaman onlara qarşı tədbirimizi görə bilərik, mübarizəmizi apararıq.

- Siz Azərbaycan və Türkiyənin sivilizasiyalararası dialoq məkanına çevrilməsi perspektivini necə görürsünüz?

- Bu, son dərəcə önəmlidir. İstər Türkiyənin, istərsə də Azərbaycanın bir çox sahələrdəki qeyri-hökumət təşkilatları bir-biri ilə əlaqədə olmalıdır. Onların bir araya gəlmələri vacibdir. Bu, zaman-zaman Türkiyədə olmadı, zaman-zaman Azərbaycanda olmadı, başqa ölkələrdə də olmadı. Məsələn, Türkmənistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Özbəkistanda, hətta Şimali Kiprdə, Tacikistanda da bu fəaliyyəti göstərməyimiz lazımdır. Elə olmalıdır ki, artıq bizim bir-birimizlə olan qardaşlıq əlaqələrini heç kim poza bilməsin. Keçmişdə aramızda bəzi problemlər ola bilər və bəzi anlaşılmazlıqlar ola bilər. Bunların hamısını kənara atmalıyıq, sülh dövrünə qədəm qoymalıyıq. Çünki qardaşlar barışıqda olar, qardaşlar kəsülü olmaz. Mövlananın bir sözü var ki, dünən dünəndə qaldı, bu gün yeni bir şey söyləmək lazımdır. Bəli, indi biz yeni bir şeylər söyləyəcəyik və qardaşlıq şəraitində gələcəyə doğru gedəcəyik.

- Cənab Baş nazir, siz Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin dövründə Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin inkişaf dinamikasını necə dəyərləndirirsiniz?

- Əvvəllər, mərhum Heydər Əliyevin dövründə mən partiyanın sədri idim. Bizim aramızda əlaqə yaranmışdı. O, əbədiyyətə qovuşduqdan sonra qardaşım İlham Əliyevlə çox isti münasibətlər qurduq. Hazırda Türkiyə-Azərbaycan əlaqələri çox uğurla inkişaf edir və aramızdakı hərbi, siyasi, iqtisadi, ticari və mədəni əlaqələr davamlı olaraq genişlənir. Belə zənn edirəm ki, hazırda türk iş adamları Azərbaycandakı fəaliyyətinə görə Almaniya dan sonra ikinci yerdədirlər. Amma biz çalışırıq, inşallah, birinci yerə çıxacaqlar.

Eyni zamanda, mədəniyyət, təhsil sahələrində çox ciddi inkişaf var və bunu daha da genişləndirəcəyik. Həm də aramızdakı sevgi, hörmət telləri çox sıxdır. Baxın, bu gün Bakıda yerləşən səfirlik binalarından ən müasirini, ən gözəlini tikib istifadəyə verdik. Niyə? Ona görə ki, bu, belə olmalıdır, aramızdakı siyasi əlaqələrin daha sıx və güclü olması lazımdır. Səfirlikdə güclü bir komanda olmalıdır. Bu, Azərbaycanı ürəkdən sevən, Azərbaycan-Türkiyə əlaqələrinə ciddi fikir verən komanda olmalıdır. Eyni zamanda, Azərbaycanın Türkiyədəki səfirliyi də çox önəmlidir. Onların da orada bizimlə davamlı təmas yaratması lazımdır və hazırda bunun öhdəsindən gəlinir. Bu, bizi çox sevindirir.

Mənim Baş nazir olmağım, qardaşım İlham Əliyevin Prezident olması baxımından aramızda heç bir sıxıntı yoxdur, biz qardaşlıq. Hadisələrə belə baxırıq və deyirik ki, biz birlikdə daha da inkişaf edəcəyik. Biz daim inkişaf içində olacağıq. Hazırda ölkələrimiz arasında xarici ticarət dövriyyəsinin həcmi çox böyükdür. Biz hakimiyyətə gəldiyimiz zaman çox geridə idi, yox dərəcəsində idi. Amma indi çox irəlidedir. İnşallah, Azərbaycana sərmayə qoyuluşunda da irəliyə gedəcəyik.

Siz də bilirsiniz ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan aramızda çox önəmli bir əlaqə yaratdı, o, bizi bir-birimizə daha sıx bağladı. Bunun ardınca, “Şahdəniz” layihəsi, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri ikinci möhkəm əlaqə yaratdı. Bunlar qardaşlıq əlaqələrinin bəhrəsidir. Hazırda üçüncü əlaqəni yaradırıq. O da tarixi İpək yolunun gələcəyə istiqamətlənən Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu layihəsidir. Bu dəmir yolu Asiyanı Avropa ilə bağlayacaqdır. Bu, çox önəmli bir məsələdir. Buradan Çinə qədər uzanacaq, o biri tərəfdən isə Avropayadək uzanacaqdır. Hazırda biz Bosfor boğazında yeni keçid sistemini tamamlayırıq. Bunların hamısı bir-birinə bağlanacaqdır. İnşallah, bu ilin iyulunda dəmir yolu xəttinin təməlini qoyacağıq. Bilirsiniz ki, bir müddət əvvəl Gürcüstanda görüşdük, saziş imzaladıq və iyulda təməlini qoyacağıq. Buna hazırlıq görürük. Dəyərli Cümhurbaşqanımızla, qardaşımızla bu yöndə fəaliyyətimiz çox sürətli idi və daha da sürətlənəcəkdir.

-Siz Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevi qardaşım adlandırırsınız. Bir-birinizə qardaş deyirsiniz. Onu siyasi lider kimi necə xarakterizə edərdiniz?

-Mən onu çox güclü hesab edirəm. Keçən hər gündə təcrübəsi ilə gücünü daha da artırır. Bilirsiniz, siyasi liderlər fəaliyyətləri nəticəsində biliklərini inkişaf etdirməklə bərabər, təcrübələri ilə də nəzərəçarpan bir zənginlik qazanırlar. Onu da deyim ki, hazırda iqtisadi baxımdan da, Azərbaycan Allahın bəxş etdiyi xam neft və təbii qaz sahəsində də çox ciddi gücə sahib olur. Bu da Azərbaycanın mövqeyini daha da gücləndirir. İnşallah, xalqın rifahı günbəgün daha da artacaqdır. Hazırda inkişaf sürəti çox yüksəkdir. İnflyasiya səkkiz faiz civarındadır. İnanıram ki, inkişaf sayəsində inflyasiya da aşağı düşəcəkdir və xalqın gəlirləri artdıqca, Azərbaycan dövlətin və millətin birliyi ilə daha güclü olacaqdır. Azərbaycan yüksəlişdədir və hər tərəfdə inkişaf gedir. İnanıram ki, Azərbaycan xalqı öz lideri, qardaşım İlham Əliyevlə birlikdə məqsədinə çatacaqdır.

- Cənab Baş nazir, Türkiyənin xarici siyasətində Azərbaycan hansı yeri tutur və onun mahiyyəti nədən ibarətdir?

- Bir az əvvəl söylədim, xüsusi bir yeri var. Ona görə səfirliyimizə belə gözəl bina tikdik. Bu, verdiyimiz önəmdən irəli gəlir. Biz siyasətdə eyni mövqedən çıxış edirik. Bütün beynəlxalq təşkilatlarda atılan addımlarda - istər Avropa Parlamentində, istər Avropa Şurasında, istərsə də NATO ilə münasibətlərin qurulmasında Türkiyə hər zaman Azərbaycanın yanında olmalıdır. Biz bu məsələlərdə Azərbaycanı heç zaman tək qoymayacağıq.

- Cənab Baş nazir, sizcə, iki ölkə arasında iqtisadi-ticarət əlaqələrinin daha da genişlənməsi üçün hansı işlər görülməlidir?

- Hazırda əlaqələrimizi şaxələndirmək lazımdır. Bizim Avropa bazarlarında satdığımız sənaye məhsullarımız var. Biz bu sənaye məhsullarımızın da Azərbaycana daxil olmasını istəyirik. Bununla yanaşı, bizim inşaat sektorunun, xüsusilə tikinti materiallarımızın çox güclü bazarı var. Bu sahədə dəstəyimiz ola bilər. Qida, toxuculuq sənayesi sahələri də faydalı ola bilər. Televiziya, elektrik və elektron cihazları istehsalında da yaxşı mövqedəyik. Hazırda biz Avropanın televiziya bazarında müəyyən gücə sahibik. Yəni bu sahələrdə Azərbaycan bazarında Türkiyənin çox önəmli yerə sahib olacağına əminəm. Turizm sektoru da yaxşıdır. Bu işdə müştərək fəaliyyətimizin olması lazımdır. Təhsil, səhiyyə xidmətləri sahələrində də Türkiyə yaxşı vəziyyətdədir. Düşünürəm ki, bu istiqamətlərdə birlikdə çalışmağımız faydalıdır. Yəni, bütün bunları genişləndirməyimiz mümkündür.

JURNALİST: Cənab Baş nazir, müsahibəyə görə çox sağ olun.

RƏCƏB TAYYİB ƏRDOĞAN: Mən də çox təşəkkür edirəm. Bütün azərbaycanlı qardaşlarımı qarşıdan gələn Novruz bayramı münasibətilə bəri başdan təbrik edirəm. İnşallah, bu Novruz bayramı birliyimizə, bərabərliyimizə yeni güc verəcəkdir. Hamınızı öz adımdan və millətim adından ən səmimi duyğularla bir daha salamlayıram. Sağ olun.

**QUZEY QIBRIS TÜRK CÜMHURİYYƏTİNİN (QQTC) PREZİDENTİ
MEHMET ƏLİ TƏLƏTİN
MÜSAHİBƏSİ**

9 mart 2007-ci il

Quzey Qıbrıs Türk Cümhuriyyətinin (QQTC) prezidenti Mehmet Əli Tələt dünən Azərbaycanda birgünlük işgüzar səfərdə oldu. Bu, QQTC prezidentinin Bakıya ilk ziyarətidir. Qıbrıs türklərinin qurucu və ilk prezidenti Rauf Denктаş da hakimiyyətdə olduğu dövrdə bir neçə dəfə ölkəmizə gəlməyə cəlb etsə də, buna imkan verilməmişdi.

Dünən prezident Tələt Bakıda keçirilən Azərbaycan və türk diaporlarının birinci forumunda iştirak edib. Daha sonra onu Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev və baş nazir Artur Rəsizadə qəbul edib. Prezidentlərin görüşü ilə bağlı rəsmi açıqlamada yalnız o bildirilir ki, iki dövlət başçısı türk və Azərbaycan xalqlarının, bütövlükdə türk dünyasının dostluq və qardaşlıq əlaqələrinin daha da möhkəmlənməsində fikir mübadiləsi aparıblar.

Prezident Tələtin Azərbaycana səfəri Qıbrıs üçün də mühüm vaxta təsadüf etdi. Dünən səhər məlum oldu ki, Kipr yunanları qəfildən adının türklərlə onlara məxsus hissəsində, Lefkoşa şəhərini bölən divarı (Lokmaçı barikati) söküblər.

Bakıda olduğu müddətdə prezident Tələt vaxt ayıraraq, "Ekspress"ə eksklüziv müsahibə verib. Mövzunun aktuallığını nəzərə alaraq, dövlət başçısına ilk sualımız da Lokmaçı divarının sökülməsi ilə bağlı oldu.

- Kipr yunanlarının son addımı barış mesajı kimi dəyərləndirilə bilərmi? Başqa sözlə, gələcəkdə Lefkoşa sərhəd qapısının da açılacağını gözləmək olarmı?

- Mən Lokmaçı barikatının sökülməsi xəbərini Bakıda eşitdim. Məlum olduğu kimi, 2005-ci ilin təxminən noyabr-dekabr aylarında biz də öz tərəfimizdən divarları sökmüşdük. Rumlar isə belə addım atmaq istəmirdilər, israrla şərtlər önə sürürdülər. "Bu şərtlər yerinə yetirilərsə, yıxacağıq" deyirdilər. Amma görünür ki, nəticədə həm bizim, hər beynəlxalq ictimaiyyətin və Avropa Birliyinin "artıq yetər" çağırışlarına dayana bilmədilər və dünən axşam divarları yıxdılar. Bu, yaxşı irəliləyişdir, yaxşı addımdır. Yəmid edirəm ki, tezliklə digər sərhəd divarları da eyni qaydada aradan qaldırılacaq. İndiki halda bu qapının açılmasının simvoniik önəmi olardı. Çünki hər şeydən öncə, bu qapı Lefkoşanı birləşdirir, şəhərin tam göbəyində yerləşir və bu mənada divarın sökülməsinin də strateji baxımdan mühüm əhəmiyyəti var. Axı ilk dəfədir ki, Lefkoşa şəhəri bu qədər uzun müddətə bölünmüş qalıb. Hətta 1958-ci ildə baş vermiş bölünmə sonra 60-da yenə birləşdi. Sonra 63-də yenidən bölündü və o divar da həmin bölünmənin qalığı idi. Mən bu qapının tam açılmasını, qarşılıqlı kediş-gəlişlərin başlanmasını çox istəyirdim. Məncə bir an öncə lazımı addımları həyata keçirərək, keçidin digər qapılar üzrə də təminatına başlamalıyıq.

- İki ölkə arasında sərhəd divarlarının sökülməsi üçün Kipr yunanları oradakı türk əsgərinin çəkilməsini də şərt qoyurdu...

- Burada iki əsas məqam var: Birincisi, oradakı əsgərlər Qıbrıs türk əsgəridir, ikincisi, onlar sadəcə öz işlərilə məşğul olurlar. Yəni onların keçidlə heç bir işi yoxdur. Keçiddə sadəcə, polis dayanacaq və göründüyü kimi, rum tərəfinin "əsgərlər oradan çəkilsin" məntiqi əvvəldən keçərlə məntiq deyildi. Biz bunu qəbul etmədik. Digər qapılarda da belə olmuşdu. Hər tərəf öz qayda qanununu özü təmin edəcək. Bəli, divarı yıxdılar - bu yaxşı addımdır, amma biz həmən məntəqədə keçidlərin də başlanmasını gözləyirik. İndiki durumda mən baş verənlərlə bağlı məmnuniyyətimi bildirmək istəyirəm və rum tərəfindən növbəti addımlar gözləyirəm.

- Azərbaycana ilk səfərinizdən razı qaldınız mı? Buradakı təmaslarınız Bakı-Lefkoşa münasibətlərinə gələcəkdə nə kimi yeniliklər gətirə bilər?

- Məlumdur ki, Bakıya gəlişimin səbəbi diaspora toplantısında iştirak etməkdir. Daha öncə bu formatda Antalyadakı toplantıya da qatılmışdım. Yadımdadır, o vaxt çox məhsuldar tədbir keçirmişdik. Buradakı toplantının da məhsuldar olduğunu düşünürəm. Bu cür tədbirlərin xarici ölkələrdə yaşayan qıbrıslı türklərlə yanaşı, bizi könlükdən dəstəkləyən, bizi sevən, bizi haqlı görən türk dövlətlərinin də bizə dəstəkçi olmasına yardım edəcəyinə inanırıq. Bu mənada Bakı toplantısına qatılmaq məni çox xoşbəxt etdi. Forumun bizim üçün çox yararlı olacağını düşünürəm. Çünki bu tədbirə təkcə mən qatılmadım, həm də bizim xaricdəki Qıbrıs diaspor heyətləri burada iştirak edirdi. Şübhəsiz ki, onların buradakı nümayəndələrlə, xaricdə olan insanların təmsilçilərlə təmasları olacaq.

- Prezident İlham Əliyevlə görüşünüzdə əsasən hansı məsələlərə toxundunuz? Sizcə, Bakı Qıbrıs türklərinin düşdüyü təcrid vəziyyətdən çıxması üçün nə edə bilər?

- Bəli, mən həm cənab prezidentlə, həm də baş nazirlə görüşdüm. Biz prezident Əliyevlə əvvəllər də bir sıra tədbirlər çərçivəsində görüşə bilmişik, o cümlədən bayaq bəhs etdiyim Ankara forumunda. Düşünürəm ki, münasibətlərimiz sağlam təməllər üzərindədir və bu daha da inkişaf edəcək. Beləliklə, mən Qıbrıs türk-Azərbaycan əlaqələrinin daha yaxşı olacağına inanıram. Mən optimistəm. Bu cür əlaqələr göstərir ki, biz tək deyilik. Bizim gücümüz birliyimizdədir. Biz birləşib varlığımızı göstərməliyik. Azərbaycan artıq öz varlığını göstərdi.

- Hər dəfə Qıbrısdan Azərbaycana edilən səfərlər yunanların təkisi ilə qarşılır...

- Bu cür təkiler əsassızdır. Əsassız təkili ilə isə heç nə əldə etmək mümkün deyil.

- Türk ölkələrinin QQTC ilə əməkdaşlığına nə mane olur, problem təkcə yunanlarla bağlıdır mı?

- Səbəblərini axtarmaq istəməzdim. Amma biz hər zaman türk ölkələrindən dəstək gözləyirik. Türkiyənin qeydsiz-şərtsiz dəstəyinin digər türk ölkələri tərəfindən də təkrarlanmasını umuruq və gözləyirik. Azərbaycanın bizə çox müsbət yanaşdığını zətan bilsək də, mən buradakı təmaslarımda bunun bir daha şahidi oldum, dəstəyin davam edəcəyini gördüm, danışdım və dəyərləndirdim.

- Bir müddət əvvəl Qərb mediası sizə istinadən belə bir məlumat yaydı ki, Avropa Birliyi 2007-ci ilin ortalarında Qıbrıs qarşı iqtisadi embarqoları qaldıracaq...

- Bu bəyanatda yanlışlıq olub. Jurnalistlər mənə AB-la birbaşa ticarətin nə vaxt müzakirəyə çıxarılaçağını soruşanda mən iyun ayına qədər olacağını demişdim. Çünki bilirsiniz, Almaniyanın AB-a sədrliyi

həmin vaxt başa çatacaq. Almaniya bu təşəbbüsü sona çatdırmağa çalışsa, məsələnin iyunda Avropa Komissiyasında səsə qoyulması mümkündür. Mən bunu demişdim. Birbaşa iyunda embarqonun qalxacağını deməmişəm, sadəcə, həmin vaxtda bu məsələnin gündəmə gələcəyini bildirmişdim. Yoxsa, mən AB-in birbaşa ticarət haqda düşüncələrini, yoxsa digər məsələlərdə təcridi nə vaxt qaldıracağını təxmin edə bilmərəm.

- Hazırda Qıbrıs nizamlaşması hansı mərhələdədir?

- Bizim mövqeyimiz belədir ki, bu problemlə bağlı yalnız liderlərin qarşı-qarşıya oturması durumunda addım atıla bilər.

- Bu yaxınlarda Kipr yunanları Fransa ilə müdafiə sahəsində anlaşma imzalayıblar...

- Bəli, bu qərar Lefkoşada çox sərt qarşılandı. Mənim fikrimi soruşursunuzsa, belə bir anlaşmanın yapılması beynəlxalq hüquqa ziddir, onun pozulmasıdır.

- Cənab prezident, son sualımı verəcəyəm: Aralıq dənizində neft yataqlarının tapılması barədə xəbərlər doğrudurmu və belədirsə, onun Qıbrısdakı duruma hansı təsiri ola bilər?

- (Gülür) Mən neft mütəxəssisi olmasam da, deyildiyinə görə neftin olma ehtimalı var. Sualınızın ikinci hissəsinə gəldində, bizim mövqeyimiz belədir. Neft kimi, bizim də haqqımız olan təbii sərvətlər mütləq surətdə Qıbrıs məsələsinin çözümü ilə ələ alınmalıdır. Əks halda, əgər belə olmazsa, Qıbrıs məsələsi həlsizliyə doğru getmiş olacaq. Əlaqələr daha da gərginləşəcək. Yəni qısacası, dadsız şeylər olacaq, biz bunu istəmirik. Problem çözülsün, sonra neft çıxaraq

Ələkbər Raufoğlu

Ekspress, 10-12 mart 2007-ci il

AZƏRBAYCAN VƏ TÜRK DİASPOR TƏŞKİLATLARININ BİRGƏ FƏALİYYƏT STRATEGİYASI PREAMBULA

9 mart 2007-ci il

Bir millət, iki dövlət olan Azərbaycan və Türk xalqlarının dərin tarixi köklərə, ortaq milli-mədəni və mənəvi dəyərlərə, zəngin adət-ənənələrə söykənən qardaşlığı əsrlərin ağır sınaqlarından uğurla çıxaraq, müasir dövrümüzdə yeni ictimai-siyasi əhəmiyyət kəsb etməkdədir. Dostluq, qarşılıqlı əməkdaşlıq üzərində köklənən bu münasibətlərin fəlsəfəsi öz mənbəyini qədim, bəşər sivilizasiyasına layiqli töhfələr verən vahid və təkrarolunmaz etno-mədəni xəzinədən götürür.

Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının rəhbərləri

Müasir qloballaşma və inteqrasiya şəraitində qarşılıqlı əlaqələrin daha da möhkəmlənməsi və inkişafı məqsədilə səmərəli müzakirələr apararaq və aşağıdakı amilləri:

- Azərbaycan xalqının və türk xalqının ortaq mədəniyyətə, tarixə, vahid etnik mənşəyə malik olduğunu;
- xalqlarımızı bir-birinə bağlayan çoxəsrlik qardaşlıq ənənələrinin mövcudluğunu;
- müasir şəraitdə Azərbaycan xalqının və türk xalqının ortaq milli maraqlarını, Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikası arasındakı dostluq, qardaşlıq və strateji əməkdaşlıq münasibətlərini;
- qloballaşma prosesi kontekstində türkdilli xalqlar arasında əlaqələrin daha da möhkəmləndirilməsi zərurətini;
- Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və digər beynəlxalq təsisatlar tərəfindən qəbul edilmiş beynəlxalq hüquqi aktlardan irəli gələn öhdəlikləri;
- regionun ictimai-siyasi və iqtisadi həyatında Azərbaycan Respublikasının və Türkiyə Respublikasının aparıcı rolunu;
- regionda sülh və təhlükəsizliyə qarşı yönəldilmiş təhdidlərə qarşı birgə mübarizənin vacibliyini;
- Azərbaycan və Türkiyə dövlətlərinin strateji inkişafında oxşar prioritet istiqamətləri;
- dövlətlərimizin və xalqlarımızın qarşılıqlı əməkdaşlıq və dostluq münasibətlərini daha da möhkəmləndirmək niyyətlərini;
- dünyada cərəyan edən mürəkkəb ictimai-siyasi proseslər kontekstində xarici ölkələrdəki Azərbaycan və Türk icmaları arasında əməkdaşlığın inkişafının vacibliyini;
- 2006-cı ilin mart ayında Bakı şəhərində keçirilmiş Dünya azərbaycanlılarının II qurultayında qəbul olunmuş «Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarına müraciət»dən irəli gələn vəzifələri;
- 2006-cı il iyun ayının 7-də Türkiyə Respublikasının Antalya şəhərində imzalanmış «Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyası»nın hazırlanmasına dair Razılıq Protokoluğun müddəalarını;

- ortaq maraqlar naminə gələcəkdə də birgə fəaliyyətin genişləndirilməsi zərurətini nəzərə alaraq, 2006-cı ilin iyun ayının 7-də Türkiyə Respublikasının Antalya şəhərində yaradılmış İşçi qrupun təqdim etdiyi layihə əsasında «Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyası»nı bəyənir və təsdiq edirlər.

1. Qloballaşma şəraitində ortaq strateji mənafeələr və onların təminatı

Zamanın çətin imtahanlarında möhkəmlənən qardaşlıq telləri XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan və Türkiyə arasında münasibətlərin məzmununu müəyyənləşdirərək, hər iki xalqın istiqlaliyyətə qovuşmasında müstəsna rol oynamışdır. Azərbaycan xalqı 1918-ci ildə onun azadlıq mücadiləsinə qoşularaq canlarından keçmiş yüzlərlə türk şəhidinin xatirəsini daim uca tutur, misilsiz fədakarlığını böyük ehtiramla yad edir. Eyni zamanda, 1915-ci il Çanaqqala döyüşlərində iştirak etmiş azərbaycanlı könüllülərin göstərdiyi şücaət də türk xalqının yaddaşında silinməz iz buraxmışdır.

XX əsrin sonlarında dünyada gedən mürəkkəb siyasi və iqtisadi proseslər fonunda Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini bərpa etməsindən sonra iki ölkə arasındakı münasibətlər yeni məzmun kəsb etməyə başlamışdır. 1991-ci ildə Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpası haqqında Konstitusiya Aktını alqışlayan ilk dövlət də məhz Türkiyə Respublikası olmuşdur.

Müstəqilliyin möhkəmləndirilməsi, respublikanın iqtisadi gücünün artırılması və beynəlxalq aləmlə siyasi əlaqələrin qurulması üçün etibarlı tərəfdaşların dəstəyinə böyük ehtiyac duyulurdu və Azərbaycan ən çətin günlərində belə bir dəstəyi Türkiyədən almışdır.

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini bərpa etməsindən sonra iki qardaş ölkə arasında münasibətlər daha uğurla inkişaf etməyə başlamışdır. Tarixi yaxınlığa, din və dil birliyinə əsaslanan əlaqələr eyni zamanda müasir siyasi və iqtisadi reallıqlar nəzərə alınmaqla möhkəmlənməkdədir.

Azərbaycan və Türkiyə yalnız etnik, mədəni, mənəvi deyil, həm də siyasi və iqtisadi baxımdan etibarlı müttəfiqlərdir. Regionu əhatə edən mühüm layihələrdə bu iki dövlətin birgə iştirak etməsi, eyni zamanda, beynəlxalq müstəvidə əlaqələrin gücləndirilməsi Bakı ilə Ankara arasında qarşılıqlı etimadın yüksək səviyyədə olduğunu söyləməyə əsas verir. Əlbəttə, bu əlaqələr birdən-birə yaranmamışdır. Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin bugünkü səviyyəsi hər iki qardaş xalqın tarixi mənafeələrini və siyasi iradəsini ifadə edir.

Qarşılıqlı milli maraqlar, müştərək iqtisadi layihələrin perspektivləri, bir sıra sahələrdə birgə fəaliyyət zərurəti Azərbaycan və Türkiyəni ayrılmaz tarixi və strateji müttəfiqlərə çevirmişdir. Azərbaycan xalqının ümummillə lideri Heydər Əliyevin «Biz bir millət, iki dövlətik!» və ulu öndər Mustafa Kamal Atatürkün «Azərbaycanın sevinci sevincimiz, kədəri kədərimizdir!» kəlamları dövlətlərimiz arasında münasibətlərin mahiyyətini özündə əks etdirir.

Türkiyə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi istiqamətindəki haqlı mübarizəsini keçmişdə olduğu kimi gələcəkdə də dəstəkləməyə davam edəcəkdir.

Azərbaycanın isə öz növbəsində Şimali Kipr probleminə münasibətdə qardaş ölkənin mövqeyini qətiyyətlə dəstəkləməsi dövlətlərimizin vahid mövqedən çıxış etdiyini bir daha təsdiqləyir. Heydər Əliyev adına

Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri, Bakı-Tbilisi-Axalkalaki-Qars dəmiryolu xətti kimi transregional iqtisadi layihələrdə ölkələrimizin yaxın tərəfdaş kimi çıxış etməsi xalqlarımız arasındakı münasibətləri yeni səviyyəyə qaldırmaqla onun siyasi-iqtisadi əhəmiyyətini xeyli artırır.

2. Azərbaycan və türk diasporunun formalaşması prosesi

Azərbaycan diasporu:

Azərbaycan diasporunun formalaşması prosesinin tarixi kifayət qədər dərin köklərə malikdir. Tarixi mənbələrə əsasən bu proses VII əsrin sonu - VIII əsrin əvvəllərindən başlanır. Həmin dövrdə Xilafət ordusunun Azərbaycana yürüşü ilə əlaqədar ərəbdilli elm və mədəniyyətin inkişafı, ticarət əlaqələrinin genişlənməsi, eyni zamanda, azərbaycanlı mütəfəkkirlərin Yaxın və Orta Şərqi şəhərlərinə mühacirəti diasporun təməlini qoymuşdur.

X-XIX əsrlərdə Yaxın Şərqi elm və mədəniyyət mərkəzlərində əslən Azərbaycandan olan yüzlərlə alim və tələbənin biliklərə yiyələnməsi, milli təfəkkürümüzün region xalqlarının intibahında qabaqcıl mövqeyə çıxması sayəsində xaricdə məskunlaşması daha geniş vüsət almışdır.

XIX əsr Azərbaycan diasporunun formalaşması tarixində xüsusi mərhələ olmuşdur. 1813-cü il Gülistan və 1828-ci il Türkmənçay müqavilələrinin imzalanmasından sonra Azərbaycanın çar Rusiyasının tərkib hissəsinə çevrilməsi ilə razılaşmayan yüzlərlə azərbaycanlı xarici ölkələrə miqrasiya etmişdir. Rusiyanın Qafqazı hərbi və siyasi cəhətdən özünə tabe etdirməsi, Azərbaycanın bu ölkə ilə məcburi inteqrasiyasına gətirib çıxarmışdır.

Bununla belə, həmin dövrdə azərbaycanlılar arasında görkəmli dövlət, elm və mədəniyyət xadimləri, siyasətçilər də yetişmiş və Rusiyanın müxtəlif vilayətlərində məskunlaşmışlar. Bu dövrdə azərbaycanlı ictimai və siyasi xadimlərin hakimiyyət və dövlət strukturlarında təmsil olunması Azərbaycan ziyalılarının yeni nəslinin yetişməsindən xəbər verirdi. XIX əsrin əvvəllərindən etibarən Rusiya Xarici İşlər Nazirliyində xeyli azərbaycanlı çalışırdı. Çar ordusunda xidmət edən yüzlərlə azərbaycanlı zabit və general Azərbaycan diasporunun ən görkəmli nümayəndələri kimi tarixə düşmüşlər.

XIX əsrdə digər ölkələrdə də yüksək vəzifələrdə çalışmış və böyük nüfuz qazanmış soydaşlarımız xalqımızın dünya miqyasında tanınmasında mühüm rol oynamışlar.

XX əsrin əvvəllərində azərbaycanlıların xaricə axını daha geniş vüsət almağa başlamışdır. Qafqazda çar Rusiyasının antiislam və antitürk siyasəti məqsədli şəkildə regionda azərbaycanlı əhalinin üstün mövqeyinin zəiflədilməsinə yönəlmiş və 1905-1906-cı illərdə, habelə 1918-ci ildə ermənilərin törətdiyi məqsədli soyqırım, etnik təmizləmə siyasəti nəticəsində minlərlə soydaşımız qətlə yetirilmiş, tarixi torpaqlarını tərk etməyə məcbur olmuşdur.

1918-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurulması ilə xaricə axınının miqyası xeyli azalsa da, demokratik respublikanın süqutu nəticəsində faciəli vəziyyət yaranmışdı. Xalq Cümhuriyyətinin qurucularının və tərəfdarlarının bolşeviklər tərəfindən ciddi təzyiq və təqiblərə məruz qalması onları ölkəni tərk etmək məcburiyyətində qoymuşdur. Təsədüfi deyildir ki, bu dövr tarixə azərbaycanlıların kütləvi miqrasiyası kimi

düşmüşdür. XX əsrin əvvəllərində bolşeviklərin təqiblərindən qurtulub mühacirət edən nüfuzlu ziyalılarımız Azərbaycan diasporunun təşkilatlanması prosesinin əsasını qoymuşlar.

II Dünya müharibəsi illərində almanlar tərəfindən əsir götürülmüş və Sovet cəza məşinının ölüm xofundan Vətənə dönmə bilməyən azərbaycanlılardan ibarət icmaların yaranması diasporunun formalaşmasının növbəti mərhələsi kimi səciyyələndirilir.

XX əsrin müxtəlif mərhələlərində İranda baş verən ictimai- siyasi proseslərlə əlaqədar bu ölkədən on minlərlə azərbaycanlının Qərbi ölkələrinə mühacirəti Azərbaycan diasporunun genişlənməsi ilə nəticələnmişdir. Nəhayət ötən əsrin axırlarında SSRİ-nin süqutu və Azərbaycanın müstəqillik qazanmasından sonra yüzlərlə soydaşımız Avropa ölkələrində məskunlaşmışdır. Bu, Azərbaycan diasporunun təşəkkülünün sonuncu mərhələsi kimi dəyərləndirilir.

Hazırda azərbaycanlıların təqribi sayı 50 milyon nəfərə yaxındır. Onların 10 milyon nəfərdən çoxu Vətəndən kənarında məskunlaşmışdır. Azərbaycanlılar Amerika qitəsinin Şimal, Mərkəzi və Cənub hissəsində daha çox məskunlaşmışlar. Onların sayı Amerika Birləşmiş Ştatlarında 1 milyona, Argentinada 12 minə, Braziliyada 75 minə, Kanadada 170 minə, Meksikada isə 27 minə çatır.

Amerika qitəsinin digər ölkələrində də soydaşlarımız məskunlaşmışlar. Burada məskunlaşan azərbaycanlıların əksəriyyəti müxtəlif vaxtlarda İrandan miqrasiya etmişlər. Azərbaycanlıların 1970-ci ildən etibarən Türkiyədən, 1991-ci ildən isə Azərbaycandan bu qitəyə axını Azərbaycan diasporunun sosial tərkibinə və fəaliyyətinə öz təsirini göstərmişdir.

Azərbaycan diasporunun yayılma coğrafiyası və say tərkibinə görə geniş olduğu ikinci qitə Avropadır. Statistik göstəricilərə əsasən, Avropada azərbaycanlıların sayı Türkiyə və Rusiyada milyonlarla, Ukrayna, Belarus, Almaniya, Böyük Britaniyada yüzminlərlə, Norveç, Danimarka, İsveç, Macarıstan, Fransa və İtaliyada on minlərlə, Polşa, İspaniya, Avstriya, Albaniya, Finlandiya və Portuqaliyada on min nəfərdən çox göstərilir. Digər Qərbi ölkələrində məskunlaşmış azərbaycanlıların sayı müvafiq olaraq 2-10 min nəfər arasındadır.

Hollandiya, Belçika, Danimarka, İsveçrə və Almaniya da yaşayan soydaşlarımızın əksəriyyəti Türkiyədən köçmüş azərbaycanlılardır. Böyük Britaniya, Çexiya, Slovakiya, Polşa, Avstriya, Estoniya, Belarus, Rusiya, Ukrayna, Moldova və Fransadakı soydaşlarımız isə İrandan və Azərbaycan Respublikasından köçənlərdir. Hazırda İranda öz tarixi torpaqlarında 30 milyona yaxın azərbaycanlı yaşayır.

Azərbaycan diasporunun üçüncü böyük hissəsi Asiya qitəsində məskunlaşmışdır. Onların sayı Banqladeşdə, Hindistan, Əfqanıstan, Pakistan, İordaniya və Orta Asiya respublikalarında yüzminlərlə, İndoneziya, Yəmən Ərəb Respublikası, Yəmən Demokratik Respublikası, Çin, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərində, Oman, Səudiyyə Ərəbistanı və Suriyada onminlərlə, İraqda isə yüzminlərlədir.

Afrika qitəsində məskunlaşmış azərbaycanlıların sayı Misir və Əlcəzairdə yüz min nəfərdən çox, Sudanda 17 min nəfərdir. Ümumilikdə, son zamanlar aparılan araşdırmalar nəticəsində Cənubi Afrika Respublikası və Zairdə də azərbaycanlıların məskunlaşdığı müəyyən edilmişdir. Avstraliya qitəsində isə təxminən 10 minə yaxın azərbaycanlının yaşadığı barədə məlumatlar var.

Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik aktlarına uyğun olaraq «xaricdə yaşayan azərbaycanlılar» anlayışı Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənarında yaşayan Azərbaycan

Respublikasının vətəndaşlarına və onların övladlarına, əvvəllər Azərbaycan SSRİ-nin və ya Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları olmuş, lakin hazırda xarici dövlətlərdə məskunlaşan şəxslərə və onların övladlarına, bu kateqoriyaya aid olmayan, lakin etnik, dil, mədəniyyət və ya tarixi əlaqələr baxımından özünü Azərbaycana bağlı və ya azərbaycanlı hesab edənlərə aid edilir.

Türk diasporu:

Türklərin xarici ölkələrə ilk miqrasiyası eramızdan əvvəlki dövrlərə təsadüf etsə də, Türk diasporunun formalaşma tarixi başlanğıcım Osmanlı İmperiyası dövrü və Türkiyə Respublikasının qurulmasından götürür. Öz dövrünün ən zəngin dövlətlərindən olan Osmanlı İmperiyasının təəbələri digər dövlətlərdə olduğu kimi xoş güzəran ardınca başqa ölkələrə mühacirət etməmişdir.

XV əsrdən sonra Avropa, Asiya və Afrika qitələrində böyük ərazilərə malik olan Osmanlı İmperiyasında türklər nadir hallarda yaşadıkları əraziləri tərk edirdilər. Xarici dövlətlərdə məskunlaşmış türklər yalnız müvəqqəti olaraq (diplomatik fəaliyyət, dövlət qulluğu, əsgəri xidmətlə əlaqədar) vətəndən kənarında yaşayırdılar. Onların çoxu səlahiyyət və ya xidmət müddətləri bitdikdən sonra geri dönmüş, bir qismi isə çalışdıqları dövlətlərdə əlverişli şəraitə malik olduqlarından Vətənə qayıtmamışlar. Bu səbəbdən də tədqiqatçıların bir çoxu türk diaspor tarixini XV əsrdən götürür. Sonralar Osmanlı İmperiyası zəifləsə də türklərin müəyyən bir qismi məskunlaşdıqları ərazilərdə icmalar halında yaşamaqda davam etmişlər.

Avropaya türklərin geniş miqyaslı miqrasiyası isə 1950-ci illərdən başlayır. Bu tarixdən etibarən Avropa kütləvi şəkildə türk mühacirlərini qəbul etmişdir. Ailəvi köç edən ilk türk mühacirlər əməksevərlikləri sayəsində qısa zaman ərzində özlərinə iş tapırdılar. Onlar özləri ilə Avropaya türk ənənələrini, musiqisini gətirmiş, Vətənlə sıx əlaqələrin olmasına baxmayaraq, Avropa mühitinə uyğunlaşa bilmişlər.

Avropanın sosial-iqtisadi həyatının ayrılmaz hissəsi olan böyük türk icması milli ənənələrə riayət edən etnik diasporlardan hesab edilir. Onların əməksevərliyi və işgüzarlığı Avropa dövlətlərinin Türkiyə ilə əmək müqavilələri imzalamasına səbəb olmuşdur. İlk belə müqavilə 1961-ci ildə Almaniya ilə bağlanmışdır. 1964-cü ildə Avstriya, Belçika, Niderland, 1965-ci ildə Fransa ilə də müvafiq sənədlər imzalanmışdır.

Türk diasporunun Avropada ictimai-siyasi fəaliyyəti 1970-ci illərdən başlayır. 1970-80-ci illərdə Almaniya məqsədyönlü fəaliyyət nəticəsində Avropada türk təşkilatlarının sayı 156-ya çatmışdır. Həmin dövrdə yalnız Avropada 70 türk diaspor təşkilatı fəaliyyət göstərirdi ki, onların da demək olar ki, hamısı Almaniya təşəkkül tapmışdı.

Türkiyə Xarici İşlər Nazirliyinin 1999-cu ildə yaydığı məlumata görə, xarici ölkələrdə türklərin sayı 4 milyondan çoxdur. Onlar dünyanın 70-dən çox ölkəsində məskunlaşmışlar. Türklərin sayca daha çox olduqları ölkələr aşağıdakılardır: Almaniya (2,5 milyon), ABŞ (450 min), Niderland (285 min), Fransa (275 min), Avstriya (150 min), Belçika (85 min), Danimarka (36 min), Böyük Britaniya (80 min), Norveç (10 min), İsveç (36 min), İsveçrə (80 min), Avstraliya (60 min), Səudiyyə Ərəbistanı (130 min), Liviya (6 min), Küveyt (3500), İsrail (20 min), Cənub-Şərqi Asiya (55 min), Kanada (35 min), İtaliya (15 min), Finlandiya (2 min), İspaniya (850-1000), İordaniya (1600).

Hazırda Almaniyada 3 milyona yaxın türk yaşayır. Bu ölkənin böyük şəhərlərində kompakt halda məskunlaşan türklər müxtəlif sahələrdə çalışır, ictimai-siyasi fəallıq göstərir. Bütün sosial təbəqələrdə təmsil olunan türklər Almaniyanın sosial-iqtisadi inkişafında önəmli rol oynamaqdadırlar.

Avstraliyaya türklərin mühacirət tarixi XX əsrin əvvəllərindən başlayır. 1911-ci ilin statistik məlumatına əsasən həmin dövrdə qitədə cəmi 332 nəfər türk yaşayırdı. 1954-cü ildə isə bu rəqəm 1036 nəfərə çatmışdı. Avstraliya türklərinin əksər hissəsini Kiprdən olanlar təşkil edirdi.

1960-ci ildən başlanan kütləvi türk mühacirəti ilə əlaqədar Türkiyə və Avstraliya arasında “Avstraliyada türklərin mövqeyi və fəaliyyəti haqqında Türkiyə Cümhuriyyəti hökuməti və Avstraliya Millətlər Topluluğu hökuməti arasında razılaşma” adlı əmək müqaviləsi imzalanmışdır. Bu sənəd türk mühacirlərinin Avstraliyaya maneəsiz köçməsinə hüquqi şərait yaradırdı. Nəticədə Avstraliyada türklərin sayı 1971-ci ildə 8 minə çatmışdır.

1880-ci ildən etibarən Kanadaya köçməyə başlayan türklər yalnız 1950-ci ildə diaspor halında təşkilatlanmağa başlamışlar. 2003-cü ilin məlumatına görə hazırda bu ölkədə türklərin sayı 13 minə yaxındır.

Amerikaya türklərin ilk gəlişi XVI-XVII əsrlərə təsadüf etsə də, bu prosesin kütləvi hal alması 1860-ci illərdən etibarən başlamışdır. Zəifləməkdə olan Osmanlı İmperatorluğunda müharibə və yoxsulluqdan əziyyət çəkən vətəndaşların bir çoxu ABŞ-a da üz tutmuşdur.

Rəsmi sənədlərdə 1860-1921-ci illər arasında Amerikaya 1 milyon 200 min nəfərin mühacirət etdiyi bildirilir. Bunların 200 min nəfəri türk və müsəlman, qalanları isə xristian xalqların nümayəndələri olmuşdur. Mühacirlər bu ölkəyə əsasən vaxtilə Osmanlı dövlətinin əraziləri olmuş Suriya, İordaniya və Şimali İraqdan gəlmişdilər. ABŞ Mühacirlər İdarəsinin məlumatına görə 1900-1920-ci illər arasında Türkiyədən bu ölkəyə 391.435 nəfər daxil olmuşdur.

1. Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları arasında əməkdaşlığı zəruri edən amillər

Hazırda dünyanın müxtəlif ölkələrində milyonlarla azərbaycanlı və türk yaşayır. Bu böyük qüvvənin xalqlarımızın və dövlətlərimizin ümumi maraqlarının müdafiəsinə istiqamətləndirilməsi, Azərbaycan və Türkiyənin beynəlxalq aləmdə siyasi, iqtisadi mövqelərinin daha da möhkəmləndirilməsi, onun intellektual imkanlarından istifadə edilməsi müasir dövrün çağırışıdır.

Dövlətlərimizin etibarlı və sınaılmış strateji müttəfiqliyi Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları arasında əməkdaşlığın daha da fəallaşmasını, müasir tələblər səviyyəsində qurulmasını tarixi zərurətə çevirmişdir.

Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları arasında əməkdaşlıq iki qardaş xalqın ortaq milli mənafeələrinin, Azərbaycan və Türkiyə dövlətlərinin maraqlarının, xalqlarımızın etnik mənşə, dil, mədəniyyət, tarixi yaxınlığının məntiqi nəticəsi kimi meydana çıxır. Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları arasında əməkdaşlığı zəruri edən amillər aşağıdakılardır:

1.1. Siyasi sahədə

- Azərbaycan və Türkiyə dövlətlərinin beynəlxalq aləmdə ümumi maraqları;

- Regionda cərəyan edən proseslərlə bağlı Azərbaycan və Türkiyənin mövqelərini şərtləndirən geosiyasi şərait;
- Regionda həyata keçirilən qlobal əhəmiyyətli layihələrin transmilli xarakteri;
- Azərbaycan və Türkiyənin təhlükəsizliyinə qarşı yönəlmiş ümumi təhdidlər;
- Azərbaycan və Türkiyə dövlətləri arasında strateji müttəfiqlik münasibətləri;
- Hər iki ölkənin strateji inkişaf istiqamətlərinin yaxınlığı;
- Hər iki dövlətin digər ölkələrlə bərabərhüquqlu əməkdaşlığa, beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin təminatına yönəldilmiş səyləri;
- Azərbaycan və Türkiyənin Avropa Birliyinə fəal inteqrasiyası;
- Azərbaycan və Türkiyə ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması işinin təkmilləşdirilməsi zərurəti;
- Azərbaycan və Türk diasporlarının məskunlaşdığı ölkələrin ictimai-siyasi həyatında iştirakının fəallaşdırılması;

3.2. İqtisadi sahədə

- Azərbaycan və Türkiyənin ortaq iqtisadi maraqları;
- Hər iki ölkənin iştirakı ilə həyata keçirilən qlobal əhəmiyyətli layihələr;
- İqtisadi inkişaf modelləri arasındakı oxşarlıqlar, bazar iqtisadiyyatının inkişafı, onun hüquqi əsaslarının təkmilləşdirilməsi, daxili və xarici investisiyaların cəlb olunması istiqamətində səylərin birləşdirilməsi meyli;
- Xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən azərbaycanlı və türk iş adamları arasında əlaqələrin qurulması və onların hər iki ölkənin iqtisadiyyatına cəlb edilməsi zərurəti;
- Azərbaycan və Türk iş adamlarının məskunlaşdığı ölkələrin iqtisadi həyatında mövqelərinin gücləndirilməsi;

3.3. Sosial-mədəni sahədə

- Etnik bağlılıq;
- Vahid dini mənsubiyyət;
- Xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların və türklərin yerli cəmiyyətə inteqrasiyası prosesində meydana çıxan mənəvi- psixoloji maneələr;
- Xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların və türklərin əsas insan hüquqları və əsas azadlıqlarının təminatı;
- Xarici ölkələrdəki azərbaycanlıların və türklərin təşkilatlanma prosesinin sürətləndirilməsi zərurəti;
- Təhsil, milli-mədəni irsin, Ana dilinin öyrənilməsi sahələrində problemlərin birgə həlli, xaricdə təhsil alan azərbaycanlı və türk tələbələr arasında əlaqələrin yaradılmasının vacibliyi.

4. Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyasının məqsədi Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Cümhuriyyəti arasında strateji tərəfdaşlıq münasibətlərinə əsaslanaraq, diaspor quruculuğu sahəsində əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi, hər iki xalqın tarixi, müasir həyatı, sosial-iqtisadi inkişaf səviyyəsi, mədəniyyəti ilə bağlı məlumatların dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq, diaspor təşkilatlarının fəaliyyətinin səmərəliliyini artırmaq üçün onların imkanlarını vahid məqsədə doğru istiqamətləndirmək, xarici ölkələrdə məskunlaşmış azərbaycanlıların və türklərin yaşadıkları ölkələrdə ictimai-siyasi proseslərdə iştirak imkanlarını artırmaq, habelə bütün türk xalqları arasında münasibətlərin inkişafına töhfə verməkdən ibarətdir.

5. Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları arasında əməkdaşlığın prinsipləri:

- Beynəlxalq hüquq normalarına və bu strategiyayı həyata keçirəcək Azərbaycan və türk icmalarının fəaliyyət göstərdiyi xarici ölkələrin qanunvericilik aktlarının tələblərinə riayət etmək;
- Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Cümhuriyyəti arasında strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin inkişafına əməli yardım göstərmək;
- Azərbaycan və Türkiyənin Avropaya inteqrasiya siyasətinə dəstək vermək;
- Azərbaycan və Türk icmalarının fəaliyyətini məqsədyönlü və səmərəli şəkildə əlaqələndirmək, bu sahədə mövcud olan boşluqları aradan qaldırmaq;
- Müasir informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə Azərbaycan və Türkiyə haqqında həqiqətləri dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq;
- Xarici ölkələrdə məskunlaşmış azərbaycanlıların və türklərin yerli cəmiyyətə inteqrasiyasını sürətləndirmək;
- Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının fəaliyyətinin səmərəliliyini artırmaq;
- Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları arasında təcrübə mübadiləsini təmin etmək.

1. Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyasının əsas istiqamətləri:

6.1. Siyasi sahədə. Azərbaycanlıların və türklərin kompakt yaşadığı ölkələrdə ictimai-siyasi fəallığın artırılması məqsədilə səylərin birləşdirilməsi, Azərbaycan və türk icmalarının cəmiyyətdə müəyyən nüfuz malik nümayəndələrinin seçkili orqanlara namizədliyinin birgə irəli sürülməsi və dəstəklənməsi, onların seçki kampaniyalarının təşkili.

6.2. İqtisadi sahədə. Xarici investisiyaların Azərbaycan və Türkiyəyə cəlb olunmasına yardım göstərmək. Bu məqsədlə azərbaycanlı və türk iş adamlarının forumlarının keçirilməsi, xarici sərmayəçilərin Azərbaycan və Türkiyəyə səfərlərinin təşkili.

6.3. Diaspor quruculuğu. Xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların və türklərin təşkilatlanması prosesinə birgə dəstək verilməsi, onların mütəşəkkil, çevik və fəal qüvvəyə çevrilməsinə yardım göstərilməsi.

6.4. Lobbi quruculuğu. Xarici ölkələrin parlament və hökumət üzvləri, ictimai təşkilatların və siyasi partiyaların nümayəndələri ilə əlaqələrin qurulması, onların Azərbaycana və Türkiyəyə səfərlərinin təşkili,

habelə bu istiqamətdəki fəaliyyətin Azərbaycan və Türkiyənin xarici ölkələrdəki diplomatik nümayəndəlikləri ilə birgə məsləhətləşmələr şəklində həyata keçirilməsi.

6.5. Təbliğat sahəsində. Dünya ictimaiyyətində Azərbaycan və Türkiyə haqqında obyektiv rəyin yaradılması, xarici ölkələrdəki kütləvi informasiya vasitələri ilə səmərəli əlaqələrin qurulması, Azərbaycan və Türkiyə ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasına xidmət edən kütləvi informasiya vasitələrinin təsis edilməsi.

6.6. 1905-ci il hadisələri ilə əlaqədar erməni iddialarının ifşası istiqamətində. Ermənilərin tarixi həqiqətləri təhrif etdiyinə dair faktların mütəmadi olaraq beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması, bu barədə kitab, broşur, plakat və digər nəşrlərin çap edilməsi, elmi-publisistik məqalələrin dərci və elmi-praktik konfransların keçirilməsi, Azərbaycan və türk icmalarının birgə təşəbbüsü və dəstəyi ilə sənədli film və süjetlərin xarici ölkələrin telekanallarında yayımına nail olunması.

Türkiyə Respublikası Baş nazirinin 2005-ci ilin aprel ayında irəli sürdüyü təklifə uyğun olaraq 1915-ci il hadisələri ilə əlaqədar erməni tarixçiləri və digər mütəxəssislərdən ibarət qurulacaq Komissiya tərəfindən yalnız Türkiyə və Ermənistandakı deyil, eyni zamanda əlaqədar üçüncü ölkələrdəki arxivlərdə aparılacaq araşdırmaların nəticələrinin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməsi.

6.7. Erməni terroru ilə bağlı dünya ictimaiyyətinin məlumatlandırılması. Ermənilərin türklərə və azərbaycanlılara qarşı tarixin müxtəlif mərhələlərində törətdikləri terror və soyqırım aktları, beynəlxalq terrorizmin tərkib hissəsi olan erməni terror təşkilatlarının fəaliyyəti barədə məlumatların dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırılması, alim və tədqiqatçıların bu mövzuda apardığı araşdırmaların nəticələrinin, məqalə və nəşrlərin, kitabların təbliğ olunması və yayılması.

6.8. Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması. Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzü nəticəsində yaranmış münaqişə ilə bağlı faktların, sənədlərin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması istiqamətində birgə söylər göstərilməsi, ermənilərin münaqişə zamanı törətdikləri vəhşiliklər haqqında materialların, audio-vizual təsvirlərin yayılması məqsədilə elmi-praktik konfransların təşkili, bununla əlaqədar siyasi dairələrlə fəal təşviqat işinin aparılması, yerli qanunvericilik aktları çərçivəsində etiraz aksiyalarının təşkili.

6.9. İşğal olunmuş Azərbaycan ərazilərində mədəni abidələrə qarşı vandalizm aktlarının beynəlxalq miqyasda ifşası. Azərbaycan xalqının tarixi izlərinin məhvəyə yönəlmiş məqsədli vandalizm aksiyaları nəticəsində işğal olunmuş ərazilərdə bəşər sivilizasiyasının tərkib hissəsi olan memarlıq abidələri, muzey və məscidlərin, inanc yerlərinin, məbədlərin dağıdılması, qeyri-qanuni arxeoloji qazıntıların aparılması faktlarının dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, bu barədə əlaqədar beynəlxalq təşkilatlara müraciətlərin ünvanlanması, kitabların yayılması, fotosərgilərin təşkili, filmlərin nümayiş etdirilməsi.

2. Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyasının aşağıdakı regionları əhatə etməsi nəzərdə tutulur:

2.1. Avropa regionu üzrə:

- Azərbaycan və Türkiyə dövlətlərinin Avropaya inteqrasiya siyasətinin dəstəklənməsi;
- Azərbaycan və Türkiyənin Avropa ölkələri ilə ikitərəfli və çoxtərəfli münasibətlərinin inkişafına töhfə vermək;
- Avropanın ictimai-siyasi və iqtisadi həyatının spesifik xüsusiyyətlərini nəzərə alan birgə fəaliyyət mexanizminin qurulması;
- Avropa ölkələrində azərbaycanlıların və türklərin sıx yaşadığı bölgələrdə onların siyasi fəallığının artırılması;
- Azərbaycanlıların və türklərin seçkili orqanlarda, dövlət və biznes strukturlarında təmsil olunmasına nail olmaq üçün səylərin birləşdirilməsi;
- Avropa ölkələrində Ermənistanın Azərbaycana təcavüzünün nəticələri, Azərbaycan ərazilərinin işğalı zamanı törədilmiş terror və soyqırımı aktları, qondarma «erməni soyqırımı» iddiaları ilə bağlı obyektiv ictimai rəyin formalaşdırılması.

2.2. Amerika Birləşmiş Ştatları və Kanada üzrə:

- Azərbaycan və Türkiyənin ABŞ-la münasibətlərinin inkişafına dəstək verilməsi;
- ABŞ və Kanadada yaşayan azərbaycanlıların və türklərin təşkilatlanması prosesinə dəstək verilməsi;
- Türk diasporunun dəstəyi ilə ABŞ-dakı Azərbaycan icmalarının vahid mərkəzdə birləşməsinə nail olunması;
- ABŞ və Kanadadakı Azərbaycan və Türk icmaları ilə əlaqələrin qurulması, onların ictimai-siyasi həyata təsir imkanlarının genişləndirilməsi məqsədilə tədbirlərin həyata keçirilməsi;
- Azərbaycan və Türk diasporunun ABŞ və Kanadanın siyasi həyatına təsir imkanlarının artırılması;
- Ermənilərin azərbaycanlılara və türklərə qarşı törətdiyi terror və soyqırımı aktları barədə Amerika və Kanada ictimaiyyətinin məlumatlandırılması məqsədilə müxtəlif kampaniyaların təşkili;
- Erməni lobbisinin və diasporunun Azərbaycan və Türkiyə əleyhinə apardığı təbliğatın qarşısının alınması məqsədilə birgə tədbirlərin görülməsi;
- Seçkili orqanlarda, habelə dövlət və hökumət strukturlarında azərbaycanlıların, yaxud türklərin təmsil olunması üçün səylərin birləşdirilməsi;
- ABŞ və Kanadanın siyasi dairələri ilə işgüzar münasibətlərin yaradılması;
- Hər il ABŞ və Kanada parlamenti üzvlərinin (Amerikada yaşayan türklərin və azərbaycanlıların onların seçiciləri olduğunu xatırlatmaq şərtilə), siyasət və dövlət adamları, tanınmış ictimai xadimlərə Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü, Türkiyəyə ərazi iddiaları, erməni terrorizmi, türklərə və azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırımı aktları barədə məlumatlandırılması və bu hadisələrə siyasi qiymət verilməsinin zəruriliyinin diqqətə çatdırılması;

- İslam dini və onun tələqin etdiyi mənəvi dəyərlər haqqında son vaxtlar genişlənmiş yanlış təsəvvürlərin aradan qaldırılması məqsədilə yerli ictimaiyyət arasında maarifləndirmə işinin aparılması.

2.3. MDB regionu üzrə:

- Azərbaycan və Türkiyənin regionda mövqələrinin möhkəmləndirilməsinə töhfə vermək məqsədilə səylərin birləşdirilmə; MDB məkanında yerləşən türkdilli ölkələr arasında əlaqələrin inkişaf etdirilməsinin dəstəklənməsi;
  - Transregional layihələrin iqtisadi və siyasi əhəmiyyətinin təbliğində Azərbaycan və türk diaspor təşkilatlarının fəal iştirakına nail olunması;
  - Regionda yaşayan türkdilli xalqların problem və qayğıları barədə dünya ictimaiyyətinin məlumatlandırılması;
  - Gürcüstan azərbaycanlılarının problemlərinin həlli istiqamətində birgə tədbirlərin görülməsi, ortaq layihələrin işlənilib hazırlanması;
  - Türkdilli xalqların yaşadığı ərazilərdəki münaqişələrin ədalətli həlli istiqamətində səy göstərilməsi;
  - Türkdilli ölkələrin sosial-iqtisadi və siyasi inkişafı prosesinə töhfə vermək məqsədilə tədbirlərin görülməsi;
  - Türk xalqları arasında mədəni, siyasi və iqtisadi əlaqələrin dərinləşdirilməsi.

2.4. Asiya və Afrika ölkələri üzrə:

- Regionda yaşayan türkdilli xalqlar arasında qarşılıqlı əlaqələrin qurulması;
- Regionda yaşayan azərbaycanlıların və türklərin təşkilatlanması prosesinə dəstək verilməsi;
  - Azərbaycan və Türk icmaları arasında əlaqələrin daha da möhkəmləndirilməsi;
  - Azərbaycan icmalarının fəal olduğu ölkələrdə Türkiyənin milli maraqlarının və burada məskunlaşmış türklərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi;
    - Türk icmalarının fəal olduğu ölkələrdə Azərbaycanın milli maraqlarının və burada məskunlaşmış azərbaycanlıların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi;
    - Asiya ölkələrində yaşayan türk xalqlarının, xüsusilə də İraq türkmənlərinin problemlərinin daim diqqət mərkəzində saxlanılması;
    - Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları tərəfindən İraq türkmənlərinə davamlı mənəvi və siyasi dəstəyin göstərilməsi;
    - İraq Türkmən Cəbhəsinin Bakı nümayəndəliyinin açılması təşəbbüsünün dəstəklənməsi;
    - İraq türkmənlərinə tibbi yardımların göstərilməsi məqsədilə birgə yardım kampaniyalarının təşkili;

- İraq türkmənlərinin yaşadığı ərazilərdə yerləşən orta ümumtəhsil məktəblərinə ünvanlı kömək göstərilməsi;
- Təclafər qaçqınlarına ərzaq, tibbi və digər yardımların göstərilməsi üçün birgə kampaniyaların təşkili;
- İraq türkmənlərinin Ana dilində ədəbiyyat və dərsliklərlə təmin edilməsi, onların milli-mənəvi dəyərlərinin qorunmasına yardım etmək məqsədilə mədəni-kütləvi tədbirlərin keçirilməsi;
- Kərkükdə yaradılması nəzərdə tutulmuş Füzuli Universitetinin təşkilinə maddi-texniki dəstəyin verilməsi;
- Türkmən televiziyalarına maddi yardımların göstərilməsi məqsədilə iş adamlarının bu telekanallarla reklam sahəsində işbirliyi qurmağa təşviq edilməsi.

2.5. Avstraliya regionu üzrə:

- Regionda yaşayan azərbaycanlıların və türklərin təşkilatlanması prosesinin sürətləndirilməsi;
- Azərbaycan və Türk icmaları arasında əməkdaşlıq əlaqələrinin qurulması;
- Azərbaycanlıların və türklərin yerli cəmiyyətə inteqrasiyası sahəsində mövcud olan problemlərin həlli məqsədilə səylərin birləşdirilməsi.

2.6. Mərkəzi və Cənubi Amerika ölkələri üzrə:

- Region ölkələrində yaşayan azərbaycanlı və türklərin sayının azlığını və ictimai fəallığının zəif olduğunu nəzərə alaraq birgə Azərbaycan-Türk icmalarının yaradılması;
- Digər regionlarda fəaliyyət göstərən Azərbaycan və türk icmaları ilə Mərkəzi və Cənubi Amerika ölkələrində yaşayan azərbaycanlılar və türklər arasında əlaqələrin qurulması.

8. Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının Koordinasiya Şurasının yaradılması:

- Koordinasiya Şurasının üzvləri xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən Azərbaycan və türk icmalarının rəhbərləri arasından seçilir;
- Koordinasiya Şurasına Azərbaycan Respublikasının və Türkiyə Respublikasının müvafiq dövlət orqanının hər birindən bir nəfər olmaqla məşvərətçi statusu ilə üzv seçilir;
- Koordinasiya Şurasına digər türk xalqlarının diaspor təşkilatlarının nümayəndələri də bərabərhüquqlu və məşvərətçi səsle üzv seçilə bilərlər;
- Şura bu strategiyada nəzərdə tutulmuş tədbirlərin həyata keçirilməsini əlaqələndirir, Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin növbəti forumuna qədər görülmüş işlər haqqında hesabat hazırlayır;
- Şuraya üzvlük açıqdır və könüllülük prinsipinə əsaslanır;
- Şuranın işini təşkil etmək, üzvlərin fəaliyyətini əlaqələndirmək məqsədilə həmsədrlik institutu yaradılır;

- Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının rəhbərlərinin forumlarında Şuraya 2 həmsədr seçilir;
- Həmsədrlər rotasiya qaydası ilə müvafiq olaraq Avropa, Amerika, Asiya, MDB regionlarında fəaliyyət göstərən Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının rəhbərləri arasından seçilir;

9. Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları bu strategiyada müəyyən edilmiş prinsiplər əsasında Koordinasiya Şurasının dəstəyi ilə müxtəlif sahələr üzrə yaxından əməkdaşlıq edəcəklər.

9.1. Siyasi sahədə Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyəti Azərbaycan və Türkiyə dövlətlərinin maraqlarının təmin olunması, xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların və türklərin yaşadıkları ölkələrin ictimai-siyasi həyatında iştirak səviyyəsinin artırılmasına xidmət edəcəkdir.

Bu fəaliyyət aşağıdakıları nəzərdə tutur:

- Azərbaycan və Türkiyənin ortaq strateji maraqları, regiondakı əhəmiyyəti ilə bağlı birgə elmi-praktik konfransların təşkili;
- Azərbaycan və Türkiyənin qarşılaşdığı hərbi və siyasi xarakterli problemlərlə bağlı dünya ictimaiyyətinin obyektiv məlumatlandırılması məqsədilə birgə tədbirlərin keçirilməsi;
- Türkiyənin Avropa Birliyinə üzvlük məsələsində yaradılan süni problemlərin aradan qaldırılması üçün diaspor təşkilatlarının səylərinin birləşdirilməsi, birgə təbliğat kampaniyalarının aparılması, Türkiyənin Avropa Birliyi ölkələrində daha yaxından tanınmasına xidmət edən forum və konfransların təşkili;
- Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikasının dövlət və hökumət rəhbərlərinin xarici ölkələrə səfərləri zamanı diaspor təşkilatları nümayəndələri ilə görüşlərinin təşkili;
- Şimali Kiprin təcriddən çıxarılması istiqamətində Azərbaycan və Türkiyənin birgə səylərini dəstəkləmək məqsədilə təbliğat işinin aparılması;
- Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin Şimali Kiprə səfərlərinin təşkili;
- İraq türkmənlərinin qarşılaşdığı problemlərin dünya ictimaiyyətinin diqqətinə düzgün və operativ çatdırılması;
- Gürcüstan azərbaycanlılarının ictimai-siyasi həyatda iştirak və hakimiyyət strukturlarında təmsilçilik imkanlarının genişləndirilməsinə dəstək verilməsi, onların problemlərinin diqqət mərkəzində saxlanılması;
- Azərbaycanlıların və türklərin məskunlaşdıqları ölkələrdə cəmiyyətə inteqrasiyasının sürətləndirilməsi məqsədilə müvafiq tədbirlərin görülməsi;
- Azərbaycanlıların və Türklərin sıx yaşadığı ölkələrdə ictimai-siyasi proseslərə təsir imkanlarını artırmaq üçün birgə fəaliyyət göstərilməsi, qarşılıqlı məsləhətləşmələrin aparılması, seçki və referendumlarda azərbaycanlıların və türklərin fəal iştirakının təmin olunması;

- Seçkili orqanlara namizədlərin qarşılıqlı olaraq müəyyənləşdirilməsi, irəli sürülməsi və müdafiəsi üçün birgə təşəbbüslə çıxış edərək təşviqat kampaniyalarının keçirilməsi;
- Seçkili orqanlarda təmsil olunan azərbaycanlı və türk siyasətçilərin fəaliyyətinin dəstəklənməsi, onlara hərtərəfli yardım göstərilməsi;
- Azərbaycanlılar və türklərin yaşadıkları ölkələrin ictimai-siyasi təşkilatlarında təmsilçiliyinin artırılması;
- Koordinasiya Şurasının dəstəyi ilə xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən azərbaycanlı və türk siyasət adamlarının, seçkili orqanlarda təmsil olunan şəxslərin siyahısının hazırlanması və nəşr edilməsi.

9.2. İqtisadi və sosial sahədə Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyəti Azərbaycan və Türkiyə dövlətlərinin iqtisadi mənafeələrinin təmin olunmasına, Vətəndən kənarında məskunlaşmış azərbaycanlı və türk iş adamları arasında qarşılıqlı əlaqələrin qurulmasına xidmət edəcəkdir.

Bu sahədə aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

- Azərbaycan və Türkiyənin iqtisadi imkanları və inkişaf perspektivləri ilə bağlı dünya ictimaiyyətinin məlumatlandırılması prosesində fəal iştirak;
- Azərbaycanlı və türk iş adamları arasında işgüzar əlaqələrin qurulması istiqamətində səylərin artırılması;
- Xarici ölkələrdəki türk iş adamları birliklərinin toplantılarında azərbaycanlı iş adamlarının da iştirakına nail olmaq məqsədilə Azərbaycan və Türk icmalarının Koordinasiya Şurası tərəfindən müvafiq tövsiyələrin hazırlanması;
- Azərbaycan və Türk iş adamlarının birgə iqtisadi forumlarının təşkili;
- Xarici ölkələrdə yaşayan Azərbaycanlı və Türk İş Adamlarının Məşvərət Şurasının yaradılması;
- Azərbaycanlı və türk iş adamlarının Azərbaycan və Türkiyə iqtisadiyyatına sərmayə qoymağa təşviq edilməsi məqsədilə hər iki ölkəyə səfərlərinin təşkili, birgə iqtisadi və biznes forumlarının keçirilməsi;
- Azərbaycanlı və Türk iş adamlarının türk xalqlarının kompakt halda yaşadığı regionlara, o cümlədən İraqın Kərkük, Gürcüstanın Borçalı bölgələrinin, habelə Şimali Kiprin iqtisadiyyatına sərmayə qoymağa təşviq edilməsi;
- Xarici ölkələrin iş adamlarının Azərbaycana və Türkiyəyə işgüzar səfərlərinin təşkili;
- Xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlı və türk iş adamları haqqında məlumat kitabçasının hazırlanması və nəşr edilməsi;
- Azərbaycandakı məcburi köçkünlərə, habelə İraq türkmənlərinə yardım edilməsi məqsədilə birgə kampaniyaların keçirilməsi;
- Azərbaycan və Türkiyədə qocalar və uşaq evlərinə, əlillərə yardım məqsədilə kampaniyaların təşkili;

9.3. Mədəniyyət və turizm sahəsində Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyəti Azərbaycan və Türk xalqlarının zəngin mədəniyyətinin dünya miqyasında təbliğinə nail olmaq, ölkələrimizin turizm sahəsində imkanları barədə beynəlxalq ictimaiyyəti məlumatlandırmaq, Azərbaycanla Türkiyə arasında əlaqələrin inkişafına töhfə vermək məqsədinə xidmət edəcəkdir.

Bu məqsədlə aşağıdakı tədbirlər həyata keçiriləcəkdir:

- Azərbaycan və Türkiyənin müvafiq dövlət orqanlarının dəstəyi, habelə Azərbaycan və Türk icmalarının təşkilatçılığı ilə Azərbaycan və Türk xalqlarının qədim tarixinin, zəngin mədəni irsinin təbliği üçün birgə mədəni-kütləvi tədbirlərin - konsert proqramlarının, musiqi festivallarının, mədəniyyət günlərinin, rəsm sərgilərinin, Azərbaycan və ya Türk kinosu günlərinin təşkili;
- Müxtəlif ölkələrdə Azərbaycan və Türk mədəniyyəti günlərinin keçirilməsi;
- Müxtəlif ölkələrdə keçirilən Azərbaycan və ya Türk mədəniyyəti günlərində hər iki diasporun fəal iştirakının təmin olunması;
- Xarici ölkələrdə yaşayan nüfuzlu azərbaycanlı və türk mədəniyyət xadimləri arasında əlaqələrin qurulması;
- Azərbaycan və Türk xalqlarının tarixini və mədəniyyətini əks etdirən muzeylərin yaradılması;
- Dünyanın nüfuzlu muzeylərində Azərbaycan və Türk xalqlarının tarixi və mədəniyyəti haqqında eksponatları özündə əks etdirən guşələrin təşkil edilməsi;
- Beynəlxalq mədəniyyət festivallarında Azərbaycan və Türkiyənin layiqincə təmsil olunması üçün qarşılıqlı yardımlar göstərilməsi;
- Azərbaycanlı və türk rəssamlarının birgə sərgilərinin təşkili;
- Xalqlarımızın ortaq milli-mənəvi və mədəni dəyərləri mövzusunda həsr olunmuş birgə elmi-praktik konfransların və mədəni-kütləvi tədbirlərin təşkili;
- Azərbaycan və Türk mədəniyyətini təbliğ edən materialların xarici kütləvi informasiya vasitələrində yayımına nail olmaq istiqamətində səylərin birləşdirilməsi;
- Qeyri-türk dövlətlərinin ərazisində kompakt halda öz tarixi torpaqlarında yaşayan türk xalqları (İraq, Gürcüstan) ilə mədəniyyət və təhsil sahəsində əməkdaşlığın inkişafı, onların mədəni irsinin qorunub saxlanılmasına yardım göstərilməsi;
- Azərbaycan və Türkiyənin tarixinə dair materialların - məqalə, monoqrafiya və kitabların yayılmasına nail olmaq, birgə elmi-praktik konfranslar keçirmək, sənədli və bədii filmlərin xarici dillərə tərcümə edilərək nüfuzlu telekanallar vasitəsilə nümayiş etdirilməsi istiqamətində tədbirlər görmək;
- Yerli televiziya kanallarında Azərbaycan və türk xalqlarının mədəniyyətindən bəhs edən filmlərin nümayiş etdirilməsi;
- Azərbaycan və Türk xalqlarının mədəniyyətinə həsr olunmuş elmi-praktik konfransların və simpoziumların təşkili;

- 25 noyabrın bütün dünyada Türklük günü elan olunması (Orxon-Yenisey mətnlərində ilk söz - «Tenqri» - Tanrı sözü 1893-cü il noyabrın 25-də oxunmuşdur), bu barədə Koordinasiya Şurası tərəfindən tədbirlərin təşkil edilməsi;
- Hər il Türklük günü ərəfəsində türkcülüyün təbliğində fəal iştirak etmiş elm, mədəniyyət və ictimai xadimlərin dövlət mükafatları ilə təltif olunması məqsədilə təkliflərin hazırlanması;
- Azərbaycanın və Türkiyənin görkəmli elm və mədəniyyət xadimlərinin yubileylərinin birgə qeyd edilməsi;
- Azərbaycan və Türkiyə ilə dünyanın müxtəlif ölkələri arasında mədəni sahədə əməkdaşlığın inkişafına töhfə vermək məqsədilə birgə mədəni-kütləvi tədbirlərin təşkili;
- Azərbaycan və Türkiyə şəhərləri ilə dünyanın müxtəlif iri şəhərləri arasında qaradlaşma və əməkdaşlıq müqavilələrinin imzalanması məqsədilə birgə tədbirlərin həyata keçirilməsi;
- Azərbaycan və Türkiyənin turizm imkanlarını təbliğ etmək məqsədilə azərbaycanlı və türk iş adamlarını cəlb etməklə birgə turizm sərgilərinin keçirilməsi;
- Azərbaycan və Türkiyənin turizm imkanlarını nümayiş etdirən xüsusi kataloqların, broşur və jurnalların nəşri;
- Turizm sahəsində çalışan azərbaycanlı və türk iş adamları arasında əlaqələrin qurulmasına nail olmaq məqsədilə onların görüşlərinin təşkil edilməsi;
- Azərbaycan və Türk icmaları təmsilçilərinin, habelə digər millətlərin nümayəndələrinin Azərbaycana və Türkiyəyə turist Səfərlərinin təşkili.

9.4. Diaspor quruculuğu sahəsində Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyəti Azərbaycan və Türkiyə respublikalarının diaspor quruculuğu sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsinə, icmalar arasında təcrübə mübadiləsinin genişləndirilməsinə xidmət edəcəkdir.

Bu sahə aşağıdakı tədbirləri nəzərdə tutur:

- Xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların və türklərin təşkilatlanmasının dəstəklənməsi;
- Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları arasında diaspor quruculuğu sahəsində təcrübə mübadiləsinin aparılması;
- Azərbaycan və türk icmaları daxilində inteqrasiya prosesinin sürətləndirilməsinə yardım göstərilməsi;
- Azərbaycan və Türkiyənin müvafiq dövlət orqanları ilə birlikdə təşkilatlanma sahəsində mövcud olan problemlərin araşdırılması və çıxış yollarını əks etdirən təkliflər paketinin hazırlanması;
- Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının əməkdaşlığının zəruriliyi barədə maarifləndirmə və təbliğat işinin aparılması.

9.5. Lobbı quruculuğu sahəsində Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyəti Azərbaycan və Türkiyənin milli maraqlarının təmin olunmasına, xarici ölkələrdə güclü lobbının formalaşdırılmasına yönəldiləcəkdir.

Bu sahə aşağıdakıları nəzərdə tutur:

- Lobbı quruculuğu sahəsində qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, təcrübə mübadiləsinin aparılması;
- Azərbaycanlı və türk seçicilərin yaşadıkları ölkələrdə təsirli siyasi amilə çevrilməsinin təmin edilməsi;
- Xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların və türklərin siyasi fəallığının artırılmasına nail olmaqla seçkili orqanlara Azərbaycan və Türkiyəyə xoş münasibəti olan namizədlərin seçki kampaniyalarına birgə dəstək verilməsi;
- Xarici ölkələrin parlament və hökumət üzvləri, dövlət orqanlarının rəhbərləri ilə əlaqələr yaratmaq və bu sahədə qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq;
- Xarici ölkələrin parlament və hökumət üzvlərinin, dövlət orqanları təmsilçilərinin Azərbaycana və Türkiyəyə səfərlərinin təşkili;
- Türk dünyası ilə bağlı tədqiqatlar aparan elm adamları və KİV nümayəndələri ilə əlaqələr qurmaq, onların Azərbaycana və Türkiyəyə səfərlərinin təşkil edilməsi;
- Xarici ölkələrin siyasi partiyalarının rəhbərliklərində təmsil olunan şəxslərlə işgüzar əlaqə yaratmaq, onlarla Azərbaycan və Türk icmaları nümayəndələrinin görüşlərinin təşkili;
- Ayrı-ayrı ölkələrdəki siyasi xadimlərin, parlament və hökumət üzvlərinin, dövlət məmurlarının, elm adamlarının, habelə KİV nümayəndələrinin Azərbaycan və Türk icmalarında təmsil olunması üçün birgə fəaliyyət göstərilməsi;
- Azərbaycan və Türkiyə ilə yaxşı münasibətlərə malik digər xalqların diaspor təşkilatları ilə birgə əməkdaşlıq edilməsi.

9.6. Təbliğat sahəsində Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyəti informasiya məkanında Azərbaycan və Türkiyənin milli maraqlarının qorunmasına, ölkələrimiz və xalqlarımız haqqında obyektiv rəyin formalaşdırılmasına, türk xalqlarının məruz qaldıkları haqsızlıqların dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasına xidmət edəcəkdir.

Bu sahə aşağıdakı vəzifələri əhatə edir:

- Fəaliyyəti Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının Koordinasiya Şurası tərəfindən əlaqələndirilən və uzunmüddətli strateji fəaliyyət proqramına malik müştərək informasiya bürolarının yaradılması və onların zəruri məlumatları özündə əks etdirən materiallarla təmin edilməsi;
- Diaspor təşkilatlarının informasiya bazasının zənginləşdirilməsi istiqamətində daha intensiv iş aparılması, icmaların Azərbaycanın və Türkiyənin mədəniyyəti, tarixi, xalqlarımızın

yaşadığı faciələr haqqında sənədlər, arxiv materialları, sənədli və bədii filmlər və s. ilə təmin edilməsi;

○ Azərbaycan və Türkiyə həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında müasir üsullardan, hər ölkənin öz mədəniyyətinə uyğun təbliğat texnologiyalarından istifadə etmək;

- Xarici ölkələrin kütləvi informasiya vasitələrində Azərbaycan və Türkiyə ilə bağlı həqiqətlərin obyektiv şəkildə işıqlandırılması üçün səylərin birləşdirilməsi;

- Xarici ölkələrin kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələri ilə əlaqələrin qurulması, onların Azərbaycana və Türkiyəyə səfərlərinin təşkili;

- Azərbaycan və Türk xalqlarının məruz qaldıqları terror və soyqırımı aktları ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması;

- Xarici dillərdə Azərbaycan və Türkiyə haqqında məlumatları özündə əks etdirən yeni kütləvi informasiya vasitələrinin təsis edilməsi, İnternet saytlarının yaradılması;

- Azərbaycanlı və Türk iş adamlarının maliyyə dəstəyi, Azərbaycan və Türk icmalarının birgə təsisçiliyi ilə Avropa ölkələrinin birində Azərbaycan və Türkiyənin ictimai-siyasi həyatı, iqtisadi inkişaf perspektivləri, onların Qərbə inteqrasiyası ilə bağlı təhlillər aparən peşəkar araşdırma mərkəzinin yaradılması;

- Azərbaycan və Türk icmalarının təsis etdiyi kütləvi informasiya vasitələri arasında, eləcə də onların Türkiyə və Azərbaycan mətbuatı ilə əməkdaşlıq əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi;

- Azərbaycan və Türkiyənin tarixi, mədəniyyəti, ədəbiyyatı, ictimai-siyasi və sosial-iqtisadi həyatı haqqında məlumatları özündə əks etdirən nəşrlərinin xarici ölkələrdə yayılması;

- Xarici ölkə yazıçılarının və alimlərinin Azərbaycan və Türkiyə haqqında əsərlərinin yayılması və təbliği;

- Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi və qondarma «erməni soyqırımı» ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması;

- Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı həqiqətləri özündə əks etdirən təbliğat materiallarının - filmlərin, kitabların, audio-vizual materialların yayılması;

- Ermənistanın Azərbaycana təcavüzünün faciəli nəticələrindən bəhs edən rəsm, film və foto sərgilərin təşkil edilməsi;

- Beynəlxalq təşkilatların mərkəzi qərargahları və xarici ölkələrdəki nümayəndəlikləri qarşısında Ermənistanın işğalçılıq siyasətinə qarşı birgə etiraz aksiyalarının təşkili;

- Nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlara və xarici ölkələrin parlamentlərinə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı materialların operativ və müntəzəm olaraq təqdim edilməsi;

- Xarici televiziya kanallarında Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı həqiqətləri özündə əks etdirən filmlərin nümayiş etdirilməsinə nail olunması;

- Dünya ictimaiyyətinin ermənilərin Azərbaycan ərazilərində törətdikləri terror və soyqırım aktları, o cümlədən Xocalı soyqırımı haqqında məlumatlandırılması məqsədilə təbliğat sahəsində səylərin birləşdirilməsi;
- Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü nəticəsində yurd-yuvalarından didərgin düşmüş qaçqın və məcburi köçkünlərin problemləri ilə bağlı məlumatların dünya ictimaiyyətinə çatdırılması;
- Xarici KİV nümayəndələrinin Azərbaycandakı qaçqın düşərgələri və döyüş bölgələrindəki vəziyyətlə tanış etmək məqsədilə səfərlərinin təşkili;
- Türkiyəyə qarşı bədnam «erməni soyqırımı» iddialarının ifşa edilməsi məqsədilə səylərin birləşdirilməsi;
- Qondarma «erməni soyqırımı» iddiaları ilə bağlı əsl həqiqətləri öz tədqiqatlarında üzə çıxarmış xarici ölkə alimlərinin məruzələri əsasında konfransların, elmi simpoziumların təşkili;
- Xarici ölkələrin parlamentlərinin «erməni soyqırımı» ilə bağlı qəbul etdiyi qərarlara etiraz olaraq birgə aksiyaların keçirilməsi;
- Azərbaycan və türk icmalarının fəaliyyət göstərdiyi ölkələrdə parlament və hökumət üzvləri, dövlət və siyasət adamları, elm xadimlərinə, kütləvi informasiya vasitələrinə, kitabxanalara Azərbaycan və Türk xalqlarının tarixi, mədəniyyəti, müasir həyatı, Ermənistanın terror, işğalçılıq və soyqırımı siyasəti ilə bağlı ədəbiyyatların göndərilməsinin təşkili;
- Türk xalqlarının tarixi, mədəniyyəti və müasir həyatı barədə dünya ictimaiyyətini daha dolğun məlumatlandırmaq məqsədilə mərkəzi Avropada olmaq şərtilə tərkibində muzey, rəsm qalereyası və kitabxananı birləşdirən Türk Xalqlarının Mədəniyyət və Tarix Fondunun yaradılması üçün xüsusi layihənin hazırlanması və onun həyata keçirilməsi (Azərbaycan və Türkiyə respublikalarının müvafiq dövlət orqanlarının və qeyri-hökumət təşkilatlarının, habelə azərbaycanlı və türk iş adamlarının yardımı ilə), fondun dünyanın böyük şəhərlərində filiallarının yaradılması;
- Erməni diasporunun qondarma «erməni soyqırımı» iddiaları ilə bağlı hər il aprel ayının 24-də keçirdiyi etiraz aksiyaları zamanı əsil həqiqətləri özündə əks etdirən erməni terrorçuları tərəfindən törədilmiş soyqırım aktları haqqında rəsm, film və foto sərgilərin nümayiş etdirilməsi;
- Azərbaycan və Türk icmaları Koordinasiya Şurasının təşkilatçılığı ilə hər il müəyyən edilmiş konkret bir tarixdə, eyni saatda Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü və qondarma «erməni soyqırımı» iddiaları ilə bağlı Azərbaycan və Türk icmalarının birgə etiraz aksiyalarının təşkili;
- Hər il bir neçə dəfə xarici ölkələrin, xüsusilə də ATƏT-in Minsk Qrupunun üzvü olan dövlətlərin Azərbaycan və Türkiyədəki səfirliklərinə, habelə beynəlxalq təşkilatlardakı nümayəndəliklərinə Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü, 1915-ci il hadisələri ilə bağlı erməni iddialarının əsassızlığı, erməni terrorizmi, azərbaycanlılara və yəhudilərə qarşı ermənilər tərəfindən törədilmiş soyqırım aktları barədə materiallar təqdim etmək;
- Ermənistanın digər ölkələrə (məsələn Gürcüstana) qarşı ərazi iddiaları ilə bağlı beynəlxalq ictimaiyyətin məlumatlandırılması;

- Ermənilərin digər xalqlara - yəhudilərə, ləzgilərə, avarlara, talışlara, kürdlərə qarşı törətdikləri soyqırımı aktları barədə dünya ictimaiyyətinin məlumatlandırılması, bu barədə sənədlərin və materialların yəhudi diaspor təşkilatlarına təqdim edilməsi;
- Erməni terrorçuları tərəfindən 1918-1919-cu illərdə Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində, xüsusilə Qubada dağ yəhudilərinə qarşı törədilmiş soyqırımı aktları qurbanlarının xatirəsinin əbədləşdirilməsi məqsədilə birgə tədbirlərin həyata keçirilməsi.

9.7. İnsan hüquq və azadlıqlarının təminatı sahəsində Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyəti xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlı və türklərin insan hüquq və azadlıqlarının qorunması sahəsində mövcud olan problemlərin aradan qaldırılması üçün səylərin birləşdirilməsinə xidmət edir.

Bu fəaliyyət aşağıdakıları nəzərdə tutur:

- Xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlı və türklərin hüquq və azadlıqların müdafiəsi sahəsində mövcud olan problemlərin müəyyən edilməsi və onların aradan qaldırılması istiqamətində təkliflərin hazırlanması;
- Azərbaycanlıların və türklərin hüquqlarının müdafiəsi sahəsində hakimiyyət orqanları ilə əməkdaşlıq əlaqələrinin qurulması;
- Hüquqi maarifləndirmə işinin səmərəli təşkili məqsədilə birgə hüquq-müdafiə mərkəzlərinin yaradılması;
- Xarici ölkələrə miqrasiya etmiş azərbaycanlıların və türklərin pasport-qeydiyyat, viza ilə bağlı məsələlərinin, işlə təmin olunması sahəsində meydana çıxan çətinlik və problemlərinin həllində qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq;
- Xarici ölkələrdə vətəndaşlıq, pasport-qeydiyyat məsələləri, miqrantların hüquq və azadlıqları ilə bağlı məlumatları özündə əks etdirən informasiya bülletenlərinin və broşurların nəşr edilməsi;
- Azərbaycanlıların və türklərin xarici ölkələrdə insan hüquq və azadlıqlarının təminatı ilə bağlı məlumatların toplanılması və operativ yardımların göstərilməsi məqsədilə qaynar xəttin yaradılması;
- Qeyri-türk dövlətlərinin ərazisində kompakt halda öz tarixi torpaqlarında yaşayan türk xalqlarının (İraq, Gürcüstan) hüquq və azadlıqlarının qorunması işinə dəstək verilməsi;

9.8. Gənclərlə iş və təhsil sahəsində Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyəti xarici ölkələrdə yaşayan və təhsil alan azərbaycanlı və türk gənclərin potensialından daha səmərəli şəkildə istifadə etmək məqsədinə xidmət edir.

Bu fəaliyyət aşağıdakıları nəzərdə tutur:

- Dünyanın nüfuzlu ali təhsil ocaqlarında təhsil alan azərbaycanlı və türk tələbələrin siyahısını hazırlamaq, onlarla əlaqələr yaratmaq;

- Azərbaycanlı və türk gənclərin təhsil sahəsində meydana çıxan problemlərinin həllində birgə səylərin göstərilməsi;
  - Avropada təhsil alan Azərbaycanlı və türk gənclərin birgə forumunun keçirilməsi;
  - Təhsil aldıkları Universitetlərdə yüksək göstəricilər əldə etmiş azərbaycanlı və türk tələbələrə təqaüdlər ayrılması məqsədilə tədbirlərin görülməsi;
  - Azərbaycanlı və türk gənclərin xarici ölkələrdə təhsil almağa təşviq edilməsi;
  - Xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlı və türk gənclərin milli-mənəvi dəyərlərə bağlılığını artırmaq üçün «Həftə sonu» məktəblərinin açılması və onların Ana dilində dərslik və ədəbiyyatlarla təmin edilməsi;
  - Avropada təhsil alan azərbaycanlı və türk gənclərin diaspor quruculuğuna cəlb olunması, onların Azərbaycan və Türk icmalarının təşkil etdiyi tədbirlərdə fəal iştirakının təmin edilməsi;
  - Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının Koordinasiya Şurasında azərbaycanlı və türk gənclərinin təmsil olunmasının təmin edilməsi;
  - Azərbaycan və Türk icmalarının Koordinasiya Şurasının tərkibində azərbaycanlı və türk gənclər arasında əməkdaşlıq, onların diaspor quruculuğu sahəsindəki fəaliyyətini əlaqələndirən Gənclər Komissiyasının qurulması;
  - Azərbaycan və Türk icmalarının Koordinasiya Şurasının Gənclər Komissiyası tərəfindən azərbaycanlı və Türk gənclərin əməkdaşlığına dair fəaliyyət proqramının hazırlanması;
  - Azərbaycanlı və türk gənclərin Türk dünyasının tarixi, mədəniyyəti, müasir həyatı, türkdilli dövlətlərin strateji inkişaf istiqamətləri, beynəlxalq münasibətlər sistemində yeri barədə ətraflı məlumatlandırılması sahəsində tədbirlərin görülməsi, bu məqsədlə elmi-praktik konfransların, diskussiyaların, simpoziumların və digər maarifləndirici toplantıların təşkili;
  - Azərbaycanlı və Türk gənclərinin yaşadıkları ölkələrdə gənclər təşkilatları ilə sıx əməkdaşlıq əlaqələrinin qurulması istiqamətində birgə səylər göstərilməsi;

10. Bu strategiyanın həyata keçirilməsi Azərbaycan və Türkiyə arasında münasibətlərin inkişafına təkan verəcək, xalqlarımız arasında çoxəsrlik tarixə malik dostluq və qardaşlıq münasibətlərini daha da möhkəmləndirəcək, Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları arasında əməkdaşlığın vahid strateji xətt əsasında inkişafını stimullaşdıracaq, iki ölkənin milli maraqlarının müdafiəsi işində xaricdə yaşayan azərbaycanlıların və türklərin fəal iştirakına zəmin yaradacaq, onların yaşadıkları ölkələrin cəmiyyətə inteqrasiyası prosesini sürətləndirəcək və ictimai-siyasi həyatında iştirak imkanlarını genişləndirəcək, hüquq və azadlıqlarının qorunması sahəsində səylərin birləşdirilməsinə, Azərbaycan və Türkiyə haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması işinin səmərəliliyinin artırılmasına imkan verəcəkdir.

11. Azərbaycan və Türk icmalarının birgə fəaliyyət strategiyası 2007-ci ilin mart ayının 9-da Bakı şəhərində keçirilmiş Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatları Rəhbərlərinin I Forumunda müzakirə və təsdiq edilmişdir.

12. Strategiyanın həyata keçirilməsinin koordinasiya edilməsi Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının Koordinasiya Şurasına həvalə edilir.

13. Koordinasiya Şurası bu strategiya çərçivəsində həyata keçirilmiş tədbirləri izləyəcək və Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatları Rəhbərlərinin II Forumuna nəticələr haqqında müvafiq hesabat hazırlayacaqdır.

Sənədin hazırlanması zamanı İşçi qrup dünyanın müxtəlif ölkələrindəki Türk diaspor təşkilatlarının fəaliyyəti, onların iş prinsipləri, ictimai-siyasi həyatda rolu, habelə Türkiyə Respublikası ilə əlaqələri, xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların məskunlaşma coğrafiyası, ictimai-siyasi həyatda iştirakı, yaşadıkları ölkələrin parlament və hökumət üzvləri ilə əlaqələri, Azərbaycan icmalarının fəaliyyət prinsipləri ilə bağlı əldə edilmiş məlumatları dəqiqləşdirmiş və sistemləşdirmişdir.

Sənəd Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikasının müvafiq dövlət orqanları, qeyri-hökumət təşkilatları, xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən bir çox Azərbaycan və Türk icmaları, diaspor sahəsində tədqiqatları ilə tanınan elm xadimləri və tədqiqatçılar, habelə bu sahə ilə bağlı mətbuatda araşdırmalarla çıxış etmiş tədqiqatçı jurnalistlərin rəy və təklifləri əsasında hazırlanmışdır.

AZƏRBAYCAN VƏ TÜRK DİASPOR TƏŞKİLATLARI RƏHBƏRLƏRİNİN I FORUMUNUN BAKI BƏYANNAMƏSİ

9 mart 2007-ci il

Qloballaşan dünyanın müasir reallıqları bütün türk xalqlarının qarşısında mühüm və taleyüklü vəzifələr qoymuşdur. Dövlətlər və xalqlar arasında gedən integrasiya prosesləri, planetin siyasi mənzərəsində baş vermiş dəyişikliklər bəşər sivilizasiyasının yeni bir inkişaf mərhələsinə qədəm qoyduğunu göstərir. Türk dünyasının bu mürəkkəb və ziddiyyətli mərhələdən müvəffəqiyyətlə çıxması eyni tarixi köklərə malik olan xalqlarımız arasında birləşmə və həmrəyliyin səviyyəsindən əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır. Bu sahədə bütün türk dövlətlərinin, xüsusilə də Azərbaycan və Türkiyənin üzərinə böyük məsuliyyət düşür.

Tarixi müttəfiqlik xarakteri daşıyan Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri yeni dünyanın tələblərinə uyğun olaraq günü-gündən möhkəmlənməkdə və inkişaf etməkdədir. Çoxəsrlik dil, din, qan qardaşlığına, ortaq etno-mədəni dəyərlərə söykənən bu münasibətlər ölkələrimizin qloballaşan dünyaya integrasiyasının ən mühüm dayaqlarından birini təşkil edir.

Sovetlər İttifaqının süqutu nəticəsində dünyanın siyasi düzenində baş vermiş dəyişikliklərdən sonra Azərbaycan və Türkiyə arasında ictimai-siyasi və iqtisadi həyatın bütün sahələrində dostluq, əməkdaşlıq münasibətləri daha da dərinləşərək, yüksək inkişaf səviyyəsinə qədəm qoymuşdur. Ölkələrimiz regionda həyata keçirilən qlobal iqtisadi layihələrdə strateji tərəfdaş olmaqla yanaşı, bölgədə sülhün, təhlükəsizliyin və sabitliyin bərqərar edilməsi ilə bağlı məsələlərdə eyni mövqedən çıxış edir. Azərbaycan və Türkiyənin ortaq milli maraqları xalqlarımızın bir-birinə daha da yaxınlaşmasına, onlar arasındakı qardaşlıq tellərinin möhkəmlənməsinə təkan verir.

Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumu yeni tarixi şəraitdə türk xalqlarının qarşısında duran vəzifələri, xarici ölkələrdəki azərbaycanlı və türk icmaları arasında əlaqələrin perspektivlərini, habelə onların digər türkdilli xalqların diaspor təşkilatları ilə əməkdaşlığının prinsip və istiqamətlərini, milli maraqlarımızın müdafiəsi, zəngin mədəni irsimizin təbliği sahəsində səylərin birləşdirilməsi kimi mühüm məsələləri müzakirə etmişdir.

Forum iştirakçıları onlara bir araya gəlmək, qarşıda duran problem və vəzifələri birlikdə müzakirə etmək imkanı yaratdıqlarına və toplantının işində iştirak etdiklərinə görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevə, Türkiyə Respublikasının Baş naziri cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğan, Şimali Kipr Türk Respublikasının Milli lideri cənab Mehmet Əli Tələtə dərin minnətdarlıqlarını bildirirlər. Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının rəhbərləri əmindirlər ki, bu toplantı dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan milyonlarla azərbaycanlı və türkü vahid məqsəd ətrafında daha sıx birləşdirəcək, onlara dövlətlərimizin və xalqlarımızın milli maraqlarının qorunması naminə qüvvələrini səfərbər etmək imkanı verəcəkdir.

Azərbaycan və türk diaspor təşkilatlarının rəhbərləri

Azərbaycan və Türk xalqlarının ortaq tarixə, etno-mədəni dəyərlərə malik olduğunu nəzərə alaraq, türkdilli xalqlar arasında əlaqələrin daha da möhkəmləndirilməsinin əhəmiyyətini başa düşərək, Azərbaycan və Türkiyə arasındakı strateji müttəfiqlik münasibətlərini əsas götürərək, azərbaycanlı və türk icmalarının əməkdaşlığının dərinləşməsinə tarixi zərurət kimi qiymətləndirərək, Azərbaycan və Türkiyə haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması işinin təkmilləşdirilməsinin vacibliyini dərk edərək,

Dünya azərbaycanlılarının II qurultayının «Azərbaycan və türk diaspor təşkilatlarına müraciət»inə qoşularaq, bəyan edirlər:

2. «Azərbaycan və türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyası» təsdiq edilsin.

3. «Azərbaycan və türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyası»ndan irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsini əlaqələndirmək, habelə azərbaycanlı və türk icmalarının fəaliyyətinin səmərəliliyini təmin etmək məqsədilə Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının Koordinasiya Şurasının yaradılması məqsədəuyğun hesab edilsin.

3. Koordinasiya Şurasına Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları arasında əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi məqsədilə aşağıdakı məsələlərə diqqət yetirmək tövsiyə olunsun:

- Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyasından irəli gələn məsələlərin həlli məqsədilə tədbirlərin həyata keçirilməsi;

- Azərbaycan və Türkiyənin, habelə digər türk dövlətlərinin milli maraqlarının müdafiəsi;

- Xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların və türklərin ictimai-siyasi fəallığının artırılması, seçki və referendumlarda fəal iştirakının təmin olunması və bu məqsədlə seçkili orqanlara namizədlərin irəli sürülməsi və dəstəklənməsi, onların seçki kampaniyalarının təşkili;

- xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların və türklərin təşkilatlanması prosesinə dəstək verilməsi;

- xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların və türklərin insan hüquq və azadlıqlarının təmin olunması məsələsinin diqqətdə saxlanılması;

- lobbi quruculuğu sahəsində əməkdaşlığın inkişafı, xarici ölkələrin parlament və hökumət üzvləri, ictimai təşkilatların və siyasi partiyaların nümayəndələri ilə əlaqələrin qurulması;

- Azərbaycan və Türkiyə haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması istiqamətində azərbaycanlı və türk icmalarının həyata keçirdiyi tədbirlərin koordinasiya edilməsi;

- Ermənistanın Azərbaycana təcavüzünün nəticələri barədə beynəlxalq ictimaiyyətin məlumatlandırılması məqsədilə Azərbaycan və Türk icmalarının iştirakı ilə təbliğat xarakterli tədbirlərin həyata keçirilməsi;

- «erməni soyqırımı» iddiaları ilə bağlı əsl həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması;

- Türkdilli xalqların yaşadığı regionlarda mövcud olan münaqişələr haqqında beynəlxalq ictimaiyyətə obyektiv məlumatların çatdırılması, Türk dünyasının ortaq problemlərinin diqqət mərkəzində saxlanılması;

- Türk xalqlarının qədim tarixinin və zəngin mədəni irsinin təbliği, xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlı, türk və digər türkdilli xalqların milli-mənəvi dəyərlərinin qorunub saxlanması;

- azərbaycanlı və türk iş adamlarının forumlarının keçirilməsi, xarici sərmayəçilərin Azərbaycan və Türkiyəyə investisiya qoymağa təşviq edilməsi;

4. Koordinasiya Şurasına tövsiyə edilsin ki, görülmüş işlərin nəticələrini müzakirə etmək və qarşıda duran vəzifələri müəyyənləşdirmək üçün Şura üzvlərinin ən azı üçdə ikisinin iştirakı ilə ildə bir dəfədən az olmayaraq öz toplantılarını keçirsin.

5. Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikasının müvafiq dövlət orqanları tərəfindən «Azərbaycan və türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyası», habelə bu bəyannamədən irəli gələn məsələlərin həllində Koordinasiya Şurasına dəstək verilməsi xahiş edilsin.

6. Forumun təşkilatçılarından xahiş edilsin ki, Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatları Rəhbərlərinin I Forumunun materiallarının ayrıca kitab halında nəşr olunaraq xarici ölkələrdəki azərbaycanlı və türk icmalarına göndərilməsini təmin etsin.

7. Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin forumları iki ildən bir keçirilsin və növbəti Forumun 2009-cu ildə Türkiyə Respublikasında keçirilməsi məqsədəuyğun hesab edilsin.

Forum iştirakçıları əmindirlər ki, Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları qəbul olunmuş qərarların yerinə yetirilməsi üçün bütün səy və bacarıqlarını əsirgəməyəcək, Türk dünyasının birliyi naminə qüvvələrini birləşdirəcək, dövlətlərimizin milli maraqlarının ləyaqətlə müdafiəsinə, ölkələrimiz arasında strateji tərəfdaşlıq münasibətlərinin inkişafına töhfə verməyə çalışacaq, Azərbaycan və Türkiyə haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması üçün bütün imkanlarını səfərbər edəcəklər.

Bəyannamə Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumunda qəbul edilmişdir.

Bakı şəhəri, 9 mart 2007-ci il.

AZƏRBAYCAN VƏ TÜRK DİASPOR TƏŞKİLATLARI RƏHBƏRLƏRİNİN I FORUMUNUN TÜRK XALQLARINA MÜRACİƏTİ

9 mart 2007-ci il

XX əsrdə dünya siyasi səhnəsində baş vermiş dəyişikliklər türk xalqlarının yeni siyasi və iqtisadi dirçəliş yoluna çıxmasına və onların arasında inteqrasiya meyillərinin güclənməsi üçün siyasi-ideoloji zəminin yaranmasına səbəb olmuşdur. Məhz bu dövrdə bir sıra görkəmli türk mütəfəkkirləri tərəfindən irəli sürülmüş «Fikirdə, dildə, işdə birlik» şüarı türkdilli xalqları bir-birinə bağlayan mənəvi, siyasi, iqtisadi və ideoloji telləri möhkəmləndirmiş, türkçülük ideyalarının inkişafı üçün etibarlı sosial-psixoloji şərait yaratmışdır.

Postsovet məkanında suveren türk dövlətlərinin təşəkkülü beynəlxalq siyasi leksikona Türk dünyası termininin daxil olması ilə nəticələnmişdir. Məhz bu dövrdən etibarən türk xalqları arasında əlaqələr yeni inkişaf dövrünə qədəm qoymuş, Türk dünyasında birliyin və həmrəyliyin möhkəmləndirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır.

Müasir dünyanın reallıqları Türk dünyası ölkələri arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsini tarixi zərurətə çevirmişdir. Bu əməkdaşlıq demokratiya, insan hüquq və azadlıqları, şəffaf iqtisadi münasibətlər, milli və ümumbəşəri dəyərləri öz inkişafının prioritet istiqaməti elan etmiş türk dövlətlərinin dünya birliyinə inteqrasiyasının sürətləndirilməsinə, beynəlxalq münasibətlər sistemində yeri və mövqeyinin daha da möhkəmləndirilməsinə, eyni zamanda qarşılıqlı əlaqələrimizin vahid strategiyasının müəyyənəşdirilməsinə yönəlmişdir.

Zaman keçdikcə xalqlarımızın birliyi ölkələrimizin mənafeyi üçün daha böyük əhəmiyyət kəsb etməkdədir. Bizi birləşdirən qardaşlıq telləri, təkə vahid etno-mədəni kökə, ortaq milli-mənəvi amillərə əsaslanmır, həm də qloballaşan dünyanın universal dəyərlərinə uyğun olaraq möhkəmlənir, bəşər sivilizasiyasının ayrılmaz hissəsi kimi yeniləşir və zənginləşir.

Dünyada sülh və təhlükəsizlik məsələlərinin aktuallaşdığı, sivilizasiyalararası dialoqun zərurətə çevrildiyi bir vaxtda türk xalqlarının birliyi ideyası daha ciddi əhəmiyyət daşıyır. İndi xalqlarımızın üzərinə düşən başlıca vəzifə bu birliyi daha da möhkəmləndirməkdən ibarətdir.

Biz - Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I Forumunun iştirakçıları türk xalqlarına müraciət edərək Türk dünyasının gələcəyi və tarixi mənafeləri naminə öz səylərini birləşdirməyə çağırırıq.

Forum ölkələrimiz arasında birgə tarix, mənşə, mədəniyyət və dil yaxınlığının nəzərə alaraq, dostluq, bərabərlik və qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, beynəlxalq təhlükəsizliyə yönəlmiş ümumi təhdidlərə qarşı səylərin birləşdirilməsi, Kərkük və Ahıska türklərinin tarixi hüquqlarının müdafiəsi və bərpası, Şimali Kipr türklərinin təcridəndən çıxarılması, Türkiyənin Avropa İttifaqına üzvlüyünə dəstək verilməsi, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin beynəlxalq hüquq normalarına uyğun ədalətli həlli ilə bağlı Türkdilli ölkələrin dövlət başçılarının Antalya bəyannaməsinin müddəalarını dəstəklədiyini bəyan edir.

Türk dünyasının birliyi ideyası bizim fəaliyyətimizin mühüm tərkib hissəsini təşkil etməlidir. Türk xalqları eyni zamanda dünyanın siyasi düzənində baş vermiş dəyişikliklərlə əlaqədar yaranmış yeni imkanları layiqincə dəyərləndirərək, öz milli kimliyini, mənəvi-əxlaqi dəyərlərini, dilini, mədəniyyətini qorumaq şərti ilə ümumbəşəri proseslərə daha fəal şəkildə qoşulmalıdır.

Əminik ki, bu müraciət xalqlarımız arasında əməkdaşlığın dərinləşməsi, inteqrasiya proseslərinin sürətlənməsi, sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi əlaqələrin inkişafına öz töhfəsini verəcəkdir.

Müraciət Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatları Rəhbərlərinin I Forumunda qəbul edilmişdir.

Bakı şəhəri, 9 mart 2007-ci il.

**AZƏRBAYCAN VƏ TÜRK DİASPOR TƏŞKİLATLARI RƏHBƏRLƏRİNİN
I FORUMUNUN ERMƏNİSTAN - AZƏRBAYCAN, DAĞLIQ QARABAĞ
MÜNAQİŞƏSİ İLƏ ƏLAQƏDAR
DÜNYA İCTİMAİYYƏTİNƏ, BEYNƏLXALQ TƏŞKİLATLARA, XARİCİ
ÖLKƏLƏRİN PARLAMENTLƏRİNƏ,
DÖVLƏT VƏ HÖKUMƏT BAŞÇILARINA
MÜRACİƏTİ**

9 mart 2007-ci il

Biz - Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I Forumunun iştirakçıları sivilizasiyalararası dialoqun danılmaz tarixi zərurətə çevrildiyi, beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyi, integrasiya proseslərinin sürətləndiyi bir vaxtda Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarının 20 faizini işğal altında saxlamasından dərin narahatlığımızı bildiririk.

Ermənistanın Azərbaycana qarşı uzun illərdən bəri həyata keçirdiyi etnik təmizləmə, işğal və soyqırım siyasəti nəticəsində 20 min nəfər Azərbaycan sakini öldürülmüş, minlərlə insan itkin düşmüş, girov götürülmüş, bir milyondan çox azərbaycanlı öz yurd-yuvasından didərgin salınmışdır. Bilavasitə rəsmi Yerevan və onun dəstəklədiyi separatçı rejim tərəfindən törədilmiş bu cinayətlər Cənubi Qafqazda daimi sülhə və təhlükəsizliyə qarşı ciddi təhdidə çevrilmişdir. Azərbaycan öz ərazilərinin 20 faizinə nəzarət imkanlarını faktiki olaraq itirmiş, ölkəyə külli miqdarda maddi və mənəvi ziyan dəymişdir. Erməni hərbiçilərinin insani dəyərlərlə kəskin ziddiyyət təşkil edən əməlləri kütləvi qətlər, soyqırımlar, qarətlər, terror aktları və maddi mədəniyyət abidələrinin vəhşicəsinə məhvi ilə müşayiət edilmişdir.

1992-ci ilin fevral ayında erməni silahlı birləşmələrinin Xocalı şəhərində törətdiyi tarixdə analoqu olmayan soyqırım cinayəti Ermənistanın təcavüzkarlıq əməllərinin miqyasını təsəvvür etməyə imkan verir. Həmin gün Xocalı şəhərində 613 nəfər dinc sakin vəhşicəsinə öldürülmüş, 487 nəfər ömürlük əlil olmuş, 1275 nəfər əsir götürülmüş, 150 nəfər itkin düşmüşdür. Qətlə yetirilənlərin 106 nəfərinin qadın, 63 nəfərinin isə uşaq olması erməni cinayətkarlarının bütün humanist hisslərdən məhrum olmasının göstəricisidir. Bu dəhşətli cinayət nəticəsində Xocalı şəhəri tamamilə yerlə yeksan edilmişdir.

Ümumilikdə, Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü nəticəsində 20 minədək azərbaycanlı qətlə yetirilmiş, 50 mindən çox insan yaralanmış və əlil olmuşdur. 890 yaşayış məntəqəsi, 150 min ev, 7 min inzibati bina, 693 məktəb, 855 uşaq bağçası, 695 səhiyyə obyektı, 927 kitabxana, 44 məbəd, 9 məscid, 9 tarixi yer, 464 tarixi abidə və muzey, 40 min muzey eksponatı, 6 min sənaye və kənd təsərrüfatı müəssisəsi, 160 körpü, 2300 km su kəməri, 2000 km qaz kəməri, 15 min km elektrik xətti, 280 min hektar meşə, 1 milyon hektar əkin sahəsi, 1200 km irriqasiya sistemi dağıdılaraq məhv edilmişdir. Dağlıq Qarabağ və onun ətrafındakı işğal olunmuş ərazilər nəzarətsiz zonaya və transmilli cinayətkar qruplaşmalar üçün təlim mərkəzinə çevrilmiş, insan alveri, narkotik maddələrin əkini, emalı və tranziti üçün istifadə olunmaqdadır.

Lakin beynəlxalq birlik indiyə qədər təcavüzkarın cəzalandırılması, işğalçı qoşunların Azərbaycan ərazilərindən çıxarılması, yurd-yuvalarından didərgin düşmüş bir milyondan çox insanın hüquqlarının bərpası istiqamətində qəti addımlar atmamışdır. Cəzasızlıqdan azğınlaşan təcavüzkar tərəf münafişənin sülh yolu ilə nizamlanması, qəsb olunmuş ərazilərin azad edilməsi ilə bağlı çağırışlara məhəl qoymamaqda davam edir. Ermənistanın qeyri-konstruktiv mövqeyi və beynəlxalq hüquq normalarına açıq-aşkar etinasızlığı regionda sülhün bərpasına mane olur.

Azərbaycan ərazilərinin beşdə birini işğal altında saxlayan, BMT tərəfindən qəbul edilmiş 822, 853, 874, 884 sayılı qətnamələri yerinə yetirməyən Ermənistan sülhün əldə olunmasına yönəlmiş təşəbbüsləri bu və ya digər formada rədd etməkdədir. BMT, ATƏT, Avropa Şurası, Avropa Birliyi, İslam Konfransı Təşkilatı kimi nüfuzlu beynəlxalq qurumların qəbul etdikləri sənədlər müəyyən ümidlər yaratsa da konkret nəticələrə gətirib çıxarmamışdır. ATƏT-in Minsk Qrupunun vasitəçilik missiyası da vəziyyəti dəyişə bilməmişdir. Bu gün dünya öz inkişafında yeni mərhələyə qədəm qoymaqladadır. Qloballaşmanın realıqlarına əsaslanan və xalqların ümumi rifahına xidmət edən bu mərhələdə münafişələrin həll edilməmiş qalması dərin narahatlıq və təəssüf doğurur. Biz - Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I Forumunun iştirakçıları əmin olduğumuzu bildiririk ki, beynəlxalq birlik Cənubi Qafqazda sabitliyin təmin edilməsi, region xalqlarının sülh və əmin-amanlıq şəraitində yaşaması, onlar arasında münasibətlərin dostluq və səmimi qonşuluq prinsipləri əsasında qurulması, münafişələrin beynəlxalq hüquq normaları çərçivəsində həlli üçün zəruri tədbirlər görəcəkdir.

Biz dünya ictimaiyyətini Azərbaycanın ədalətli mövqeyini müdafiə etməyə və təcavüzkar qarşı müvafiq sanksiyalar tətbiq etməyə çağırırıq. Əminik ki, beynəlxalq birlik sülhün əldə olunması üçün bütün imkanlarını səfərbər edəcəkdir. Çünki bu, regionda sabit və təhlükəsiz mühitin yaradılması və regional inkişafın təmin edilməsi baxımından vacibdir.

Müraciət Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatları Rəhbərlərinin I Forumunda qəbul edilmişdir.

Bakı şəhəri, 9 mart 2007-ci il.

**«ERMƏNİ SOYQIRIMI» İDDİALARI İLƏ BAĞLI AZƏRBAYCAN VƏ
TÜRK DİASPOR TƏŞKİLATLARI RƏHBƏRLƏRİNİN
I FORUMUNUN
BƏYANATI**

9 mart 2007-ci il

Biz - Dünya Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I Forumunun iştirakçıları beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin, sivilizasiyalararası dialoqun, xalqların dinc və yanaşı yaşamaq, qarşılıqlı sosial-mədəni inteqrasiya istəyinin müstəsna əhəmiyyət kəsb etdiyi bir dövrdə bəzi qüvvələrin milli zəmində ədavət yaratmaqla dövlətləri məqsədli şəkildə qarşı-qarşıya qoymaq cəhdlərindən narahatlığımızı bildiririk. Region xalqları arasında səmimi qonşuluq, əməkdaşlıq söylərinin formalaşmasına neqativ təsir göstərən, yeni münaqişə və qarşıdurmalara səbəb ola bilən qondarma «erməni soyqırımı» iddiaları ilə bağlı bəzi ölkə parlamentlərinin və beynəlxalq təşkilatların qəbul etdiyi qərarları beynəlxalq hüququn normaları, demokratiya və söz azadlığı prinsipləri ilə yanaşı, tarixi həqiqətlər və sağlam məntiqlə də ziddiyyət təşkil edir.

Tarix təkcə onu yaradanlardan, hadisələri qələmə alan salnaməçilərdən deyil, uzaq və yaxın keçmişdə baş verənləri araşdırıb yaddaşlara qaytaran müasir tədqiqatçılardan və onlara müvafiq qiymət verən siyasətçilərdən də böyük məsuliyyət tələb edir. Tarixin məqsədli şəkildə təhrif olunması, qərəzli saxtakarlıq cəhdləri xalqlar və dövlətlər arasında münasibətlərin gərginləşməsinə, qarşıdurmaların dərinləşməsinə yol açır. 1915-1918-ci illərdə Türkiyə ərazisində baş verdiyi iddia olunan hadisələrin elmi baxımdan araşdırılması birmənalı şəkildə «erməni soyqırımı» iddiasının tarixi həqiqətə söykənmədiyini, siyasi məqsədlər daşıyan saxtakarlıq nümunəsi olduğunu dəfələrlə sübuta yetirmişdir. Eyni zamanda, Türkiyə Respublikası gerçəkliyin obyektiv mənzərəsinin bir daha bərpası üçün öz arxivlərini tədqiqatçıların üzünə açdığını rəsmən bildirmiş, Ermənistanla birgə araşdırma komissiyasının yaradılmasını təklif etmişdir. Lakin rəsmi Yerevan təklifdən imtina edərək müraciəti cavabsız qoymuşdur. Ermənistanın bu hərəkəti onun qondarma «erməni soyqırımı» haqqında həqiqətin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasından, iddialarının faktlara deyil, uydurmalara söykəndiyinin bir daha sübuta yetiriləcəyindən ciddi narahatlıq keçirdiyinin göstəricisidir.

Tarixi faktlar - sənədlər, şahid ifadələri sübut edir ki, 1915-1918-ci illərdə soyqırım, etnik təmizləmə siyasətinə ermənilər deyil, məhz türklər məruz qalmışlar. Həmin illər Türkiyənin bir dövlət kimi müqəddəratının həll edildiyi dövr idi. Xarici dövlətlərin işğalçılıq yürüşləri ölkəni parçalanıb bölünmə və birdəfəlik süqut təhlükəsi ilə üz-üzə qoymuşdu. Türkiyənin erməni əhalisi işğalçıların yalançı vədlərinə uyaraq, yüzilliklər boyu yaşadığı torpağa xəyanət etmiş, düşmən tərəfinə keçərək dinc sakinləri xüsusi amansızlıqla qətlə yetirmişdir. Həmin illərdə təkcə rus ordusunun tərkibində 160 min erməni döyüşdü. Bu dövrdə 2 milyondan çox türk Vətənin azadlığı uğrunda mübarizədə şəhid olmuşdur.

Ermənilərin və onların havadarlarının əli ilə Göyçə və Zəngəzur daxil olmaqla Azərbaycan ərazisində, habelə İranda yüzminlərlə dinc sakin öldürülmüşdür. Ermənilər soyqırımı aktlarına təkcə etnik türkləri deyil,

kürdləri, gürcüləri, yəhudiləri, ləzgiləri, avarları da məruz qoymuşlar. Qərbdəki erməni havadarlarının bu faktlara göz yumması acı təəssüf hissi doğurur. Həmin illərdə həlak olan ermənilərin böyük hissəsi Rusiya, İngiltərə, Fransa, Yunanıstan hərbi birləşmələrinin tərkibində Türkiyəyə, türklərə qarşı silah qaldıranlar olmuşlar. Məhz bu səbəbdən 1915-1918-ci illər ərzində ölən ermənilərin həqiqi sayı Ermənistan tərəfindən gizlədilir, dünya ictimaiyyətinə isə şişirdilmiş rəqəmlər təqdim olunur.

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq hesab edirik ki, həqiqəti müəyyənləşdirmədən, dəqiqləşdirmədən tələsik qərarlar çıxarmaq ən yaxşı halda məsələyə təmənnalı, qərəzli yanaşmanın təzahürü olub, dövlətlərarası münasibətlərə xələl gətirir. Tarixi hadisələri araşdırıb qiymət vermək parlamentlərin, beynəlxalq təşkilatların deyil, tarixçilərin vəzifəsidir.

Türk xalqları hər zaman sülh tərəfdarı olmuş və tolerantlığı ilə seçilmişlər. Bu gün «erməni soyqırımı»nı tanıyan və ya bu addımı atmaq istəyən dövlətlərdə neofaşizm, ksenofobiya, irqçi və dini ayrı-seçkilik meyillərinin baş qaldırdığı halda Türkiyəni guya soyqırım törətməkdə ittiham etmək ən azı ədalətsizlikdir. 2007-ci ildə erməni mənşəli jurnalist Hrant Dinkin qətlinə Türkiyə ictimaiyyətinin reaksiyası türk xalqının nə qədər humanist, tolerant və sülhsevər olduğunu bir daha bütün dünyaya nümayiş etdirdi.

Ötən əsrin əvvəllərində baş verdiyi iddia olunan, heç bir real tarixi fakta əsaslanmayan uydurma «soyqırım» yalanı barədə qərəzli müzakirə açanlar XX əsrin sonlarında, bütün dünyanın gözü qarşısında baş vermiş, sənədlər, foto və video çəkilişlər, şahid ifadələri ilə təsdiq edilən «Xocalı soyqırımı» kimi dəhşətli bir cinayəti görməməzliyə vururlar.

Biz - Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumunun iştirakçıları qondarma «erməni soyqırımı» yalanını müzakirə masası üzərinə gətirən parlamentarilərə və beynəlxalq təşkilatlara müraciət edərək bu ədalətsizliyə son qoyulmasını tələb edirik. Erməni diaspor və lobbisi tərəfindən türklərə qarşı irəli sürülmüş bu ittihamları bütün Türk dünyasına qarşı yönəlmiş təhdid və iftira kimi qiymətləndiririk.

Biz eyni zamanda, «erməni soyqırımı»nın baş verdiyini iddia edənləri Türkiyənin çağırışlarına qoşularaq birgə komissiya yaratmağa və məsələnin araşdırılmasını mütəxəssislərə həvalə etməyə çağırırıq. Forum iştirakçıları qondarma iddialar ətrafında aparılan siyasi oyunları yaxın keçmişdə milli zəmində kütləvi insan qırğını törətmiş bəzi dövlətlərin öz günahlarını gizlətmək, xalqlar və dinlər arasında dialoq və barışığa mane olmaq cəhdi kimi qiymətləndirir.

Biz həmin dövlət və təşkilatları, siyasətçiləri erməni diasporu və lobbisinin xalqlar arasında düşmənçilik və ədavət toxumu səpən tarixi saxtalaşdırmaq cəhdlərinə etiraz etməyə çağırırıq. Əminik ki, dünyada sülhün və təhlükəsizliyin təmin olunması, xalqların dostluq və mehriban qonşuluq şəraitində yaşamasında maraqlı olan bütün beynəlxalq təşkilatlar və dövlətlər bizim müraciətimizi dəstəkləyərək, hamı tərəfindən qəbul olunmuş hüquqi prinsiplərə uyğun ədalətli mövqedən çıxış edəcəklər.

Bəyanat Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatları Rəhbərlərinin I Forumunda qəbul edilmişdir.

Bakı şəhəri, 9 mart 2007-ci il.

**AZƏRBAYCAN VƏ TÜRK DİASPOR TƏŞKİLATLARI KOORDİNASIYA ŞURASININ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ CƏNAB İLHAM ƏLİYEVƏ VƏ
TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ CƏNAB ABDULLA GÜLƏ
MÜRACİƏTİ**

27 mart 2008-ci il

Möhtərəm cənab Prezidentlər!

Vahid etnik mənşəyə, ortaq milli-mənəvi dəyərlərə və tarixə malik türkdilli xalqlar arasında əməkdaşlığın müasir inkişaf səviyyəsi ölkələrimizin gələcəyi üçün etibarlı zəmin yaratmaqdadır. Tarixin ağır sınaqlarına mətanətlə sinə gərmiş xalqlarımız öz milli-mənəvi dəyərlərini qorumaqla yanaşı, qloballaşan dünyaya sürətlə inteqrasiya edir, sivilizasiyalararası dialoqun, beynəlxalq aləmdə sülhün və təhlükəsizliyin təmin edilməsində önəmli rol oynayır.

Türkdilli ölkələrin ortaq strateji maraqları öz ideoloji məzmununu və tarixi mənasını xalqlarımızın vahid etno-mədəniyyət xəzinəsindən götürür. Türk xalqlarının birliyinin möhkəmləndirilməsi dünyada sülhün və təhlükəsizliyin təmin olunması baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bizim xalqlarımız öz qədim və şərəfli tarixi ərzində daim sülhün və əmin-amanlığın təminatçısı olmuşlar.

Bu gün regionda həyata keçirilməkdə olan transmilli layihələrdə Azərbaycan və Türkiyə, eləcə də digər türkdilli dövlətlərin aparıcı rol oynaması ölkələrimizin sarsılmaz ittifaqının təzahürüdür. Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft və Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərlərinin, Bakı-Tbilisi-Qars-Axalkalaki dəmir yol xəttinin inşası nəinki regionda, eyni zamanda bütün dünyada qlobal iqtisadi inteqrasiya proseslərinin inkişafına öz töhfəsini verməkdədir.

Cənab Prezidentlər!

Türkdilli ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının zirvə toplantıları, Türk Dövlət və Cəmiyyətlərinin Dostluq, Qardaşlıq və Əməkdaşlıq qurultayları, 2008-ci ildə Bakı şəhərində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təşəbbüsü ilə təşkil olunmuş Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının I forumu və bir sıra digər tədbirlər Türk dünyasının birliyi ideyasının reallaşmaqda olduğuna parlaq sübutlardır. Türkdilli ölkələrin Parlament Assambleyasının və Zirvə Toplantıları Katibliyinin yaradılması istiqamətində dövlətlərimizin göstərdiyi əzm və iradə Azərbaycan və Türk xalqlarının bu məsələdə son dərəcə qərarlı və qətiyyətli olduğunu bir daha təsdiq edir.

Qloballaşma proseslərinin vüsət aldığı müasir dünyamızda sivilizasiyalararası barışıq, xalqların qarşılıqlı inteqrasiyası zamanın tələbinə çevrilmişdir. Türkdilli xalqların birliyi ideyası bu tələbin təzahürü kimi meydana çıxmaqdadır. Bu mənada Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları arasında son illərdə inkişaf etməkdə olan əməkdaşlıq münasibətləri xalqlarımızın milli maraqlarından, dəyişməkdə və təkmilləşməkdə olan beynəlxalq münasibətlər sisteminin yeni reallıqlarından irəli gəlir.

Biz - 2008-ci ilin mart ayında Almaniya Federativ Respublikasının Berlin şəhərində keçirilmiş Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatları Koordinasiya Şurası iclasının iştirakçıları bu yeni mərhələdə Türk dünyasının qarşısında duran taleyüklü vəzifələrin həlli istiqamətində qarşılıqlı əməkdaşlığın hazırkı səviyyəsini və mümkün inkişaf perspektivlərini müzakirə etdik. Biz bir daha əmin olduq ki, xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların və türklərin, eləcə də digər türkdilli xalqların nümayəndələrinin cəmiyyətə inteqrasiyası, hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, ictimai-siyasi proseslərə təsir imkanlarının artırılması, milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunub saxlanılması, xalqlarımızın tarixi və müasir həyatı ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, yalançı «erməni soyqırımını» təbliğatının ifşa edilməsi, Dağlıq Qarabağın işğalı, Kərkük türklərinin məruz qaldığı haqsızlıqlar, Şimali Kiprin beynəlxalq təcriddən çıxarılması, Ahıska türklərinin repatriasiyası sahəsində çətinliklər və bir sıra digər taleyüklü məsələlərin həlli sahəsində diasporların qarşısında da olduqca mühüm vəzifələr durur. Çünki Türk dünyasının birliyi ideyası konkret bir sahə ilə məhdudlaşmır, geniş sosial-fəlsəfi, ideoloji-siyasi və tarixi məna kəsb edir. Biz Əli bəy Hüseynzadə, Əhməd bəy Ağaoğlu, İsmayıl bəy Qasıralı, Ziya Göyaltın miras qoyduğu, Mustafa Kamal Atatürk və Heydər Əliyevin ləyaqətlə davam etdirdiyi müqəddəs ideyaların həyata keçirilməsi üçün bütün səy və bacarığımızı əsirgəməyəcəyik.

Möhtərəm prezidentlər!

Sizi əmin edirik ki, Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatlarının Koordinasiya Şurası xalqlarımızın qarşısında duran taleyüklü vəzifələrin tarixi məsuliyyətini dərinləndirərək, dünyanın müxtəlif ölkələrində məskunlaşmış milyonlarla azərbaycanlı və türk qardaşlarımızı Türk dünyasının ümumi mənafehləri naminə birləşdirmək missiyasını bundan sonra da ləyaqətlə yerinə yetirməyə çalışacaqdır. Azərbaycan və Türkiyə prezidentlərinin, onların şəxsinde iki dövlətin davamlı dəstəyi, diqqət və qayğısı, Türk xalqlarının birliyi naminə atdığı müdrik addımlar bu şərəfli missiyanı müvəffəqiyyətlə həyata keçirməyimizə zəmin yaradır.

Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatlarının Koordinasiya Şurası Sizə - Azərbaycan və Türkiyə respublikalarının prezidentlərinə müraciət edərək, Türkdilli xalqların rifahı və birliyi naminə fəaliyyətinizi dəstəklədiyini bəyan edir. İnanırıq ki, xalqlarımızın birliyi, dövlətlərimizin müttəfiqliyi ortaq problemlərimizin həllinin ən düzgün yoludur. Bu yolda, cənab prezidentlər - Sizə və Sizin şəxsinizdə bütün türk dünyasına uğurlar arzulayırıq.

***Müraciət Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatları Koordinasiya Şurasının iclasında
qəbul edilmişdir.***

27 mart 2008-ci il Almaniya, Berlin şəhəri.

1918-Cİ İLİN MART AYINDA AZƏRBAYCANLILARA QARŞI TÖRƏDİLMİŞ SOYQIRIMININ 90-Cİ İLDÖNÜMÜ İLƏ ƏLAQƏDAR AZƏRBAYCAN VƏ TÜRK DİASPOR TƏŞKİLATLARI KOORDİNASİYA ŞURASININ BƏYANATI

27 mart 2008-ci il

Zəngin mədəni irsə, qədim tarixə malik türk xalqları daim regionda sülhün və sabitliyin təminatçısı kimi çıxış etmiş, beynəlxalq əməkdaşlığın, bölgədəki millətlər arasında dostluq və mehriban qonşuluq münasibətlərinin qurulmasında önəmli rol oynamışdır. Etnik və dini tolerantlıq Türk xalqlarını səciyyələndirən ən mühüm keyfiyyətlərdən olmuşdur. Lakin çox təəssüf ki, tarixin müxtəlif mərhələlərində Türk xalqları ən ağır bəşəri cinayətlərə - terror və soyqırım aktlarına məruz qalmışlar. 1918-ci ilin mart ayında Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində «Böyük Ermənistan» avantürasını həyata keçirməyə çalışan erməni şovinist millətçiləri tərəfindən türk xalqlarına qarşı törədilmiş soyqırımı aktları ən ağır cinayətlərdən biri kimi tarixə düşmüşdür.

1917-ci ildə Rusiyada yaranmış gərgin ictimai-siyasi vəziyyət Cənubi Qafqazda da proseslərin drammatikləşməsinə rəvac verdi. Erməni millətçiləri Oktyabr çevrilişindən sonra keçmiş Çar Rusiyasına daxil olan bütün regionlarda öz hakimiyyətini bərqərar etməyə çalışan bolşeviklər ilə ittifaq yaradaraq, Azərbaycan xalqının keşməkeşli tarixində daha bir faciəli səhifə açmağa nail oldular. Erməni terrorçularından təşkil olunmuş Bakı Kommunası bütövlükdə Bakı quberniyasını azərbaycanlılardan təmizləmək məqsədilə 1918-ci ilin mart ayının 31-də bu mənfur planlarını bolşevik bayrağı altında reallaşdıraraq, Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələrində kütləvi qətlər həyata keçirdilər. Həmin günlərdə erməni millətçiləri tərəfindən törədilmiş vəhşiliklər Azərbaycan xalqının yaddaşında əbədi həkk olunmuşdur. Bakı, Şamaxı, Quba qəzalarında, Qarabağ, Zəngəzur, Naxçıvan və Lənkəranda törədilmiş kütləvi terror aktları nəticəsində minlərlə azərbaycanlı məhz milli mənsubiyyətinə görə öldürüldü, onlarla kənd yandırıldı, bir sıra milli-mədəni abidələr dağıdılaraq məhv edildi.

31 Mart soyqırımının statistikasını bu bəşəri cinayətin dəhşəti haqqında kifayət qədər aydın mənzərə yaradır. Belə ki, hadisələr zamanı Bakı, Şamaxı, Muğan, Quba və Lənkəranda 50 min azərbaycanlı xüsusi amansızlıqla qətlə yetirilmiş, 10 minlərlə insan öz torpaqlarından qovulmuşdur. Təkcə Bakıda erməni terrorçuları tərəfindən öldürülənlərin sayı 30 minə çatmışdır. Şamaxı qəzasında 58, Qubada 122, Qarabağın dağlıq hissəsində 150, Zəngəzurda 115, İrəvan quberniyasında 211, Qars əyalətində isə 92 kənd tamamilə yerlə yeksan edilmişdir. Şamaxı qəzasında 7 min nəfər öldürülmüşdür ki, onlardan 1653 nəfəri qadın, 965-i uşaq olmuşdur. Azərbaycanın tarixi ərazisi olan İrəvan quberniyasında 1920 ev yandırılmış, 131 min 900 nəfər isə qətlə yetirilmişdir.

Bütün bu cinayətlərə beynəlxalq ictimaiyyətin laqeyd münasibəti, erməni millətçiləri tərəfindən azərbaycanlılara qarşı növbəti soyqırım və deportasiya aktlarının törədilməsinə stimül verən əsas amillərdən biri olmuşdur. 1917-22-ci illər ərzində təkcə İrəvan Quberniyasının azərbaycanlı əhalisinin sayının 375 min nəfərdən 1922-ci ildə 70 min nəfərə qədər azalması, 1948-ci ildə yüz min nəfərdən çox azərbaycanlının

Ermənistandan deportasiya edilməsi dünyanın bütöv bir xalqa qarşı həyata keçirilən zorakılıq siyasətinə biganəliyinin nəticəsidir.

Lakin azərbaycanlılara qarşı törədilmiş cinayətlər bununla da yekunlaşmır. 1992-ci ilin fevralında erməni millətçiləri daha bir dəhşətli soyqırırma - Xocalı cinayətinə imza atmışlar. Xocalı şəhəri bütövlüklə yandırıldı, dağıldı, dinc əhali amansız qırğına məruz qaldı, 613 nəfər, onlardan 56-sı xüsusi qəddarlıq və işgəncələrlə qətlə yetirilmiş, o cümlədən 106 qadın və 63 uşaq öldürülmüş, 487 nəfər şikəst olmuş, 230 ailə öz başçısını itirmiş, 150 nəfər itkin düşmüş, əsir götürülmüş 1275 nəfər soydaşımız amansız işgəncələrə məruz qalmışdır. Lakin bu rəqəmlər belə Xocalı soyqırımının dəhşətləri barədə tam təsəvvür yaratmaq gücündə deyil. Bu soyqırımı zamanı insanlar ən qəddar üsullarla öldürülmüş, adamların dərisi soyulmuş, qulaqları kəsilmiş, başlarının dərisi soyulub çıxardılmışdır. Qadınlara qarşı heç bir mənəviyyətə, əxlaqa sığmayan, barbar ənənələrinə əsaslanan qətl metodlarından istifadə edilmişdir. İnsan hüquqları haqqında Ümumi Bəyannamə, İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyası, BMT Baş Məclisinin 9 dekabr 1948-ci il tarixli 260 (III) sayılı qətnaməsi qəbul edilmiş Soyqırımı Cinayətinin Qarşısının Alınması və Cəzalandırılması Haqqında Konvensiya Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Statutu (maddə. 6) və digər Beynəlxalq Hüquqi Aktlar 31 mart və Xocalı soyqırımlarının beynəlxalq cinayət kimi tanınması üçün əsas verən hüquqi sənədlərdir. Lakin təəssüf ki, beynəlxalq birliyin üzvü olan bəzi ölkələrin parlament və hökumətləri XX əsrin sonlarında bütün dünyanın gözü qarşısında törədilmiş, sənədlər, video və foto materiallarla təsdiq olunan bu cinayətlərə laqeyd qalmaqla yanaşı, 1915-ci ildə Türkiyə ərazisində törədildiyi iddia olunan sözdə «erməni soyqırımı» iddialarını fakt kimi qəbul etməyə üstünlük verir. Bütün bunlar isə beynəlxalq ictimaiyyətin ədalətli qərarını gözləyən türk xalqlarında dərin məyusluq hissi doğurmaqdadır.

Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının Koordinasiya Şurası bir daha beynəlxalq ictimaiyyətə müraciət edərək, erməni millətçilərinin türk xalqlarına, xüsusilə də azərbaycanlılara qarşı törətdikləri terror və soyqırımı aktlarını pisləməyə çağırır, beynəlxalq təşkilatları, dünya ölkələrini hadisələrə obyektiv qiymət verməyə dəvət edir. Koordinasiya Şurası əmindir ki, dünya birliyi regionda sülhə və təhlükəsizliyə ciddi təhdidlər yaradan təcavüzkar Ermənistanı öz işğalçılıq, terror və soyqırımı siyasətinə son qoyması üçün zəruri addımlar atacaq, bununla da regionda sabitliyin bərqərar edilməsinə öz töhfəsini verəcəkdir.

Bəyanat Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatları Koordinasiya Şurasının illik toplantısında qəbul edilmişdir.

27 mart 2008-ci il. Almaniya, Berlin şəhəri.

**AZƏRBAYCAN VƏ TÜRK DİASPOR TƏŞKİLATLARI KOORDİNASIYA
ŞURASININ TOPLANTISI
AZƏRBAYCAN VƏ TÜRK DİASPOR TƏŞKİLATLARI
KOORDİNASIYA ŞURASININ
BERLİN BƏYANNAMƏSİ**

27 mart 2008-ci il

Müasir tarixi situasiya, dünyada baş verən bir sıra mühüm geosiyasi hadisə və proseslər, milli-mədəm inkişaf tendensiyaları, qloballaşmanın nəticələri Türk xalqları arasında əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsini və davamlı inkişafını şərtləndirən əsas amillər kimi çıxış etməkdədir. Təqdirəlayiq haldır ki, xalqlarımız bu tarixi zərurəti layiqincə qiymətləndirərək, qarşılıqlı əlaqələrini inkişaf etdirir, siyasi, iqtisadi, sosial-mədəni və digər sahələrdə tərəfdaşlığı dərinləşdirməyə çalışır, ən mühüm strateji məsələlərdə bir-birini cəsarətlə dəstəkləyirlər. Son illərdə Türkdilli xalqların diaspor təşkilatları da bu prosesdə fəal iştirak edirlər.

2007-ci ilin mart ayında Bakı şəhərində keçirilmiş Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumu iki qardaş xalqın tarixində mühüm hadisə olmaqla, diasporların həyatında yeni bir səhifə açmışdır. Forumun qəbul etdiyi qərarlar Azərbaycan və Türk xalqlarının yalnız vahid etno-milli mədəniyyətə və tarixə deyil, həm də ortaq strateji maraqlara malik olduğunun parlaq təsdiqi olmuşdur. 2007-ci ilin noyabr ayında Bakı şəhərində keçirilmiş Türk Dövlət və Cəmiyyətlərinin XI Dostluq, Qardaşlıq və Əməkdaşlıq Qurultayı Azərbaycan və Türk xalqları arasında əməkdaşlığın daha geniş coğrafiyanı əhatə etdiyini, digər türkdilli xalqların da bu əməkdaşlıq zəncirinə daxil olduğunu göstərdi.

Biz, Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları Koordinasiya Şurasının 2008-ci ilin mart ayının 27-də Berlin şəhərində keçirilən illik iclasının iştirakçıları türkdilli xalqlar və onların diasporları arasında əlaqələrin inkişafı sahəsində nəzərə çarpan müsbət tendensiyaları yüksək qiymətləndiririk. Biz hesab edirik ki, Azərbaycan və Türkiyə dövlətlərinin ardıcıl, davamlı və məqsədyönlü dəstəyi türkdilli xalqların diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyəti üçün mühüm siyasi-ideoloji zəmin yaradır, onların vahid amal ətrafında birləşməsinə stimül verir.

Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I Forumunun Bakı Bəyannaməsinin, habelə həmin forumda qəbul olunmuş «Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyası»nın müddəalarını;

- Türk Dövlət və Cəmiyyətlərinin XI Dostluq, Qardaşlıq və Əməkdaşlıq Qurultayının qərarlarını;
- Türkdilli dövlətlərin ortaq strateji maraqlarını;
- Dünyada, xüsusilə də türkdilli xalqların yaşadığı regionlarda cərəyan edən mürəkkəb geosiyasi proseslərin hazırkı nəticələrini və mümkün inkişaf istiqamətlərini;
- Yeni tarixi şəraitdə türkdilli xalqların qarşısında duran mühüm sosial, siyasi, ideoloji vəzifələri;

- Habelə Koordinasiya Şurasının iclasında səsələnmiş təklifləri nəzərə alaraq,
- Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları Koordinasiya Şurası bəyan edir:

1. Türk Dövlət və Cəmiyyətlərinin XI Dostluq, Qardaşlıq və Əməkdaşlıq Qurultayında irəli sürülmüş Azərbaycan və Türkiyə Parlamentlərarası Assambleyasının yaradılması təşəbbüsünü alqışlayır.

2. Türkdilli ölkələrin dövlət başçılarının Zirvə toplantılarının Katibliyinin yaradılması ideyasını dəstəkləyir və onun həyata keçirilməsi üçün türkdilli ölkələrin hökumətlərini müvafiq addımlar atmağa çağırır.

3. Türkdilli xalqların ortaq televiziyaşının yaradılması barədə Türk Dövlət və Cəmiyyətlərinin XI Dostluq, Qardaşlıq və Əməkdaşlıq Qurultayının qərarını dəstəkləyir.

4. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin Türk Dövlət və Cəmiyyətlərinin XI Dostluq, Qardaşlıq və Əməkdaşlıq Qurultayında səsəndirdiyi Türk dünyasının birliyi haqqında bəyanatını yüksək qiymətləndirir.

5. 2008-ci ilin fevral ayında Almaniyanın Münhen şəhərində keçirilmiş 44-cü Təhlükəsizlik Konfransında Türkiyə Respublikasının Baş naziri cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Ermənistanın işğal olunmuş Azərbaycan ərazilərindən öz hərbi qüvvələrini qeyd-şərtsiz çıxarması barədə bəyanatını təqdir edir.

6. 2008-ci ilin fevralında Almaniyaşada yaşayan 9 nəfər türkün ölümü və bir neçə nəfərin yaralanması ilə nəticələnən yanğınları faşist təmayüllü qüvvələr tərəfindən alman və türk xalqları arasındakı dostluq münasibətlərini pozmağa yönəlmiş cəhdlər kimi qiymətləndirir, bunu qəti şəkildə pisləyir, hüquq-mühafizə orqanlarının cinayətkarların cəzalandırılması üçün müvafiq addımlar atacağına inamını ifadə edir.

7. Azərbaycan torpaqlarının Ermənistan tərəfindən işğal edilməsi faktının beynəlxalq birliyə çatdırılması üçün Türkdilli xalqların diaspor təşkilatları tərəfindən daha qətiyyətli, ardıcıl, müasir təbliğat texnologiyaları əsasında tədbirlər görülməsini vacib hesab edir.

8. 1915-ci il hadisələri ilə bağlı erməni soyqırımını iddialarının ifşası istiqamətində Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyətinin genişləndirilməsini zəruri sayır.

9. 2008-ci ildə ABŞ-da keçiriləcək Prezident seçkiləri ilə əlaqədar Azərbaycan və Türk icmalarının ictimai-siyasi proseslərdə fəal iştirakının təmin edilməsi üçün bu ölkədəki diaspor təşkilatlarının fəaliyyətlərini daha yüksək səviyyədə koordinasiya edəcəyinə əminliyini bildirir və bununla əlaqədar aşağıdakı tədbirlərin görülməsini məqsədəuyğun hesab edir:

Koordinasiya Şurası erməni diasporu və lobbisinin Amerikada keçirilən prezident seçkiləri ilə əlaqədar fəaliyyətini genişləndirməsini, ayrı-ayrı namizədlərə «erməni soyqırımını» iddialarını qəbul etməklə bağlı təsir göstərmək cəhdlərini nəzərə alaraq, azərbaycanlı və türk icmalarının seçkilərlə əlaqədar fəaliyyətinin koordinasiya edilməsi məqsədilə ABŞ-da fəaliyyət göstərən Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının nümayəndələrindən ibarət İşçi qrupun yaradılmasını tövsiyə edir.

Koordinasiya Şurası tərəfindən İşçi qrupa tövsiyə olunur:

- Aprel ayı ərzində seçkilərlə əlaqədar Amerikadakı Azərbaycan və Türk, habelə digər türkdilli xalqların diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyətinin taktika və strategiyasını müəyyən edən müvafiq sənəd hazırlayaraq, bütün icmalara təqdim etsin.

- Hazırlanmış sənəd əsasında Amerikadakı türkdilli xalqların diasporlarının hansı namizədi dəstəkləyəcəyinə dair birgə qərar qəbul olunsun;
- Qərar barədə prezidentliyə namizədə məlumat verilsin və icmaların namizədin seçki kampaniyasında fəal iştirakı istiqamətində tədbirlər görülsün.
- Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları arasında əməkdaşlığın inkişafı sahəsində ötən bir il ərzində görülmüş işlər qənaətbəxş hesab edilir, bununla yanaşı, bu əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi üçün aşağıdakı tədbirlərin görülməsi məqsədəuyğun hesab olunur:
  - Azərbaycan və Türkiyə həqiqətlərinin təbliği ilə bağlı Koordinasiya Şurasına üzv təşkilatların təklifləri əsasında müvafiq strategiyanın müəyyənləşdirilməsi;
  - II Foruma qədər «Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyası»na uyğun olaraq xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlı və türk iş adamlarının birgə forumunun keçirilməsi və Məşvərət Şurasının yaradılmasının təmin edilməsi;
  - Xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların və türklərin ictimai-siyasi fəallığının artırılması üçün Koordinasiya Şurasına üzv təşkilatlar tərəfindən xüsusi proqramların hazırlanması və növbəti forumda müzakirəyə çıxarılması;
  - Xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların və türklərin insan hüquq və azadlıqlarının qorunması sahəsində vəziyyətin öyrənilməsi, əldə olunmuş məlumatlar əsasında bu sahədə qarşıda duran vəzifələrin müəyyən edilməsi;
  - Avropanın mərkəzi şəhərlərindən birində türkdilli xalqların tarixi və mədəniyyətini nümayiş etdirən muzeyin yaradılması barəsində Türk Dövlət və Cəmiyyətlərinin XI Dostluq, Qardaşlıq və Əməkdaşlıq Qurultayında qəbul olunmuş qərarın həyata keçirilməsi istiqamətində Azərbaycan və Türk icmalarının fəaliyyətinin səfərbər edilməsi;
  - İraq türkmənlərinin hüquqlarının müdafiəsi, Ahıska türklərinin repatriasiyası sahəsində problemlərin həlli məsələlərinə beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinin cəlb olunması ilə bağlı «Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyət strategiyasından irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün tədbirlərin həyata keçirilməsi.

11. Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarını öz fəaliyyətlərini daha intensiv və səmərəli şəkildə koordinasiya etməyə dəvət edir və Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları Koordinasiya Şurasının fəaliyyətinin operativliyini təmin etmək məqsədilə qərara alır:

Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları Koordinasiya Şurasının Katibliyi yaradılsın.

- Koordinasiya Şurası Katibliyinin Berlin şəhərində ofislə təmin edilməsi üçün Azərbaycan və Türkiyə Respublikalarının müvafiq dövlət orqanlarına müraciət edilsin.
- Katiblik Koordinasiya Şurasının üzvlərinin fəaliyyətini əlaqələndirmək, mütəmadi olaraq Koordinasiya Şurasının qarşısında duran məsələləri müzakirə etmək üçün İdarə Heyətinin iclaslarını təşkil etmək, Azərbaycan və Türk icmalarının təşkil etdikləri tədbirlərə, hazırladığı layihələrə ideoloji, mənəvi və maddi dəstək vermək, habelə müstəqil şəkildə müxtəlif layihələr

hazırlayaraq İdarə Heyətinə təqdim etmək, kütləvi informasiya vasitələri, qeyri-hökumət təşkilatları, digər xalqların diaspor qurumları ilə əlaqələr qurmaq hüququna malikdir.

Koordinasiya Şurası üzvlərinin fəaliyyətinin əlaqələndirilməsini təkmilləşdirmək məqsədilə 9 nəfərdən ibarət İdarə Heyəti yaradılsın. İdarə Heyətinə tövsiyə edilsin:

- İldə 4 dəfədən az olmamaq şərtilə öz toplantılarını keçirsin;
- Katibliyin effektiv fəaliyyəti üçün zəruri tədbirlərin görülməsini təmin etsin;
- Keçirilmiş toplantıların yekunları və qəbul edilmiş qərarlar barədə Koordinasiya Şurasının bütün üzvlərini məlumatlandırın.

12. Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları arasında əlaqələrin və informasiya mübadiləsinin operativliyini təmin etmək üçün Azərbaycan və Türkiyə respublikalarının müvafiq dövlət orqanlarının dəstəyi ilə beynəlxalq «Network» sistemi yaradılsın.

13. Koordinasiya Şurası Türk dünyasının görkəmli tarixi şəxsiyyəti, böyük dövlət xadimi, Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 85 illiyi ilə əlaqədar Avropa ölkələrinin birində Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları tərəfindən birgə yubiley mərasiminin təşkil edilməsi ilə bağlı müvafiq tədbirlər görsün.

14. İdarə Heyəti Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatları Rəhbərlərinin II Forumu ilə bağlı texniki-təşkilati məsələlərin həlli ilə əlaqədar Türkiyənin müvafiq dövlət orqanları ilə məsləhətləşmələrə başlasın və nəticələr barədə Koordinasiya Şurası üzvlərinə məlumat versin.

Koordinasiya Şurası iclasının iştirakçıları əmindirlər ki, dünyanın müxtəlif ölkələrində fəaliyyət göstərən Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatları qəbul olunmuş qərar və tövsiyələrin yerinə yetirilməsi üçün səylərini əsirgəməyəcək, Türk xalqlarının ortaq problemləri ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması istiqamətində bütün imkanlarını səfərbər edəcək, türkdilli ölkələrin beynəlxalq aləmdə mövqələrinin möhkəmləndirilməsi, Türk dünyasının birliyi ideyalarının həyata keçirilməsinə öz töhfələrini verməyə çalışacaqlar.

***Bəyannamə Azərbaycan və Türk Diaspor Təşkilatları Koordinasiya
Şurasının illik toplantısında qəbul edilmişdir.***

27 mart 2008-ci il. Almaniya, Berlin şəhəri.